

Nitelikli Mesleki İstihdam ve Sürdürülebilir Stratejiler Geliştirme Projesi

Editör:
Yrd. Doç. Dr. Bilsen Bilgili

2015

Bu çalışma T.C Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın desteklediği "Nitelikli Mesleki İstihdam ve Sürdürülebilir Stratejiler Geliştirme Projesi " kapsamında hazırlanmıştır. İçerik ile ilgili tek sorumluluk Kocaeli Sanayi Odası'na aittir. T.C Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın görüşlerini yansıtmaz.

İNTİHAL

Bu raporda yer verilen bütün bilgilerin akademik ilkelere ve etik değerlere uygun olarak derlendiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, raporun özgün sonucu olmayan bütün bulgulara ve belgelere, bahse konu ilke ve değerlere uygun olarak atıfta bulunduğumu da beyan ederim.

Yrd.Doç.Dr.Bilsen BİLGİLİ

TEŞEKKÜR...

“Nitelikli Mesleki İstihdam ve Sürdürülebilir Stratejiler Geliştirme Projesi”nin amacı, Kocaeli’nde nitelikli meslek elemanı yetiştirme ve sürdürülebilir istihdamın sağlanması sorunları ve ihtiyaçlarının belirlenmesi ile araştırmalardan elde edilecek sonuçlar doğrultusunda, kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının karar vericileri ile çeşitli strateji önerileri geliştirilmesidir.

Proje sürecinde, Türkiye genelindeki nitelikli meslek elemanı ihtiyacındaki artış oranı ve meslek elemanı yetiştiren okulların öğrenci sayısındaki artış oranları karşılaştırılmış, meslek okullarındaki öğrencilerin ve velilerinin, mesleki kariyere yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik anketler yapılmış, sektör temsilcileri ile meslek elemanı ihtiyacına yönelik odak grup çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca, meslek okullarının eğitimci ve yöneticileriyle mevcut durum değerlendirme odak grup çalışmaları yapılmış olup, son olarak proje sonuçları sektör temsilcileri, kamu ve eğitim kurumları karar alıcıları ile paylaşılmıştır. Proje bitiminde ise, nitelikli meslek elemanı istihdamında mevcut durum ve ihtiyaç analizi, kısa, orta ve uzun vadeli meslek elemanı yetiştirme alternatif stratejilerinin yer aldığı proje sonuç raporu hazırlanmıştır.

Proje kapsamında, projeye mali destek veren Doğu Marmara Kalkınma Ajansı’na, başta proje raporunun editörlüğünü yapan Kocaeli Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Bilsen Bilgili olmak üzere, projeye desteklerinden dolayı Kocaeli Sanayi Odası 24. Meslek Komitesi (Motorlu Kara Taşıt Araçları Sanayi Grubu) ve 25. Meslek Komitesi (Diğer Ulaşım Araçları Bakım ve Onarım Sanayi Grubu) sektör temsilcileri ile bölgemizdeki meslek liseleri yöneticileri, öğrencileri ve velilerine katkılarından dolayı teşekkür eder, çalışma raporumuzun tüm taraflara faydalı olması temennisiyle saygılar sunarız.

Ayhan ZEYTİNOĞLU
KOCAELİ SANAYİ ODASI
YÖNETİM KURULU BAŞKANI

İçindekiler

Yönetici Özeti	7
3.ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	8
4.GİRİŞ	8
5.MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM	9
5.1.Mesleki ve Teknik Eğitim Kavramı ve Önemi	9
5.2.Mesleki ve Teknik Eğitimin Tarihçesi	10
6.ARAŞTIRMANIN AMACI ve BULGULAR	11
6.1.Odak Grup Toplantıları ve Derin Görüşmeler	11
6.2.Türkiye'deki Mesleki ve Teknik Eğitimin Mevcut Durumu ve Otomotiv Sektörü Örneği	15
6.2.1.Mesleki ve Teknik Eğitim Sistemi	15
6.2.3. Kocaeli İlinin Ortaöğretim Düzeyinde Mesleki ve Teknik Eğitim Oranlarının Türkiye ve Dünya Karşılaştırması	19
6.2.4. Kocaeli İli Mesleki ve Teknik Ortaöğretimin Mevcut Durumu	20
6.2.5.Genel Ortaöğretim İle Mesleki ve Teknik Ortaöğretimin İstihdama Yönelik Verileri	25
6.3.Meslek Yüksek Okullarının Mevcut Durumu	27
6.4. UMEM Kursu ve İstihdam Verileri	28
6.5.İş Ve Meslek Danışmanlığı Faaliyetleri	29
6.6.Kocaeli İlinin İstihdam İhtiyacı ve Geleceğe Dönük Beklentiler	29
6.6.1.Otomotiv Sektörünün Mevcut Durumu	33
6.7.Öğrenciler ve Veliler Üzerine Yapılan Anket Çalışması	36
6.7.1.Katılımcıların Demografik Özellikleri	36
6.7.2.Katılımcıların Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okuluna Yönelik Davranış Ortalamaları	37
6.7.3.Katılımcıların Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okullarına Yönelik Tutum Ortalamaları	38
6.7.4.Katılımcıların Mesleki ve Teknik Ortaöğretime Yönelik Tutumlarının Faktörlere Göre Dağılımı	39
7. SONUÇ	48
7.1.Genel Sonuçlar	48
7.2. Araştırma Sonuçlarının Geçmişte Mesleki ve Teknik Eğitim Üzerine Yapılan Çalışmalar İle Uyumluluğu	53
7.3.Öneriler	53
KAYNAKÇA	56

Şekiller Listesi

Şekil.1.Türkiye’de Eğitim Sistemi	16
Şekil.2.Mesleki ve Teknik Eğitimin Amacı (MEB-2014)	16
Şekil.3.Mesleki Yönelim ve Mesleki Eğitim Süreci (MEB-2014)	17
Şekil.4. Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi Çerçevesi 2014 (MEB-2014)	17
Şekil.5. Anadolu Meslek ve Teknik Liseleri ile Mesleki ve Teknik Liselere Göre Dağılım (MEB)	19
Şekil.6. 2014 Yılı OECD Ülkelerinde Ortaöğretim Düzeyindeki Mesleki Eğitim Oranı (%)	19
Şekil.17. Genel Ortaöğretim ile Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarının İstihdama Göre Dağılımı (TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2009-2012)	25
Şekil.21. Türkiye’deki Tüm Üniversitelerin 2014 Genel Öğrenci Kontenjanı İçerisinde İmalat Sektörü ile Doğrudan Ya da Dolaylı İlgili Meslek Yüksek Okulları Öğrenci Kontenjan Payı	27
Şekil.22. Kocaeli Üniversitesi’nin İmalata Yönelik Meslek Yüksek Okulu Öğrenci Sayısı	27
Şekil.23. Otomotiv sektörüne yönelik UMEM Kursiyer ve İstihdam Karşılaştırması (Kocaeli)	28
Şekil.24. 2014 Yılı İş ve Meslek Danışmanlığı Faaliyetleri	29
Şekil.25. Kocaeli ilindeki İşyerlerinin Sektörlere Göre Dağılımı ve Türkiye Karşılaştırması	29
Şekil.26. Kocaeli ilindeki Meslek Gruplarının Türkiye Geneli ile Karşılaştırması	30
Şekil.27.Açık İşlerin Talep Edilen Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	30
Şekil.30.İstihdam Temininde Güçlük Çekilme Nedenleri	33
Şekil.31.Otomotiv Sektörünün Türkiye ve Dünya Üretiminin Karşılaştırılması	34

Tablolar Listesi

Tablo.1.Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde Okul Çeşitliliğinin Azaltılması Yönündeki Değişiklikler (MEB)	18
Tablo.2.UMEM Kursu ve İstihdam Oranları	28
Tablo.3.Temininde Güçlük Çekilen İlk Yirmi Meslek	32
Tablo.4. Otomotiv Sanayii Firmalarının İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu İçindeki Payı	34
Tablo.6. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları	36
Tablo.5. Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Gruplarına Göre Dağılımları	36
Tablo.7.Öğrencilerin Ailelerinde ya da Akrabalar Arasında Bu Mesleği Yapanların Sayısına Göre Dağılımları	37
Tablo.8. Öğrencilerin Mesleki ve Teknik Ortaöğretimdeki Okudukları Bölümlere Göre Dağılımları	37
Tablo.9. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercihlerinde Etkili Olan Nedenler	37
Tablo.10. Velilerin Öğrenciler Meslek Lisesini Tercih Etmelerine Yönelik Davranışları	38
Tablo.11. Öğrencilerin Stajlara Yönelik Tutum Ortalamaları	38
Tablo.12 Öğrencilerin Mesleki ve Teknik Ortaöğretime Yönelik Tutumlarının Faktörlere Göre Dağılımı	39
Tablo.13 Velilerin Mesleki ve Teknik Ortaöğretime Yönelik Tutumlarının Faktörlere Göre Dağılımı	42
Tablo.14. UMEM Kursiyerlerinin Mesleğe Yönelik Tutum Ortalamaları	44
Tablo.15. Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Mesleğe Yönelik Tutum Ortalamaları	46

Yönetici Özeti

Bu proje, Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın 2015 Yılı Doğrudan Faaliyet Desteği Kapsamında, Kocaeli Sanayi Odası'nın sahipliğinde hazırlanarak yürütülmüştür. Kocaeli ilinin endüstriyel yapısından kaynaklanan nitelikli mesleki istihdam ihtiyacının karşılanmasında, il düzeyindeki mesleki ve teknik eğitimin mevcut durumu araştırılmıştır. Ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitim okulları, Kocaeli Üniversitesi meslek yüksek okulları, İşkur tarafından düzenlenen Umem kursları araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Mesleki ve teknik eğitim niceliksel ve niteliksel olarak ele alınmıştır. İmalat sektörünün istihdam ihtiyacına yönelik doğrudan ve dolaylı olarak gerçekleştirilen mesleki ve teknik eğitim ile sınırlandırılmıştır. Otomotiv sektörü istihdamı örnek olarak seçilmiştir.

Araştırmada birincil ve ikincil verilerden yararlanılmıştır. Okul, derslik, öğretmen, öğrenci sayıları gibi veriler çeşitli kurum ve kuruluşların istatistikleri ile daha önce yayınlanmış araştırmalardaki verilerden elde edilerek yorumlanmıştır. Birincil veriler ise anket ve odak grup görüşmelerinden elde edilmiştir. Kocaeli ilindeki mesleki ve teknik ortaöğretimi alan 500 öğrenci ve bu öğrencilerin 500 velisi üzerine toplam 1000 adet anket uygulanmıştır. Meslek yüksek okulu öğrencileri üzerine 100 anket, UMEM kursiyerlerine 32 anket uygulanmıştır. Odak grup görüşmelerine, sektör temsilcileri, öğretmenler, öğretim görevlileri, öğrenciler, okul müdürleri katılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda, Kocaeli ilinin imalata yönelik istihdam ihtiyacı ile mesleki ve teknik eğitimin sayısal ve kalite açısından mevcut durumu karşılaştırılarak sorunlar belirlenmiştir. Belirlenen sorunların çözümüne yönelik strateji önerileri geliştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Kocaeli ilindeki mesleki ve teknik eğitimin, imalat sanayisinin istihdam ihtiyacını karşılayabilmesi için, hem sayısal olarak hem de nitelik açısından iyileştirilmesi gerektiği kanısına varılmıştır. İmalat sektöründeki istihdam sayısındaki artış oranının imalata yönelik alanlardaki öğrenci sayısındaki artış oranından yüksek olduğu belirlenmiştir. Son yıllarda, imalata yönelik mesleki eğitimde hem öğrenci sayılarında azalış olduğu, hem de öğrencilerin mezun oranlarının düşük olduğu görülmüştür. Öte yandan, yapılan araştırma sonuçlarına göre; mezun öğrencilerin mesleki ve teknik yeterlilikleri ile ilgili olarak son yıllarda önemli bir düşüş olduğu belirlenmiştir.

Özellikle, mesleki ve teknik ortaöğretimin önemi konusunda toplumsal farkındalığın düşük olduğu belirlenmiştir. Mesleki ve teknik ortaöğretimin imajının iyileştirilmesi ve talebinin artırılması ile ilgili olarak Üniversite-Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okulları-Sanayi ve Ticaret Odaları ile Firmalar arasında işbirlikleri oluşturulması, ortaklaşa etkinlikler ve organizasyonlar düzenlenmesine ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır.

3.ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmada, birincil ve ikincil verilerden yararlanılmıştır. İkincil veriler, daha önce mesleki ve teknik eğitim üzerine yapılmış araştırmalardan, Bakanlıklar ve TÜİK gibi kuruluşların istatistik verilerinden alınarak yorumlanmıştır. Araştırmada kullanılan birincil veriler için odak grup görüşmeleri ve anket yöntemi kullanılmıştır. Odak grup görüşmeleri, sektör temsilcileri, öğretmenler, öğretim görevlileri, okul müdürleri ve öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir.

Anketler 4 ayrı gruba uygulanmıştır. Ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik okullarda öğrenim gören 500 öğrenci ve bu öğrencilerin 500 velisi üzerine uygulanmıştır. Meslek yüksek okulu öğrencilerinden 100 öğrenci ve 32 UMEM kursiyeri üzerine olmak üzere araştırmada toplam 1132 anket uygulanmıştır. Anket verileri için frekans analizleri ve faktör analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, sektör temsilcileri, öğretmenler, öğretim görevlileri, okul müdürleri, işkur yöneticileri, Kocaeli Sanayi Odası temsilcileri ve uzmanlar ile strateji önerileri geliştirilmiştir.

4.GİRİŞ

Ülkemizde hizmet ve ürün sektöründe yerli üretimin gelişmesi ve uluslararası alanda rekabet edebilir markalar oluşturabilmek üzere son yıllarda hem kamu yönetimleri hem de diğer kuruluşlar tarafından teşvik edici birçok politika uygulanmaktadır. Bu durum yerli üretimin artmasına, genç nesillerin girişimciliğe yönlenmesini sağlamaktadır.

Otomotiv gibi birçok sektörün ihracat oranı 2000’li yıllardan sonra çok önemli bir ivme kazanarak artmıştır. Uluslararası pazarlarda artan bu payın ekonomiye yansımaları önemli bir avantaj iken, uluslararası kalite standartlarında ürün üretmek ve rekabette üstünlük elde edebilmek çok daha önemli hale gelmiştir. Hem üretimdeki artış hem de ihracattaki artış ile birlikte uluslararası alanda rekabet edebilecek ürün ve hizmetlerin üretiminde teknolojiden çok daha önemli olan nitelikli meslek elemanı ihtiyacı giderek artmaya başlamıştır. Dinamikleşen rekabet ortamı ile birlikte, gerek fiziki ürün sektörü gerekse hizmet sektöründeki gelişmeler, nitelikli meslek elemanı yetiştirmek, istihdam etmek ve istihdamda süreklilik sağlamak tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de geliştirilmesi gereken önemli konuların başında yer almıştır. Akademik, sektörel, sivil toplum kuruluşları ve devlet yönetimi düzeyinde bu konuda stratejiler geliştirebilmek için son yıllarda birçok araştırma ve uygulama çalışmaları yapılmaktadır.

Yapılan birçok araştırmalar sonucunda meslek elemanı yetiştiren eğitim kurumlarının birçok nedenlerden dolayı gençler ve toplum tarafından tercih edilme oranında da bir düşüş yaşanmıştır. Dolayısıyla, nitelikli meslek elemanı yetiştiren eğitim kurumlarını tercih eden öğrenci profilinin yetenek ve beceri düzeyinde de düşüş yaşanmıştır. Yıllara yayılan bu süreç sonunda, çeşitli sektörlerin ihtiyaç duyduğu nitelikli meslek elemanı konusunda hem nicel hem de nitel sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Birçok aktörün birlikte hareket ederek çözebileceği bu sorunun çözümü için stratejik olarak kamu, özel sektör karar alıcıları, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları ve birliklerin rolleri ile ilgili çalışma yapılması gerekliliği doğmuştur. Zaman zaman kısa süreli çözüm geliştirmek adına uygulanan birçok projeler olmasına rağmen sorunun çözümü için mesleki eğitime yönelik temel stratejilerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Kocaeli ili Türkiye sanayisinin yaklaşık %15’inin bulunduğu bir sanayi bölgesidir. Çok çeşitli ürün ve hizmet sektörünün bir arada olması bakımından ülke ekonomisi bakımından büyük bir öneme sahiptir. Son yıllarda yapılan çalışmalara göre, sektörel gelişmelerin doğurduğu ihtiyaçları karşılayacak nitelikli meslek elemanı oranı arasında önemli bir açık oluşmuştur. Yüksek çalışan devir hızı, nitelikli meslek elemanı sıkıntısı gibi faktörler, nitelik gerektiren

işlerde verimlilik ve etkinliğin düşmesi, işletmelerin mevcut kapasitelerini tam olarak kullanamamalarına neden olmaktadır.

Yukarıda da bahsedildiği üzere, ülkemizdeki sektörler ve bölgesel farklılıkları da göz önünde bulundurularak ihtiyaçlara göre farklı stratejilere ihtiyaç olması söz konusu olabilmektedir. Genel düzeyde yapılan birçok çalışma, her bir bölgenin ihtiyaçlarına tam olarak cevap verememektedir. Bu yüzden, her bir bölgenin mevcut durumunun tespiti, ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu ihtiyaçları için doğru çözümlerin bulunması oldukça önemlidir. Buradan hareketle, bu projede bölgesel farklılıkların ortaya konulabilmesi ve daha sonra ulusal düzeye yayılacak çalışmalara öncülük etmek üzere, ülkemiz ekonomisi ve Kocaeli ilinde büyük potansiyele sahip, nitelikli meslek elemanı sorununun yoğun olarak yaşandığı sektörlerden biri olan otomotiv sektörü örneği ele alınmıştır.

Proje kapsamında, otomotiv sektörüne yönelik olarak hem nicel hem de nitel olarak ülke genelindeki istatistiklere ait veriler araştırılmıştır. Nicel kapsamda, genel olarak Türkiye’de son yıllarda işletmelerin nitelikli meslek elemanı ihtiyaçlarındaki artış oranı ile bu elemanları yetiştiren teknik okullardaki öğrenci sayısındaki artış oranı belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın diğer boyutunda sektör liderleri, sektörel sivil toplum kuruluşları ve oda yöneticileri, eğitim kurumu yöneticileri ve eğitimciler, Kocaeli ilindeki meslek okullarındaki öğrenciler ve velileri, işletmelerdeki nitelikli meslek çalışanları ve yetiştirilme sürecinde olan meslek çalışanları ile anket, odak grup görüşmeleri çalışmaları yapılmıştır. Böylece, nitelikli meslek elemanı yetiştirmeye yönelik olarak hem toplum ve bireyler açısından hem de sektörel açıdan beklentiler, sorunlar ve mevcut durum bilimsel yöntemler ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmalardan çok boyutlu faktörler açısından elde edilecek sonuçlar doğrultusunda, kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının karar vericileri ile çeşitli strateji önerileri geliştirilmiştir. Bu bağlamda her bir aktörün rolleri belirlenerek, araştırmada pilot çalışma olarak ele alınacak otomotiv sektörünün karar vericileri ve özellikle Kocaeli Sanayi Odası bünyesinde geliştirilen stratejilere yönelik uygulamaya dönük çalışmalar başlatılması hedeflenmektedir.

Proje, Kocaeli Sanayi Odası’nın sahipliğinde hazırlanmış ve yürütülmüştür. Projenin finansmanı Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) tarafından Doğrudan Faaliyet Desteği kapsamında sağlanmıştır.

5.MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM

5.1.Mesleki ve Teknik Eğitim Kavramı ve Önemi

Mesleki ve teknik eğitim, “Milli Eğitim sisteminin bütünlüğü içinde endüstri, tarım ve hizmet sektörleriyle birlikte her türlü mesleki ve teknik eğitim hizmetlerinin planlanması, araştırılması, geliştirilmesi, organizasyonu ve eşgüdümü ile yönetim, denetim ve öğretim etkinliklerinin bütünü şeklinde tanımlanabilmektedir (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1994). Mesleki eğitim gelişmiş batılı ülkelerde el becerisi veya pratik aktiviteler yoluyla kariyer kazandırmayı amaç edinen bir meslek dalı olarak tanımlanmaktadır (Öçal, 2008: 12-19). Mesleki teknik eğitimin amacı, genel olarak, bireyleri sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinde istihdam için nitelikli iş gücü olarak eğitmek ve yetiştirmek, mesleklerinin devamı olan yüksek öğretim kurumlarına geçiş için gerekli temel eğitimi vermektir (Eşme, 2007; Şahin ve Fındık, 2008: 66-67). Ülkemizin sürdürülebilir ekonomik ve sosyal gelişmesini sağlayabilmesi, küresel rekabette yerini alabilmesi, eğitime ayrılan kaynakları daha verimli ve etkin kullanabilmesi için temel dayanak noktası eğitim sisteminin tüm süreçlerinin kaliteye dayalı hale getirilmesidir. Türkiye’nin nitelikli insan gücü ihtiyacı düşünüldüğünde, mesleki ve teknik eğitimin kalitesinin artırılmasına yönelik olarak geliştirilecek stratejiler ve politikalar büyük önem kazanmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmelerin etkisi bütün sektörlerde ve hayatın her alanında hissedilmekle birlikte değişimin en çok etkilediği alanların başında eğitim gelmektedir. Hızla değişen bilgi, teknoloji, üretim yöntemleri ile iş hayatındaki gelişmelere paralel olarak dinamik bir yapı sergileyen mesleki ve teknik eğitimin önemi tüm dünyada giderek artmaktadır. Bu dinamik yapı; sürekli kendini yenileyen bir eğitim sistemini, teknolojik altyapı yatırımlarının güçlendirilmesini, dünyadaki gelişmelerin yakından takip edilmesini ve özel sektörle yakın bir iş birliğini gerekli kılmaktadır (Şahin ve Fındık, 2008: 68)

5.2.Mesleki ve Teknik Eğitimin Tarihçesi

Ülkemizde Mesleki teknik eğitim 19. yy' a kadar loncaların sorumluluğunda çıraklık sistemi ile yürütülmüştür. Çıraklar Loncalara alınırken Ahilikte olduğu gibi, kendilerinden bir yol atası ile iki de yol kardeşi bulması istenirdi. Ahi Birlikleri'nde sosyo-ekonomik fonksiyonların öncelik kazanmasına bağlı olarak yamak, çıraklık, ustalık, kalfalık, yiğitbaşılık ve kethüdalık (Ahi Babalık) statüleri ortaya çıkmıştır. Ahi birliklerinde çıraklık, her sanatta o sanatın özelliklerine göre değişen sürekli bir görev niteliği tanımlanmıştır (Gülerman ve Taştekil, 1993: 45). 19. yy. başlangıcında batılı ülkelerdeki tekniğin, diğer bilim dalları ile birlikte ilerlemesi ve bunların endüstrileşmeye uygulanması, sosyal hayatta önemli değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Batıda, endüstri devriminin gelişmesi, ülkemizde etkisini, lonca teşkilatının içinde bulunan sanat ve ticaret düzenlerini bozarak ve o zamana kadar loncalarda devam etmekte olan mesleki eğitim hizmetlerinin okul disiplini içinde yürütülmesini zorunlu hale getirerek göstermiştir (Anonymous, 1990: 3,4,7,16; Akkaya vd., 2013). Sanayi devriminin etkilerinin Türk toplumunda hissedilmesiyle birlikte mesleki eğitimin okul disiplini içinde yürütülmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nde modern anlamda Mesleki Teknik Eğitim kuruluşlarının izlerine 19. yy'ın ikinci yarısında rastlanabilir. Mithat Paşa'nın 1860 yılında Niş'te, 1864 yılında Rusçuk ve Sofya'da açtığı İslahhâneler Mesleki Teknik Öğretim kurumlarının temeli sayılır (Semiz ve Kuş, 2004: 272-295). Yine Mithat Paşa tarafından 1865'te Rusçuk'ta öksüz kızlar için açılan İslahhane Kız Sanat Okullarının öncüsüdür. Paşa'nın 1868 yılında İstanbul'da açılmasına öncülük ettiği İstanbul Sanayi Mektebi ise hiref (sanatlar), sanayi, demircilik, dökmeçilik, makinecilik, mimarlık, her türlü maden imalat gibi derslerin bulunduğu müfredatla eğitime başlayan ilk modern sanat okuludur (Akyüz, 1982: 116). Cumhuriyet dönemine kadar bu okulları örnek alan pek çok meslek okulu, İmparatorluğun değişik köşelerinde açılmıştır. Cumhuriyet sonrası Atatürk'ün direktifleri doğrultusunda Mesleki Teknik Eğitimin daha modern bir yapıya kavuşturulması çalışmalarına hız verilmiştir. 1931 Yılında; 1867 Sayılı Kanunla iller 9 bölgeye ayrılmış ve her bölgede; malî ve yönetimi bölgeye dahil illerce karşılanmak üzere, birer sanat okulu faaliyete geçirilmiştir. Böylece, sanat okulları "Bölge Sanat Okulları" haline getirilmiştir (<http://etogm.meb.gov.tr>). Bu çalışmalar okullaşma yanında, Mesleki Teknik Eğitimin kurumsal bir yapıya kavuşturulmasını da kapsamıştır. 1933 yılında 2287 sayılı kanunla, Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bakanlık Merkez Örgütü Kanunu 1941 yılında 4113 sayılı kanunla değiştirilerek, Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı kurulmuştur. 1942 yılından itibaren mesleki ve teknik öğretim kurumları günümüze kadar büyük gelişmeler göstermiştir. VII. Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nda, ileri teknoloji geliştirilmesi, üretimi ve kullanımında gereksinim duyulan nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi amacıyla, orta ve yüksek öğretimde meslekî ve teknik eğitime önem verilmesi öngörülmüştür (Şahin, Okay ve Özdemir, 2007: 1018-1021). VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında ise meslek yüksek okulları ve mesleki orta öğretim kurumlarının program bütünlüğünü sağlamak için kurumlar arası işbirliği kurulmasına yönelik kararlar alınmıştır (Kazu ve Demirli, 2002: 155-156). Ortaöğretim düzeyindeki meslek okullarının ihtiyacı olan öğretmenleri yetiştirmek için üzere lisans düzeyinde eğitim vermek için Yüksek Teknik Öğretmen Okulu ilk olarak 1937 yılında Ankara'da açılmıştır. Kız Teknik ve Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulları 1983 yılında YÖK'ün kurulmasından sonra Teknik Eğitim, Mesleki Eğitim, Endüstriyel Sanatlar ve Ticaret - Turizm Eğitimi Fakülteleri olarak yapılandırılmıştır. (Şahin ve Fındık 2008: 68).

6.ARAŞTIRMANIN AMACI ve BULGULAR

Projede, Türkiye'deki mesleki ve teknik eğitimin ortaöğretim, önlisan, işbaşı eğitimi ve UMEM düzeyindeki mevcut durumunun ortaya konulması hedeflenmiştir. Projeye konu olan Kocaeli otomotiv sektörünün istihdam ihtiyacının geleceğe dönük olarak karşılanmasında, mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik öğrenci, veli, sektör temsilcileri, sivil toplum kuruluşları, öğretmenler, okul yöneticileri, kamu ve yerel yöneticiler düzeyinde aktörlerin rollerinin belirlenmesi için farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır.

6.1.Odak Grup Toplantıları ve Derin Görüşmeler

Projenin yazımı öncesi, TOSB toplantı salonunda meslek komitesi temsilcileri, Kocaeli Sanayi Odası proje ekibi, Kocaeli Üniversitesi akademisyenlerinin de katılımıyla nitelikli mesleki istihdam sorunu tartışılarak projenin yazımına karar verilmiştir.

Projenin uygulanması esnasında gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri iki farklı amaçla gerçekleştirilmiştir. İlk olarak araştırmada öğrenciler ve velileri üzerine uygulanacak anketlerin oluşturulması hedeflenmiştir. Bununla birlikte, sektör temsilcileri, öğretmenler, okul yöneticileri, UMEM, işbaşı eğitimi gibi yöntemlerle mesleki eğitime katılanların tutumlarını belirlemek üzere hem derin görüşme hem de odak grup toplantıları yapılmıştır.

Proje çalışmalarının ilk aşamasında uzman proje ekibi ile odak grup yapılarak araştırmanın sınırları, kısıtları, kapsamı, yöntemi ve aşamaları belirlenmiştir. İkinci aşamada, uzman proje ekibi, meslek komitesi üyelerinden 5 kişi, Kocaeli Üniversitesi Ford Otosan Meslek Yüksek Okulu yönetimi ve öğretim görevlilerinin katılımıyla ikinci odak grup toplantısı gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın modeli, yöntemi, teknik içeriği ve organizasyonu tanımlanmıştır.

OSB içerisinde yer alan Hatice Bayraktar Endüstri Meslek Lisesi öğrenci, öğretmen ve yöneticileri, Gebze Endüstri Meslek Lisesi, UMEM kursiyerleri ve Yöneticileri ile Kocaeli Üniversitesi Ford Otosan Meslek Yüksek Okulu yönetici, öğretim görevlisi ve öğrencileri, Gölcük Endüstri Meslek Lisesi öğrencileri, Kocaeli Üniversitesi Hereke Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin katıldığı farklı zamanlarda gerçekleştirilen odak grup toplantıları ve derin görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Sözkonusu görüşme sonuçları katılımcı türlerine göre aşağıda sunulmuştur.

1.Kocaeli Sanayi Odasında Gerçekleştirilen Toplantı Sonuçları:

Toplantı Katılımcıları:

Mehmet Turabi, Elif Bilgisu, Tufan Katırcı, Dila Denizhan Cengiz, Moderatör Yrd.Doç.Dr.Bilsen Bilgili

Projenin Marmara Kalkınma Ajansı tarafından onaylanmış kapsamında yalnızca mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencilerine yer verilmiştir. Bu toplantıda, kapsamın genişletilmesi, UMEM, işbaşı eğitim katılımcıları, meslek yüksek okulu öğrencileri ve öğretim elemanlarının da araştırma kapsamına dahil edilmesi konusunda görüş birliğine varılmıştır.

2.TOSB'da Düzenlenen Odak Grup Görüşmesi

Sektörün ihtiyaçları ile mesleki ve teknik eğitimin sorunlarını belirlemek amacıyla meslek komitesi üyeleri, Kocaeli Üniversitesi Ford Otosan Meslek Yüksek Okulu öğretim elemanları ve yöneticileri, uzman proje ekibinin katılımıyla bir odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir.

Bu toplantıda, projede yapılacak araştırmadan elde edilmesi hedeflenen sonuçlara yönelik beklentiler görüşülmüştür. Bu verilerin elde edilme imkanı, kısıtları, kapsamı ve sınırları belirlenmiştir. Türkiye'deki genel ortaöğretimin içerisindeki mesleki ve teknik eğitimin istatistiki verileri, otomotiv sektörü ile doğrudan ve dolaylı ilişkili olan bölümlere ait veriler, mesleki ve teknik ortaöğretim öğrenci ve velilerinin mesleğe yönelik tutumu, UMEM ve işbaşı eğitime katılan kursiyerlerin mesleğe yönelik tutumu, öğretmen, okul yöneticilerinin tutumlarının farklı açılardan belirlenmesi konusunda görüş birliğine varılmıştır. Toplantıda, sektörün istihdam ihtiyaçları ve mesleki ve teknik eğitim alan istihdam edilmek üzere başvuruda bulunan adaylar ve istihdamda yaşanan sorunlar tartışılmıştır. Son yıllarda mesleki ve teknik eğitim almış kişilere yönelik aşağıdaki ana sorunlar belirlenmiştir.

-Mesleki ve teknik yetersizlik, Öğrenme ve çalışmaya isteksizlik, -Genel meslek etiği ve iş etiği konusunda düşük bilinç düzeyi, İşe bağlılığın düşük olması, Yüksek işgören devir hızı, Mevcut kapasite ile orantısız yüksek ücret beklentisi, Mevcut teknolojiler ile uyumsuz eğitim, Stajyerlerde disiplin sorunu, İletişim eksikliği, Yenilikçilikten uzak bir iş anlayışı, İşyeri kurallarına uymama eğilimi, Yüksek öğrenime yönelme eğilimi ve mevcut mesleki nitelik ve yeteneklerin geliştirilmesine yönelik isteksizlik, Dikkat gerektiren işlerde önemsememe eğilimi, Pratik ve uygulama bilgi, deneyim eksikliği, Özellikle kurslar aracılığıyla eğitim alan kişilerde mesleki ve teknik nitelikte aşırı özgüven eğilimi, yüksek beklentiler, Okullarda fiziki alt yapı yetersizlikleri, Öğrenci/öğretmen oranlarındaki yetersizlik, Mesleki ve teknik eğitim ortaöğretimine gelen öğrencilerin yetkinlik ve yeterlilik açısından kapasite sorunu, Sektörün ihtiyaç duyduğu niteliklerde yetişmiş eleman yetersizliği.

Bu konular, araştırma kapsamında uygulanan anketler, derin görüşmeler ve odak grup görüşmelerinde kullanılmıştır.

3.Öğretmenler ile Yapılan Derin Görüşmeler ve Odak Grup Toplantıları

Öğretmenler ile yapılan derin görüşmeler, odak grup toplantıları hem mesleki ve teknik alan öğretmenleri hem de temel bilimler alanlarındaki öğretmenler ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen sonuçlar en sık tekrarlanan konulara göre kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

-Öğrencilerin yetenek, yeterlilik ve yetkinliklerine yönelik kapasite sorunu: Mesleki ve teknik ortaöğretimin son yıllarda üniversitelere yönelik eğitim konusunda azalan prestiji nedeniyle, tercih eden öğrencilerin başka fırsatların yokluğu nedeniyle mecburiyetten kayıt yaptırdıkları eğitim kurumları haline geldiği ifade edilmiştir. Bu nedenle, orta okul düzeyinde başarı düzeyi düşük olan öğrenciler bu okullara gelmektedirler. Hem teorik hem de uygulamalı eğitimin olduğu, yetenek, bilgi, beceri gibi birçok faktörün bir arada bulunması gereken eğitim sürecinde, öğrenciler başarısız olmakta ve motivasyonu düşmektedir. Gelişmiş ülkelerde mesleki eğitime katılacak öğrencilerde birçok nitelik ve özellik aranarak çeşitli testlere tabi tutulmasına rağmen ülkemizde, bu konuda tam tersi bir uygulama ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları TEOG sınavlarında başarılı olamayan öğrencilerin geldikleri son adres konumundadır. Öğrenciler genel anlamda, disiplin ve etik anlayışı gibi konularda da oldukça zayıf bir profile sahiptir. Öğrenci profili ağırlıklı olarak ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan toplumun orta ve alt kategorilerinde yer alan ailelere mensuptur. Bu yüzden mesleki ve teknik eğitim bilincinden oldukça uzak eğilimleri bulunmaktadır. Öğretmen-öğrenci ilişkileri ve öğrencilerin birbirleri ile olan ilişkilerinde sözlü ve fiziki şiddetin de yoğun olarak görüldüğü bir yapı mevcuttur. Öğrenci velileri de öğrencilerin bu konularda iyileştirilmesi konusunda farkındalığı düşük bir profile sahiptir. Öğretmenlerin tamamı mesleki ve teknik eğitim ortaöğretimine girişte yeteneğe dayalı sınav uygulaması ile birçok sorunun çözülebileceğini ifade etmişlerdir.

Temel bilimler öğretmenlerinin yukarıdaki konulara ek olarak, seviyesi düşük olan öğrenciler ile yürüttükleri derslerde mesleki tatmin açısından ciddi sorunlar yaşadıkları, bu yüzden motivasyonlarının düştüğü konusuna özellikle vurgu yapmışlardır. Öğrencinin kapasitesi ile müfredat uyumsuzluğu konusunda ciddi sorunlar bulunduğunu, bu kapsamda milli eğitimde yeniden düzenlemeler yapılması gerekliliğinin aciliyet arzettiğini belirtmişlerdir.

-Fiziki Yapıdan Kaynaklanan Kapasite ve Teknolojik Alt Yapı Sorunları: Hem teorik hem de uygulamalı eğitimin uygulandığı mesleki ve teknik eğitimde, atölyelerin yetersizliği, öğrenci başına düşen öğretmen sayısının az oluşu eğitimin kalitesini düşürmekle beraber, öğrencinin eğitime olan motivasyonunu da olumsuz yönde etkilemektedir. Öte yandan, atölyelerdeki teknik altyapının günümüz endüstriyel koşullarına uygun olmayan eski sistem makine ve malzemelerden oluştuğunu bu durumun öğrenci-sektör uyumsuzluğuna neden olduğuna vurgu yapmışlardır. Bu bağlamda, kamu ya da özel kuruluşlar ile ciddi anlamda işbirliklerine ihtiyaç olduğunu vurgulamışlardır.

-Öğretmenlerin Kendi Eğitim ve Gelişimleri İle İlgili Sorunlar: Öğretmenlerin odak grup görüşmelerinde beyan etmedikleri, derin görüşmeler esnasında birebir ifade ettikleri bir sorun olarak dikkat çekicidir. Mesleki ve teknik alan öğretmenlerinin günümüz teknolojilerinin kullanıldığı fabrikalardaki makine, teçhizat, bilgisayar destekli donanım konusunda güncel kalamadıkları, bu konuda devlet kanalıyla herhangi bir eğitim fırsatı yakalayamadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenciler için de verimli olamadıklarını, staja giden öğrencilerin nazarında, teknolojik bilgi eksikliği açısından prestijlerinin sarsıldığını, bu durumdan rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Bu konunun da en hızlı şekilde, sektör ile işbirliği kapsamında çözülebileceğini, ancak devlet düzenlemesiyle hizmet içi eğitim gibi bir zorunlu program ile yürürlüğe konulursa etkin olabileceğini vurgulamışlardır.

-Sektör İşbirliği Sorunu: Öğrencilerin, eğitim süreçlerindeki staj desteği ve mezuniyet sonrası, genel olarak eğitim sisteminden kaynaklı eksikliklerin göz önünde bulundurularak yetiştirmeye yönelik olarak işletmelerden olumlu eğilim beklentilerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin mevcut durumu dikkate alınmaksızın işletmeler tarafından gerçekleştirilen olumsuz yaklaşımlardan dolayı çok daha zor durumda kaldıklarını, zaten kapasite ve yetkinlik bakımından zayıf olan öğrencilerin motivasyonlarının daha da bozulduğunu belirtmişlerdir. Öte yandan, teknolojik yenilikleri takip etmek konusunda hem öğretmen hem de fiziki alt yapı yetersizliğinin sektör temsilcileri tarafından dikkate alınarak okullar ile işbirliği içerisinde ortak özveri anlayışıyla hareket edilmesinin birçok sorunun çözümünde katkı sağlayacağını belirtmişlerdir. Hatta bu konu ile ilgili olarak yasal düzenlemeler yoluna gidilerek çözüme ulaşmanın önemini vurgulamışlardır.

Öğretmenlerin sektöre yönelik beklentilerinin bir diğer boyutunda ise özellikle derin görüşmelerde belirttikleri, öğretmenlerin teknolojik yeniliklere yönelik eğitimi konusunda ortak bir program belirlenmesine yöneliktir. Fiziki alt yapıya yönelik sorunlar başlığında da vurgulandığı üzere sektör ile işbirliğinde, okulların atölye alt yapılarına destek konusunda da işletmelerden beklentileri bulunmaktadır.

-Devlet Tarafından Verilen Hakları İle İlgili Sorunlar:

Bu konuda özellikle maaşlar, ders ücretleri ve UMEM gibi özel kurslara yönelik ücretler konusundaki beklentilerini dile getirmişlerdir.

4.Öğrenciler İle Yapılan Derin Görüşme ve Odak Grup Toplantıları

Öğrenciler ile yapılan derin görüşmeler ve odak grup toplantılarında en sık tekrar eden konulara göre sınıflandırılan konular ana başlıklar şeklinde aşağıda sunulmuştur.

-Mesleki ve Teknik Okulların İmajına ve Mesleki Farkındalığa Yönelik Sorunlar: Ülke genelinde, veliler, eğitimciler, öğrenciler gibi birçok kitle tarafından üniversite eğitimi almamış kişilerin edineceği mesleklerde ne kadar başarılı olurlarsa olsunlar, imaj bakımından çok fazla önemsenmesi, mesleki eğitime odaklanmanın önünde ciddi bir engel olarak görülmektedir. Öğrenciler ile yapılan derin görüşmeler ve odak grup görüşmelerinde üniversiteyi kazanma kapasitesine sahip olmamanın hayatın sonu olduğu, şanssızlık olarak algılandığı, karamsarlığı, tükenmişliği tetiklediği görülmüştür. Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarının müfredatında mesleğin farkındalığı, geleceğe dönük olarak sunacağı fırsatlar, kariyer planlamasının yer aldığı derslerin yetersizliği, ya da öğretmenlerin bu konudaki sektöre yönelik güncel bilgi eksiklikleri nedeniyle öğrencilere ciddi anlamda bir eğitim verilmemektedir. Son sınıf öğrencileri ile yapılan görüşmelerde, mesleğin önemi, elde edebilecekleri kariyer fırsatları konusunda bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Yalnızca, akraba ve aile yakınlarından mesleki alanda kendini geliştirmiş kişilerin olduğu öğrencilerde bilinç düzeyinin yüksek olduğu, okula da isteyerek geldikleri tespit edilmiştir. Bu öğrencilerin, hem stajları hem de eğitim süreçlerinin başarılı olduğu dikkat çekmiştir. Öğrencilerin genelinde sınavsız geçiş ile üniversiteye gitmek, ancak bu şekilde hayatta başarılı olabilecekleri algısının hakim olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin çok az bir kısmı üniversiteye yönelik temel derslerin olmasını talep ederken, büyük bir kısmı bu derslerden başarısız oldukları için müfredatta yer almasını istememektedirler. Bu noktada, mesleki ve teknik eğitim okullarında talebi karşılayarak okulların imajını olumlu yönde geliştirebilmek üzere üniversiteye yönelik temel derslerin seçimsel ders olarak konulması hem öğretmenlerin iş tatmini yaşaması hem de öğrencilerin motive edilmesini sağlayabileceği düşünülmektedir.

Öte yandan, beyaz yaka çalışan adayları olarak eğitim alan muhasebe, bilgi işlem teknolojileri gibi bölüm öğrencilerinin de bulunduğu okullarda, makine bölümü öğrencilerinin teknik büro gibi beyaz yaka çalışanı olma eğilimlerinin yüksek olduğu görülmüştür. Özellikle kız öğrencilerin yoğun olduğu okullardaki öğrencilerin mesleklerinden nefret ettikleri, oldukça olumsuz tutuma sahip olmaları dikkat çekici bulunmuştur. Yapılan derin görüşmelerde, çok çocuklu ailelere mensup olanların ailenin en başarısız, bireyi olduğu için bu okula gelmiş olmaktan duyduğu rahatsızlığı dile getirmeleri de okulun imajının olumsuz algılanmasında ailelerin rolü konusunda önemli bulunmuştur. Son dönemde üniversiteye girişte, meslek liselerinin önündeki alanla ilgili puan sorunun giderildiği konusunda dahi öğrencilerin bilgi sahibi olmaması, hem öğretmenlerin öğrencileri bilinçlendirmeye yeterince zaman ayırmadığı hem de öğrencilerin mutsuzlukları nedeniyle araştırma gereği bile duymadıklarının çok çarpıcı bir sonucu olarak yorumlanmıştır. Derin görüşmeler ve odak grup toplantılarında öğrencilere, gelecekteki iş fırsatları ile ilgili olarak meslekleri hakkında verilen çok az bilgiden dahi çok etkilendikleri ve heyecanlandıkları görülmüştür.

Mesleki ve teknik eğitim konusunda veliler ve öğrencilerin bilinçlendirilmesi, mesleki farkındalığın artırılmasına yönelik devlet düzeyinde ciddi projelerin uygulanması gerekliliği ve müfredatın bu anlamda gözden geçirilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

-Öğretmen ve Okul Yöneticilerine Yönelik Sorunlar: İmaj algısının önemli ölçüde sorunlu olduğu mesleki ve teknik eğitim veren okullarda, öğretmenlerin öğrencilere davranışları ile ilgili olarak da bu sorunu daha da büyüten konular olduğu görülmüştür. Özellikle temel bilimler alanı öğretmenleri tarafından, mesleki ve teknik eğitim okulları, öğrenci profili, sektördeki yapacakları işler, ücret düzeyleri, üniversiteye gidememenin sonuçları ile

ilgili olumsuz yorumların öğrencileri oldukça olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Öte yandan, zaten yetkinlik ve yeterlilik bakımından kapasitesi düşük olan öğrencilere yönelik olarak müfredatta zorunlu olarak verilen temel alan derslerinin zorlayıcı konuları nedeniyle başarısız olan öğrencilerin motivasyonlarının tamamen bozulduğu, okulu bırakma ya da nasıl olsa bitecek duyarsızlığıyla hareket ettikleri görülmüştür. Özellikle staj deneyimi yaşamış olan öğrencilerin, mesleki alan öğretmenleri ile ilgili olarak teknolojik ve güncel açıdan eksikliklerini, yetersizliklerini vurgulamaları oldukça çarpıcı bir sonuç olarak yorumlanmıştır. Kendilerine yakın kuşaktaki öğretmenlerine daha çok sempati duydukları, daha önceki kuşak öğretmenlerinin disiplin anlayışı ile ilgili olarak oldukça olumsuz yorumlar yapmışlardır.

-Staj Yaptıkları İşletmelere Yönelik Sorunlar: Öğrencilerin okul içerisinde hem kendi kapasitelerinden kaynaklı olarak hem de özellikle uygulamalı eğitimlerdeki fiziki alt yapı ve teknolojik yetersizlikler ile ilgili olumsuzluklarının en kötü yansımalarını stajdayken yaşadıkları görülmüştür. Staj yapmaya gittikleri işletmelerde, yetersizlikleri ile yüzleşmeleri, işletmelerdeki stajlarını yöneten kişilerin de öğretmeye yönelik çaba göstermemesinden dolayı motivasyonlarının oldukça olumsuz etkilendiği görülmüştür. Derin görüşmelere ve odak grup görüşmelerine katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu ileride mesleği yapmama kararlarındaki en etkili faktörün staj yaptıkları işletmelerdeki deneyimlerinden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Daha çok umutsuzluğa kapılıp, herhangi bir yerde kazanabilecekleri ücretler ile bu mesleği yapmama yolunu seçtiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerden bilinçli olanlar ise staj yaptıkları yerlerin kendilerinin eksikliği ile yüzleşmelerini sağladığını ancak, işletmelerin eğitime imkanı sunma beklentisi içerisinde olduklarını vurgulamışlardır. Bu durumun, sektör düzeyinde mesleki ve teknik eğitime yönelik sistematik süreçlerin kurulması gerekliliğini gösterdiğini söylemek mümkündür. Öğrencilerin sektörde karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri de iş ahlakı, meslek etiği, yasal yükümlülükler, sosyal ilişkiler, iletişim kuralları gibi konularda bilinçsiz olmaları nedeniyle normal uygulamaları baskı olarak algılamalarından kaynaklanmaktadır. Eğitim müfredatının genel çalışma hayatına yönelik olarak yeniden gözden geçirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

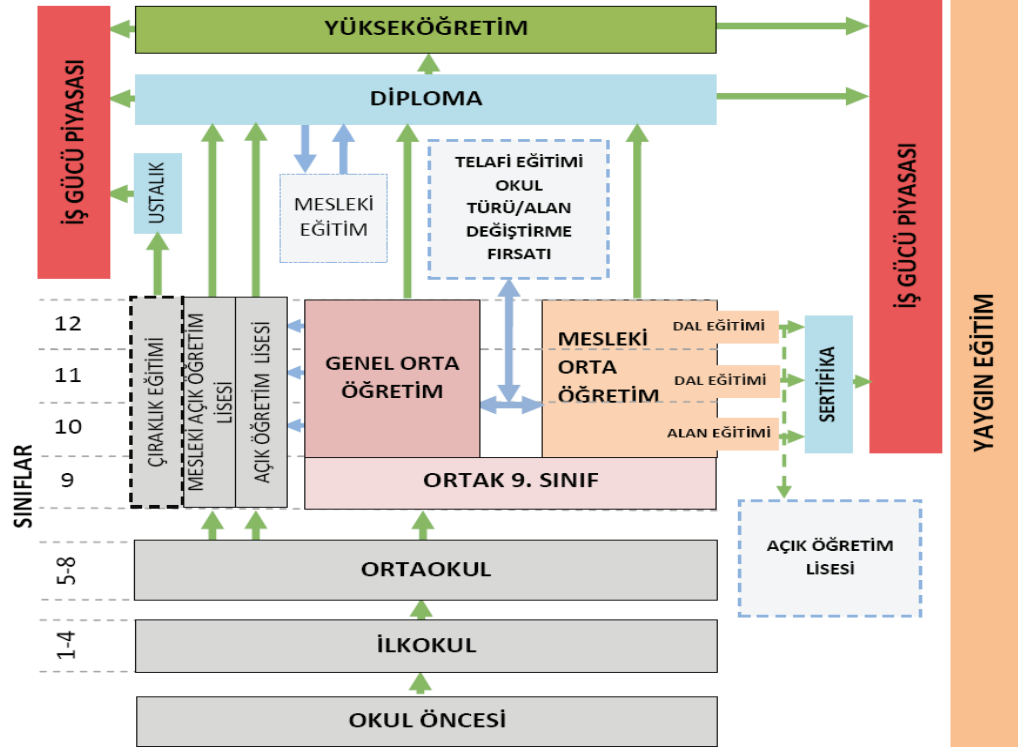
5.Kapanış Odak Grup Toplantısı

Proje sonuçlarının tartışılarak strateji önerilerinin geliştirilmesi amacıyla, çok katımlı kapanış toplantısı yapılmıştır. Bu toplantıya, meslek komitesi üyeleri, öğretmenler, okul müdürleri, İş-Kur, Sanayi Odası Temsilcileri, Kocaeli Üniversitesi'nden öğretim üyeleri katılmıştır. Araştırma sonuçlarının yorumu ve strateji önerileri bu toplantı sonucunda belirlenmiştir. Araştırmada bazı revizyon önerileri de yapılmıştır. Bu öneriler doğrultusunda araştırma tekrar düzenlenmiş, raporun sunumu için meslek komitesi üyeleri ve Kocaeli Sanayi Odası Temsilcileri ile özel bir toplantı ile proje sonuçlandırılmıştır.

6.2.Türkiye'deki Mesleki ve Teknik Eğitimin Mevcut Durumu ve Otomotiv Sektörü Örneği

6.2.1.Mesleki ve Teknik Eğitim Sistemi

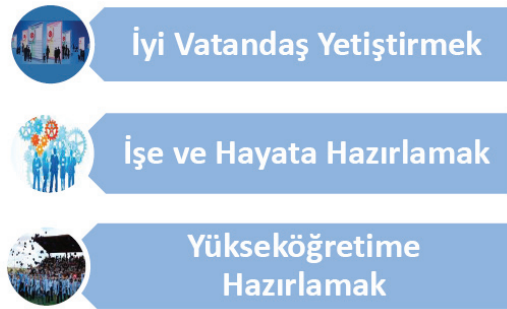
Türkiye'de uygulanan eğitim sistemi ve işgücü piyasasına nitelikli istihdam olarak diploma ya da sertifika gibi belgelendirme yoluyla katılım alternatifleri Şekil.1'de gösterilmiştir.

Şekil.1. Türkiye’de Eğitim Sistemi

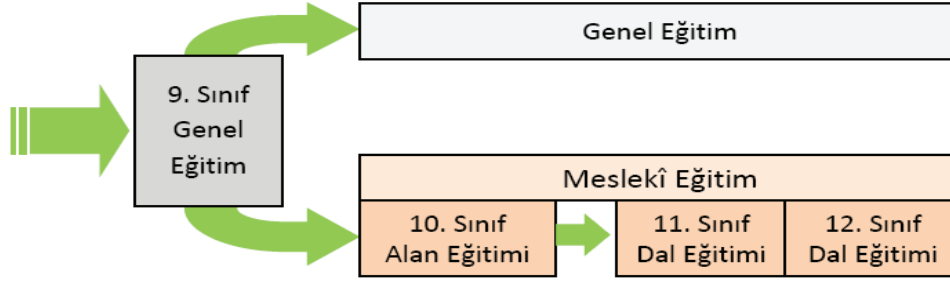
Şekil.1. de görüldüğü üzere, nitelikli istihdam olarak işgücü piyasasına girebilmek, mesleki ve teknik eğitime yönelik olarak örgün yada açık öğretim ortaöğretim süreçleri, çıraklık eğitimi, sertifika programları ya da üniversite yoluyla gerçekleşmektedir. Son yıllarda geliştirilen eğitim sistemi ile birlikte işbaşında geleneksel eğitimin de sertifikalandırılması sistemine girerek ancak resmiyet kazanabileceğini göstermektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü’nün 2013-2017 Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji ve Eylem Planı’nda mesleki ve teknik eğitimin amacı Şekil.2.’deki gibi tanımlanmıştır.

Şekil.2. Mesleki ve Teknik Eğitimin Amacı (MEB-2014)

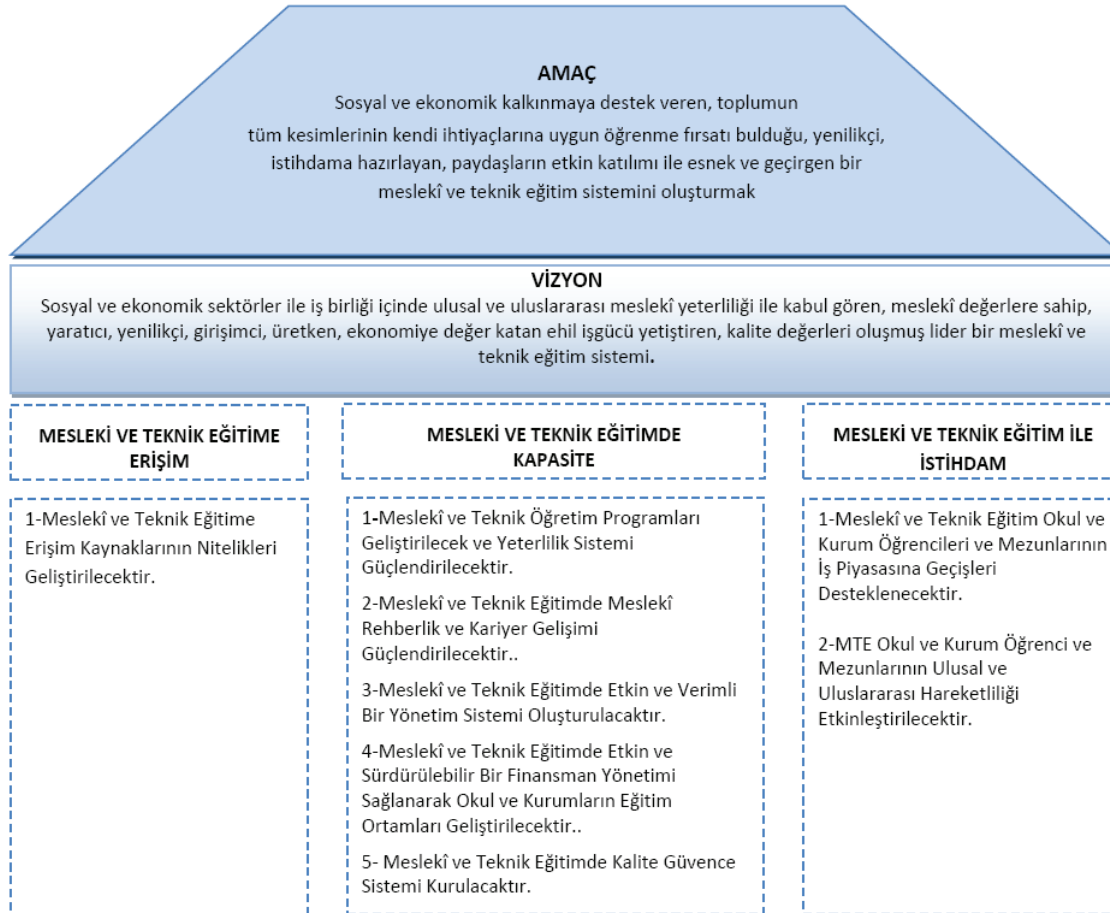
Mesleki ve teknik eğitimin nitelikli istihdama katkı sağlamak amacının öncelikli olduğu görülmektedir. Planda öğrencinin yönelimi ve mesleki eğitim süreci Şekil.3.’deki gibi tanımlanmıştır.

Şekil.3.Mesleki Yönelim ve Mesleki Eğitim Süreci (MEB-2014)

Mesleki ve teknik eğitimde alan seçimine 10. sınıfta geçildiği ve dal seçiminin bir sonraki yılda gerçekleştiği, genelden özele doğru bir uzmanlaşma yönteminin izlendiği görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2014 yılındaki mesleki ve teknik eğitim strateji belgesi çerçevesi Şekil.4'teki gibi tanımlanmıştır.

Şekil.4. Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi Çerçevesi 2014 (MEB-2014)

Şekilden de görüleceği üzere, mesleki ve teknik eğitime erişim, mesleki ve teknik eğitimde kapasite, mesleki ve teknik eğitim ile istihdam olmak üzere 3 ana kategori belirlenmiştir.

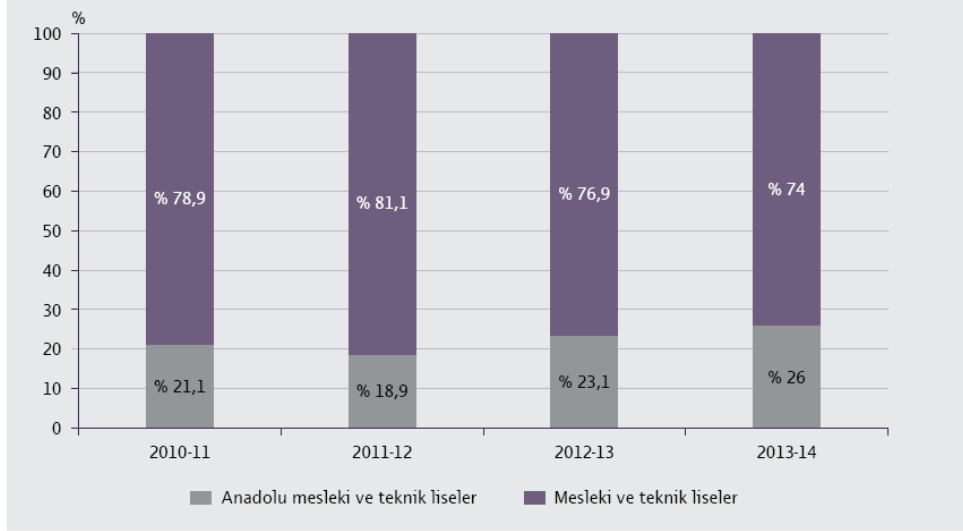
Tablo.1.Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde Okul Çeşitliliğinin Azaltılması Yönündeki Değişiklikler (MEB)

	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	TOPLAM
ANADOLU LİSESİNE DÖNÜŞTÜRÜLEN	292	71	148	461	972
MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NE DEVREDİLEN	66	16	120	377	579
DİN ÖĞRETİMİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NE DEVREDİLEN	0	2	23	48	73
TAHSİS EDİLEN	0	0	0	37	37
KAPATILAN	0	0	0	14	14
TOPLAM	358	89	291	937	1675

Genelgeyle, MEB Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyet gösteren okul türü sayısı 22'den ikiye indirilmiştir. 2014-15 eğitim-öğretim yılında, 9. sınıflardan başlayarak uygulamaya geçecek olan düzenlemeye göre, bu genel müdürlüğe bağlı iki lise türü "Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi" ile "Çok Programlı Anadolu Lisesi" olacaktır. Bu kapsamda, meslek lisesi ile Anadolu meslek lisesi programlarındaki alan ve dalların "Anadolu meslek programı" alan ve dallarına, teknik lise ile Anadolu teknik lisesi programlarındaki alan ve dalların "Anadolu teknik programı" alan ve dallarına dönüşümü öngörülmüştür. Buna ek olarak, teknik lise ile Anadolu teknik lisesi programlarındaki alanların Anadolu meslek programı türünde de açılacağı ifade edilmiştir.

Okullulaşma oranlarının önemli oranda artmış olması, ortaöğretimin zorunlu eğitime dahil edilmesi ile açıklanabilir. Ancak önemli olan, ortaöğretime kayıt olan öğrencilerin sayısındaki bu artışın liseye devam eden ve liseyi tamamlayan, yani gerçek anlamda ortaöğretime erişebilen çocukların sayısına yansıyor yansımadığıdır. Bu bağlamda, okullulaşma oranlarını devamsızlık ve okulu terk verileri ile birlikte okumak anlamlı olacaktır. 2012-13 öğretim yılı ilk döneminde, Türkiye genelinde 10 gün ve üzeri devamsızlık yapan öğrenci oranı % 32,7'dir. Bu oran, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı kurumlarda % 39,1'e çıkmaktadır. Devamsızlık oranı, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı kurumlarda % 27,4, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı kurumlarda ise % 31,1 olarak açıklanmıştır. 29 Devamsızlık oranları da bölgeler arasında farklılıklar göstermektedir. Ege bölgesi, devamsızlık yapan öğrenci oranının en fazla olduğu bölgedir (% 37,1). Bununla birlikte, mesleki ve teknik ortaöğretimde **devamsızlık oranının en yüksek olduğu bölge Batı Anadolu'dur (% 43,5)** (Eğitim İzleme Raporu, 2013: 50). **Bu durum, özellikle Kocaeli bölgesindeki nitelikli istihdam ihtiyacının önünde ciddi bir problem olarak ele alınarak değerlendirilmelidir.**

Ortaöğretimde gerçekleştirilen okul ayırımına göre Mesleki ve Teknik Eğitimde Anadolu ve Normal ayırma göre Türkiye'deki dağılım Şekil 5.'de gösterilmiştir.

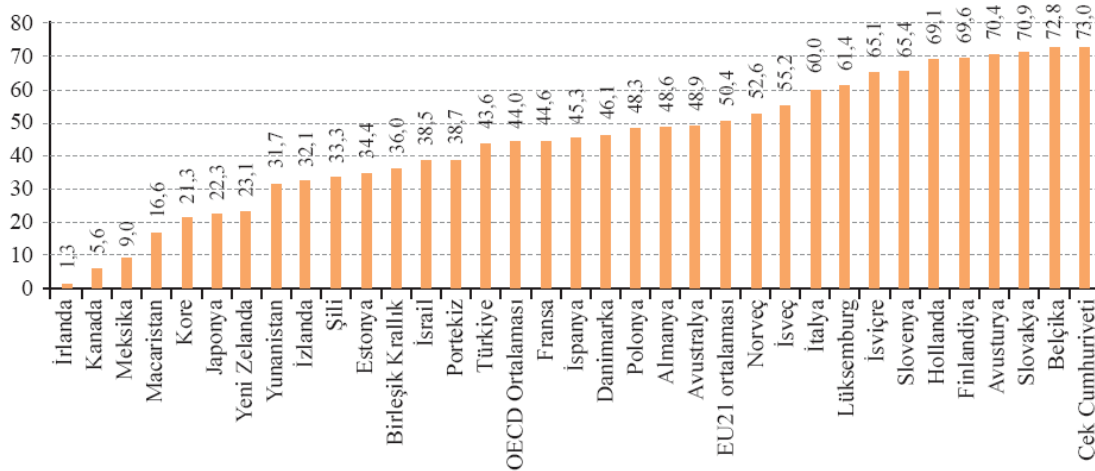

Şekil.5. Anadolu Meslek ve Teknik Liseleri ile Mesleki ve Teknik Liselere Göre Dağılım (MEB)

Şekilden de görüldüğü üzere Anadolu mesleki ve teknik liselerin oranında bir artış gözlenmektedir. Bu durum, meslek liselerinden üniversiteye gitmek isteyen öğrencilerin eğilimindeki artışı göstermektedir. Mesleki eğitimlerini sürdürmekten ziyade, farklı alanlara yönelme eğiliminde bir artış olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum mesleki ve teknik öğretimin üniversitede sürdürülmesi bakımından olumlu, üniversitede farklı alanlara yönelme eğilimi dikkate alındığında ise nitelikli istihdam geliştirmede olumsuz olarak yorumlanabilir.

6.2.3. Kocaeli İlinin Ortaöğretim Düzeyinde Mesleki ve Teknik Eğitim Oranlarının Türkiye ve Dünya Karşılaştırması

Türkiye'deki mesleki ve teknik eğitimin OECD ülkeleri arasındaki 2014 verilerine göre yeri Şekil.8. görülmektedir. Aşağıdaki şekillerdeki Türkiye ortalaması imalat dahil tüm mesleki ve teknik eğitim ortalamasını kapsamaktadır. Dolayısıyla, Avrupa ve OECD ülkelerindeki imalata yönelik mesleki ve teknik eğitim düzeyi ile Kocaeli'nin karşılaştırması Şekil.9'da yalnızca imalat sektörü kullanılarak verilmiştir.

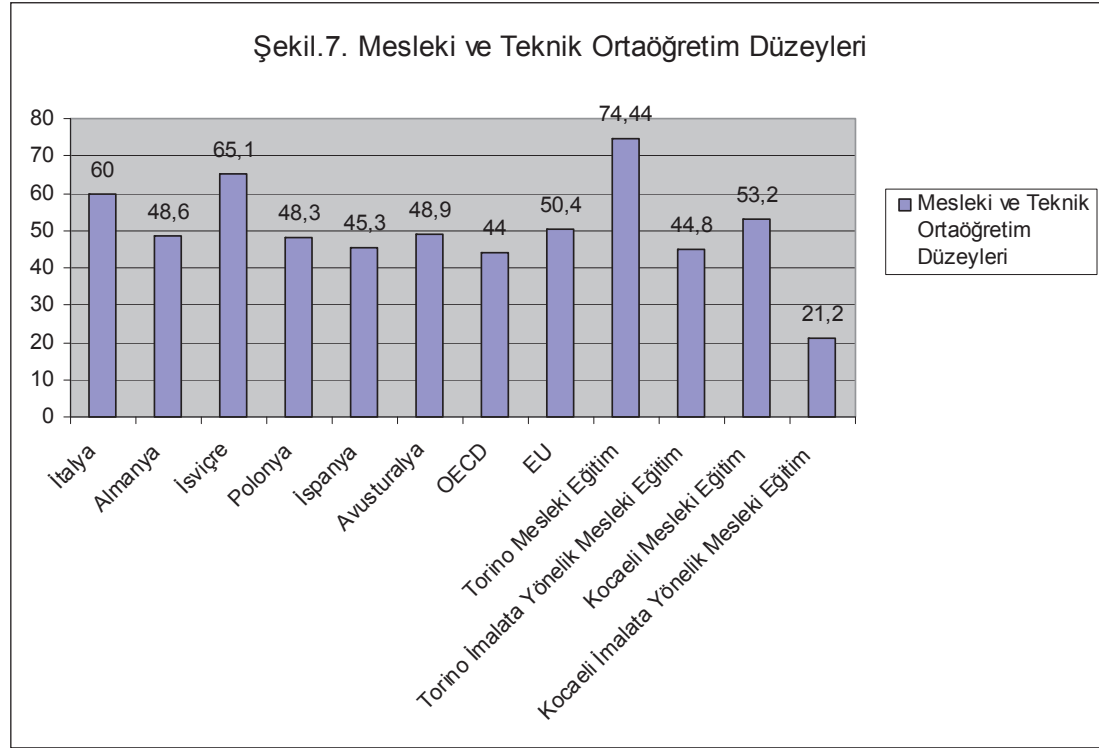

Şekil.6. 2014 Yılı OECD Ülkelerinde Ortaöğretim Düzeyindeki Mesleki Eğitim Oranı (%) (OECD Education At A Glance, 2014)

Grafikten de görüldüğü üzere, Türkiye'nin ortaöğretim düzeyindeki mesleki eğitim oranı OECD ülkeleri ortalamasına nicelik olarak yakın bir düzeydedir. Ancak, başlangıçta da belirtildiği

üzere, Türkiye ortalamasında Turizm, Ticaret, Sanat, Din Eğitimi gibi tüm mesleki alanlar bu oranın içerisinde yer almıştır. Aynı zamanda, OECD ülkeleri içerisindeki imalat sektörüne yoğunlaşmamış ülkelerin de ortalamadaki payı düşünüldüğünde Türkiye'deki imalata yönelik mesleki ve teknik eğitimin niceliksel olarak yetersizliğini söylemek mümkündür.

Buradan hareketle, Kocaeli ilindeki doğrudan ya da dolaylı olarak imalata yönelik mesleki ve teknik ortaöğretim verileri dikkate alınarak, Türkiye endüstrisindeki mevcut kapasitesine benzer ya da ulaşılması hedeflenen, OECD ülkelerinden bazılarının ortalamaları alınarak değerlendirme yapılmıştır.

(OECD Education At A Glance, 2014), (Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015), (Il Documanto Tecnico, Eduscopio, Torino, 2014).

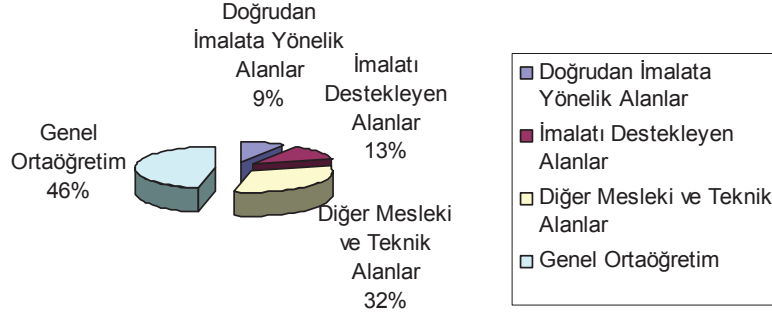
Şekil.7 deki grafikte, imalat sektöründe Dünyada önemli yeri olan ülkelerden Almanya, Polonya, İspanya, İsviçre, Avusturalya ile OECD ülkeleri ve Avrupa Birliği ülkelerinin mesleki ve teknik eğitim ortalamaları alınmıştır. Kocaeli ilinin imalat yapısına benzer ülkelerin ortaöğretim mesleki ve teknik ortalaması 51,24, OECD ülkeleri ortalaması 44,0, EU ortalaması 50,4 olup, Kocaeli ilinin imalata dönük mesleki ve teknik eğitim ortalaması 21,21 olduğu görülmüştür. Kocaeli iline benzer özellikte olan Torino kentinin 44,8'lik imalata yönelik öğrenci oranı da Kocaeli ilinin öğrenci sayısının düşük olduğunu göstermektedir. Bu ortalamalar, Kocaeli ilinin imalat sektörüne yönelik mesleki ve teknik eğitim ortalaması ile karşılaştırıldığında Kocaeli ortalamasının nicelik olarak düşük olduğu görülmüştür.

6.2.4. Kocaeli İli Mesleki ve Teknik Ortaöğretimin Mevcut Durumu

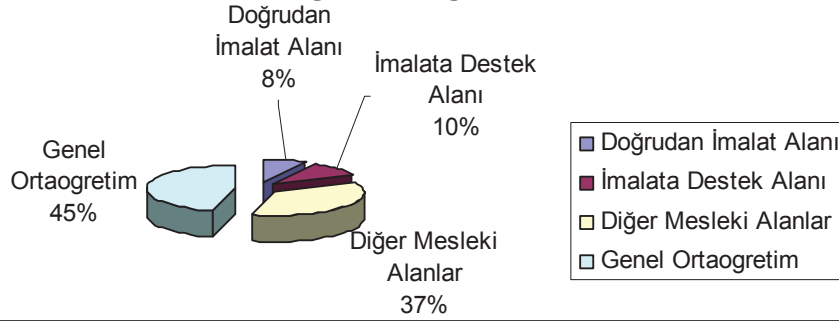
Projede, Makine Teknolojisi, Elektrik-Elektronik Teknolojisi, Gemi Yapımı, Kimya Teknolojisi, Metal Teknolojisi, Motorlu Araçlar Teknolojisi, Plastik Teknolojisi, Endüstriyel Otomasyon Teknolojisi alanları imalat ile doğrudan ilişkili olan bölümler olarak ele alınmıştır. Ayrıca, imalat sektöründe istihdam edilen Bilişim Teknolojileri, Büro Yönetimi/Sekreterlik, Muhasebe Finansman, Pazarlama ve Perakende bölümlerinin de verileri incelenmiştir. Kocaeli iline ait veriler, Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Şekil.10'da imalat sektörünün doğrudan ve dolaylı olarak ilişkili olduğu alanların, Kocaeli ilinin mesleki ve teknik ortaöğretimdeki payı incelendiğinde, nicelik anlamında da ciddi bir sorun olduğu söylenebilir. Bu veriyi, Türkiye geneli ve Kocaeli ilinin sektördeki potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda çok önemli bir sorun olarak görmek mümkündür.

Şekil.8. Kocaeli İli Genel Ortaöğretim İle Alanlara Göre Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Öğrenci Dağılımı

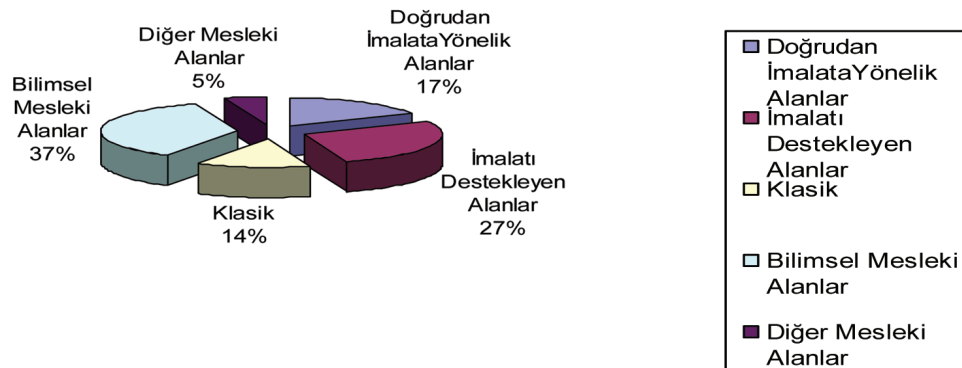
Şekil.8.a.Benzer İller Genel Ortaöğretim İle Alanlara Göre Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Öğrenci Dağılımı

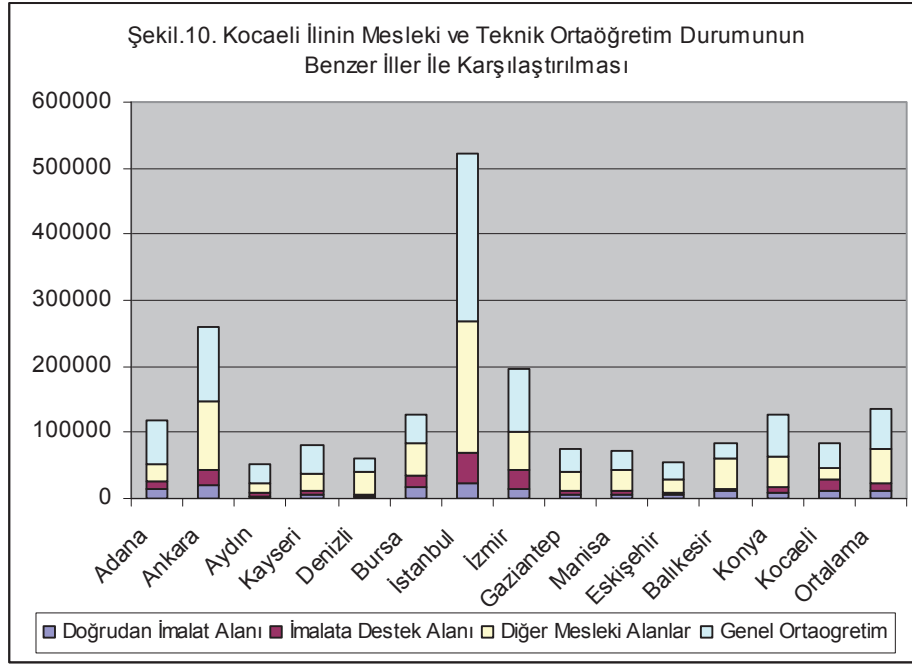
Şekilden görüldüğü üzere, Kocaeli ilinin sanayi yapısı dikkate alındığında imalata dönük mesleki ve teknik ortaöğretim alanının genel ortaöğretimin içerisindeki payı %10 civarındadır. Destekleyen yan alanların tamamı ile birlikte %21,2'lik bir orana ulaştığı görülmektedir. Bu durum, Kocaeli ilinde imalata yönelik mesleki ve teknik eğitimde çok önemli bir problemin olduğu açıkça görülmektedir. Geleceğe dönük olarak niceliksel açıdan bile öğrenci sayısı ile ilgili ciddi sorunlar bulunmaktadır. Kocaeli iline imalat yapısı bakımından benzer illerin imalata yönelik alan öğrenci sayıları açısından karşılaştırılması Şekil.10'de verilmiştir. Ancak, Şekil. 8.a. da bu illerin ortalamasının Kocaeli ili ile karşılaştırması görülmektedir. Şekil.9'da ise imalat yapısı bakımından Kocaeli iline benzer bir yapıda olan Torino kentinin dağılımı verilmiştir. Oranlar karşılaştırıldığında öğrenci sayısı bakımından Kocaeli ilinin önemli ölçüde geride olduğunu söylemek mümkündür.

MEB İstatistikleri,(Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015)

Şekil.9. Torino Kentinin Mesleki ve Teknik Eğitime Yönelik Dağılımı

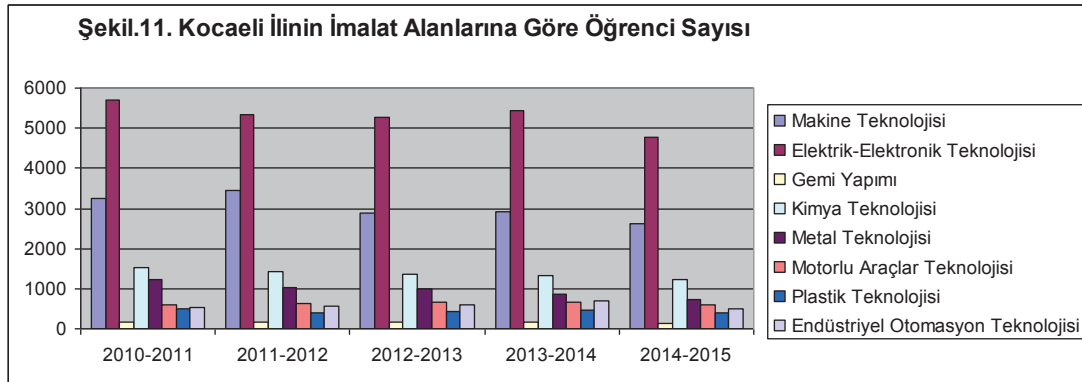
(Il Documanto Tecnico, Eduscopio, Torino/Italy, 2014)

http://mtegm.meb.gov.tr/okullar.asp?PAGE=kurum_detay&konu=alan_ogrenci&kurum_kodu=395240 (15.07.2015)

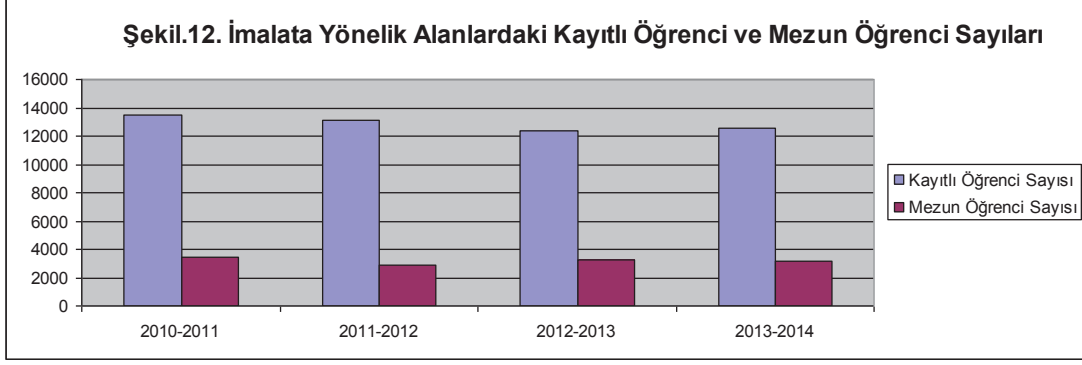
2014 yılı verilerinin bulunduğu şekilden görüldüğü üzere, Kocaeli ili daha düşük imalat potansiyeline sahip illerin de dahil olduğu grafikteki genel ortalama düzeyinin üzerinde kapasitesi olması gerekirken doğrudan imalata yönelik alanlar açısından ortalama düzeyinin de altında kalmıştır. Bu durum, Kocaeli ilinde imalata yönelik mesleki ve teknik ortaöğretimdeki öğrenci kapasitesinin artırılması gerekliliğini daha açık olarak göstermektedir.

Proje kapsamında doğrudan imalata yönelik alınan bölümler ve imalata destek olarak belirlenen bölümlerin öğrenci sayıları ve grafikler aşağıda gösterilmiştir.

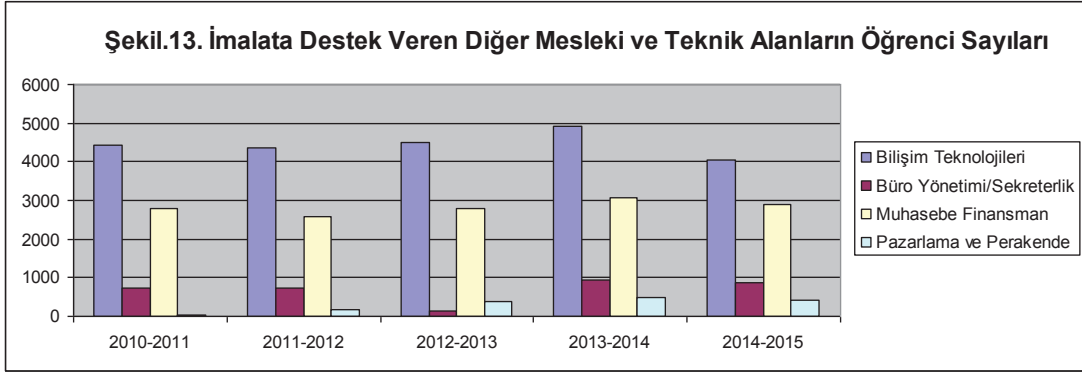
MEB İstatistikleri (Kocaeli Milli Eğitim İl Müdürlüğü)

Grafik incelendiğinde, Kocaeli ilinin imalat sanayisindeki artan kapasitesine rağmen, imalata yönelik alanlardaki öğrenci sayılarında aynı oranda bir artış olmadığı gibi, bazı alanlarda düşüş gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, bu oran devam ettiği sürece geleceğe dönük olarak Kocaeli ilindeki imalat sektörünün ihtiyaç duyduğu mesleki istihdamda niceliksel olarak oldukça büyük sorunlar yaşanacağı tahmin edilmektedir. Şekil.14'de bu öğrenciler arasındaki mezun oranlarının da beklenenin altında olması niceliksel eksikğin daha da büyük sorunlara yol açacağı görülmektedir.

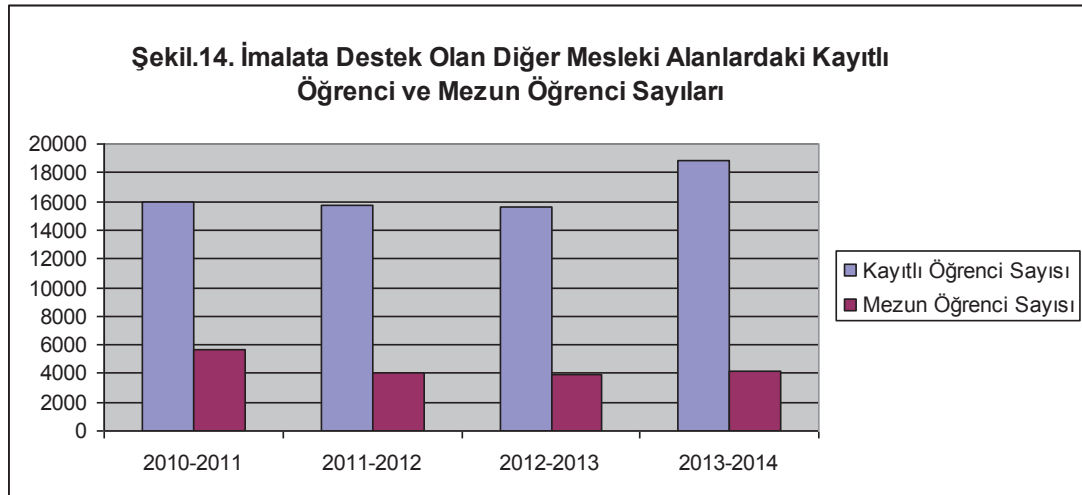

MEB İstatistikleri (Kocaeli Milli Eğitim İl Müdürlüğü)

İmalata destek olan diğer mesleki ve teknik alanlardaki öğrenci sayılarındaki artış oranı ve mezun öğrenci oranı da benzer özelliktedir. Mevcut öğrenci sayısı ve mezun öğrenci oranlarındaki düşüş ile ilgili olarak önlem alınmaması durumunda imalat sektörü ile birlikte hizmet sektöründeki istihdamda da önemli sorunların yaşanacağını bir kez daha göstermektedir.

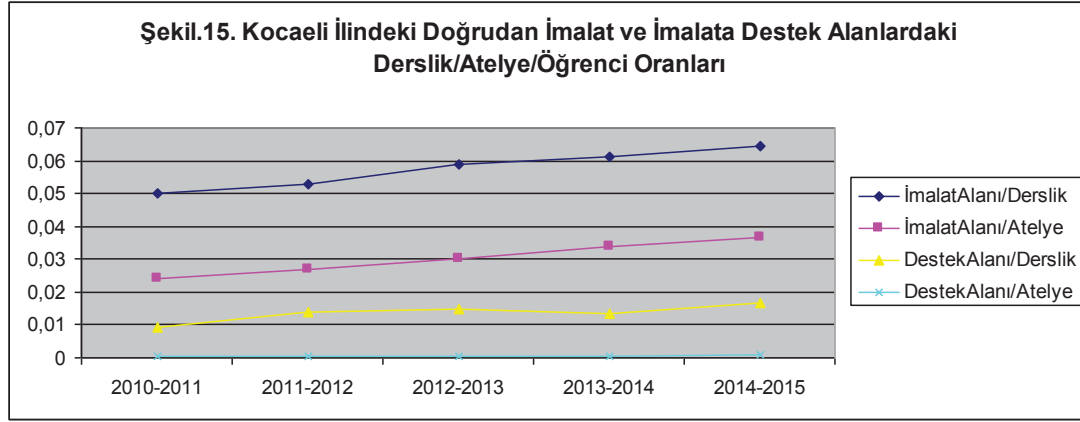

MEB İstatistikleri (Kocaeli Milli Eğitim İl Müdürlüğü)

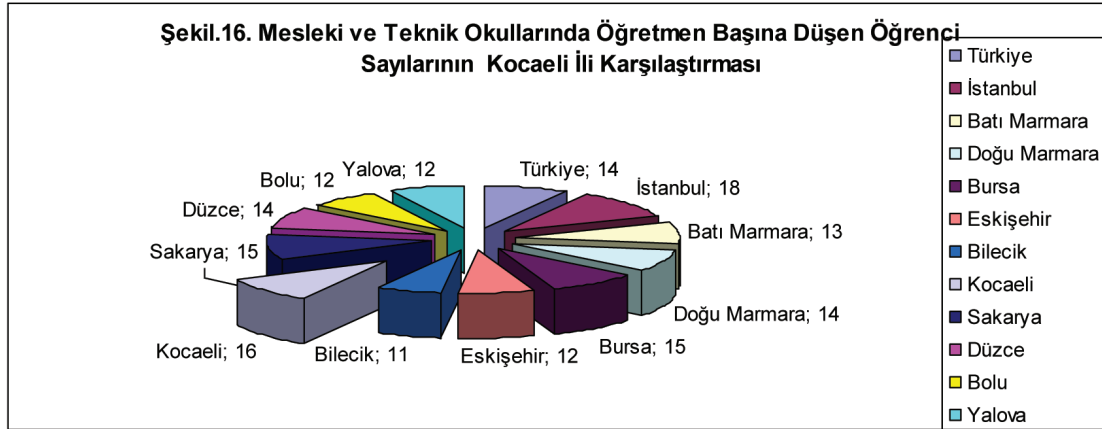
MEB İstatistikleri (Kocaeli Milli Eğitim İl Müdürlüğü)

2010-2015 yılları arasında Kocaeli ilinde imalata doğrudan ve dolaylı olarak öğrenci yetiştiren bölümlerin dersliklere ve atölyelere göre öğrenci sayıları Şekil.18'de gösterilmiştir.

MEB İstatistikleri (Kocaeli İl Müdürlüğü)

Şekilden de görüldüğü üzere, öğrenci başına düşen derslik ve atölye sayılarında son iki yılda artış gerçekleşmiştir. Ancak, bu artış oranı derslik ve atölye sayılarındaki artış ile beraber öğrenci sayılarındaki düşüşten de kaynaklanmaktadır.

MEB İstatistikleri, 2014.

Grafikten görüldüğü üzere, Kocaeli ilindeki mesleki ve teknik okullardaki Öğretmen başına düşen öğrenci sayıları Türkiye ortalamasının üzerinde olup, birinci sıradaki İstanbul'u takip etmektedir. Bu durumun, Kocaeli ilinin sektörel potansiyeli dikkate alındığında mesleki ve teknik eğitimdeki eğitim kalitesine olumsuz etki yaptığını söylemek mümkündür. Sanayi kenti olan Kocaeli ilinde, mesleki ve teknik ortaöğretimde eğitim kalitesinin bu yönüyle ihmal edildiği söylenebilir. Mesleki ve teknik ortaöğretim öğrenci sayılarının nicelik olarak sektörün büyüme hızı oranında olmadığı gibi, nitelik olarak eğitim kalitesine doğrudan etki yapan öğrenci yoğunluğunda da çok önemli bir sorun bulunmaktadır. Bu bağlamda, Kocaeli ilinin gelecek 5 yıl içerisinde ihtiyaç duyulan sayı ve nitelikteki mesleki ve teknik ortaöğretime ulaşamayacağı gerçeği görülmektedir. Önlem alınmadığı sürece bu oransal farklılıkların giderek daha da açılacağı anlaşılmaktadır. (Bkz.Şekil.28-32-33).

6.2.5.Genel Ortaöğretim İle Mesleki ve Teknik Ortaöğretimin İstihdama Yönelik Verileri

Şekil.17. Genel Ortaöğretim İle Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarının İstihdama Göre Dağılımı (TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2009-2012)

Grafik incelendiğinde; tarım,sanayi, hizmet ve inşaat sektöründe genel lise mezunlarının istihdam oranının meslek lisesi mezunlarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Meslekî ve teknik eğitimin ayrıcalığı sadece sanayi sektöründe ön plana çıkmaktadır.

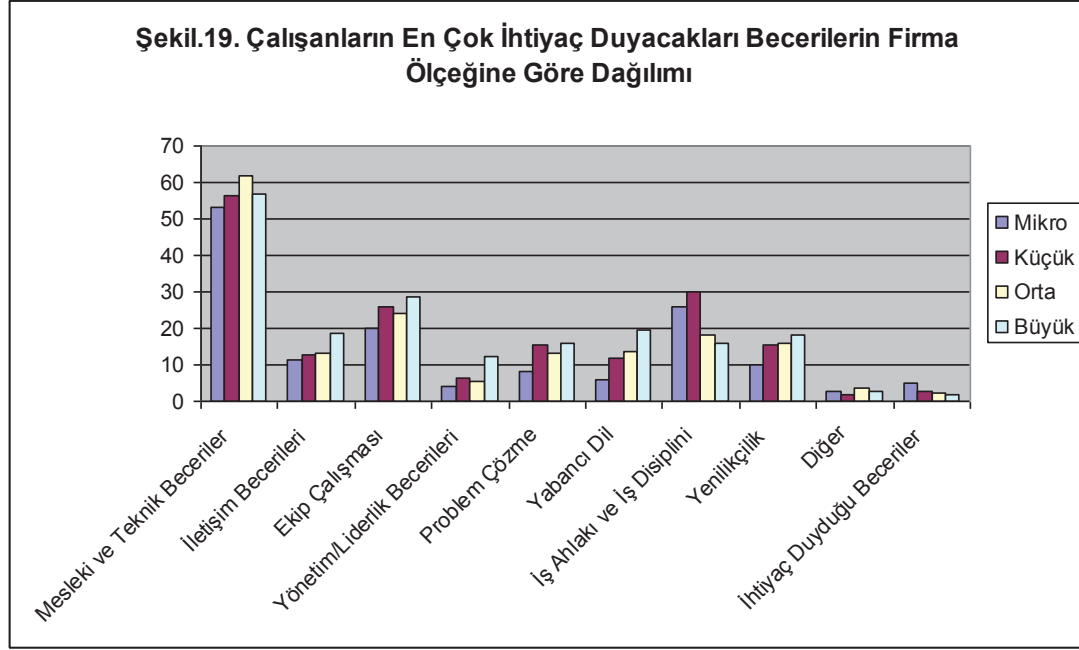

Şekil.18. Genel Ortaöğretim Mezunları İle Mesleki ve Teknik Eğitim Mezunlarının Bazı Sektörlere Göre İstihdama Yönelik Dağılımları (TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2009-2012)

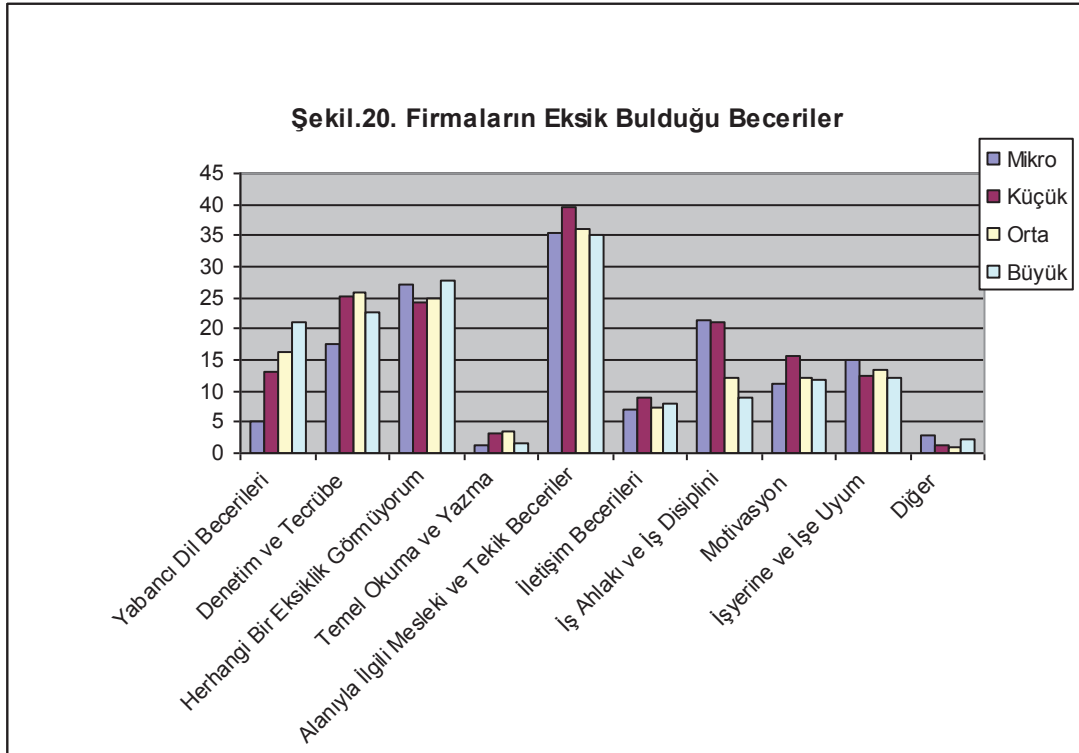
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 2012 de yaptırdığı araştırmanın sonuç raporuna göre 2013 yılı için firmaların en çok ihtiyaç duyacakları becerilerin firma ölçeğine göre dağılımı Tablo 4'de yer almaktadır. Meslekî ve teknik becerilere orta ölçekli firmalarda %61,8, küçük ve büyük ölçekli firmalarda ortalama %56,5 ve mikro ölçekli firmalarda %53,4 oranında ihtiyaç vardır. Firma ölçekleri büyüdükçe, temel beceriler olarak tanımlanan, iletişim becerileri, ekip çalışması, yönetim/liderlik becerileri, problem çözme, yabancı dil ve yenilikçilik gibi becerilere yönelik ihtiyaç da büyümektedir. Buna karşın iş ahlakı ve iş disiplini mikro ve küçük ölçekli

firmalarda daha çok ihtiyaç duyulan beceriler iken (%26,1; %30,2) orta ve büyük ölçekli firmalarda daha az ihtiyaç duyulan (%18,1; %16,1) beceriler arasındadır.

Türkiye’deki istihdama ilişkin yapılan bir çalışmada, firmalar ölçeğinde çalışanlar için ihtiyaç duyulan beceriler ve eksik olan becerilere ilişkin veriler Şekil.4 ve 5’te gösterilmiştir.

İşkur, Kocaeli İşgücü Piyasası Analizi, 2013.

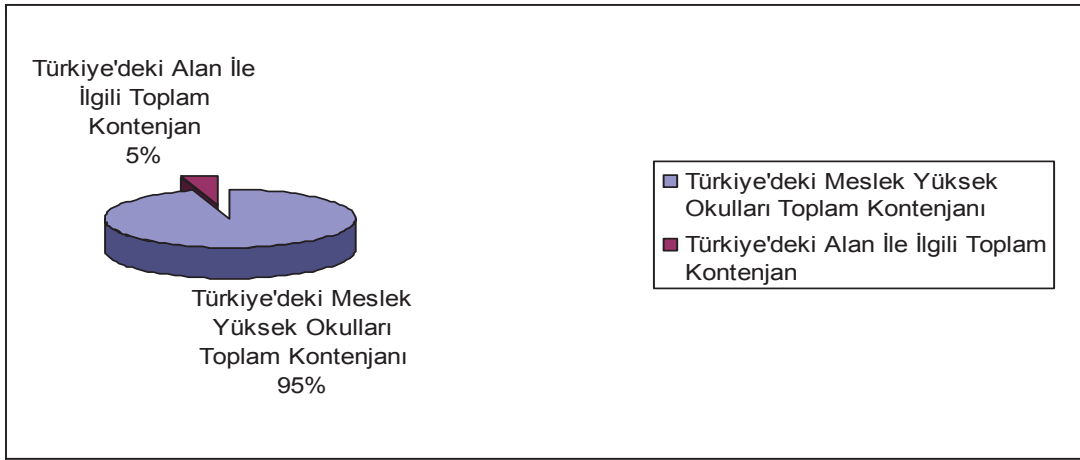
İşkur, Kocaeli İşgücü Piyasası Analizi, 2013.

Grafik incelendiğinde firma ölçeği büyüdükçe başvuranların veya çalışanların yabancı dil becerilerini eksik bulan firmaların oranının arttığı görülmektedir. Firma ölçeği küçüldükçe

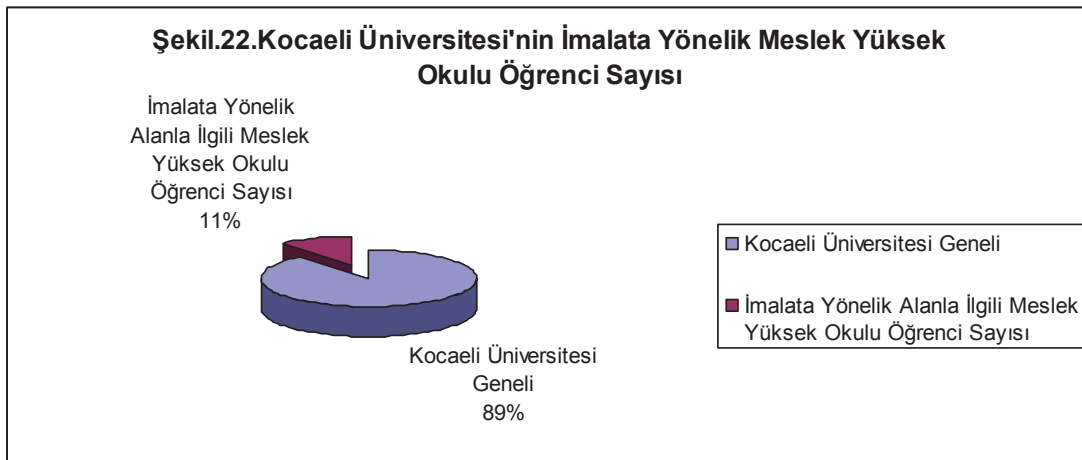
başvuranların veya çalışanların iş ahlakı ve iş disiplini eksikliği önemli bir sorun olarak belirtilmiştir. Firma ölçeklerine göre başvuranların veya çalışanların becerilerinde görülen eksikliklerin farklılaşması firmaların ihtiyaç duyduğu becerilerdeki farklılaşmanın bir sonucudur. Küçük veya mikro ölçekli firmalar daha çok yerel ve ulusal çapta çalışmalar yürüttüğü için yabancı dil becerilerine daha az ihtiyaç duyarken uluslararası çapta çalışmalar yapan büyük ölçekli firmalar yabancı dil becerilerine daha fazla ihtiyaç duymaktadır.

6.3.Meslek Yüksek Okullarının Mevcut Durumu

Bu bölümde, Türkiye'deki Meslek Yüksek Okulları ve Kocaeli ilindeki Meslek Yüksek Okullarının mevcut durumu hakkında çeşitli istatistiklere yer verilmiştir. Türkiye Geneli ve Kocaeli Üniversitesi'nin 2014 yılında toplam öğrenci kontenjanı içerisinde imalat sektörü ile doğrudan ya da dolaylı ilişkili olan bölümlere alınan öğrenci oranını gösteren grafik Şekil.21'de ve Şekil.28'de gösterilmiştir.

Şekil.21. Türkiye'deki Tüm Üniversitelerin 2014 Genel Öğrenci Kontenjanı İçerisinde İmalat Sektörü İle Doğrudan Ya da Dolaylı İlgili Meslek Yüksek Okulları Öğrenci Kontenjan Payı

6.4. UMEM Kursu ve İstihdam Verileri

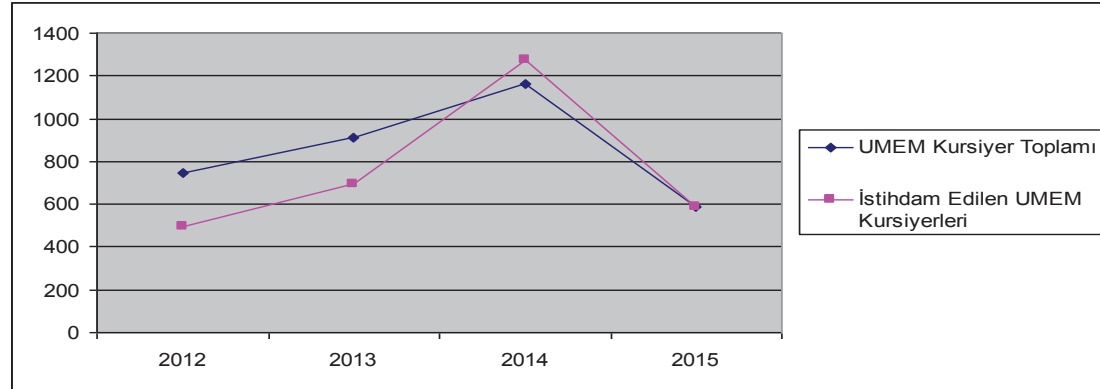
Nitelikli meslek istihdamına katkıda bulunmak amacıyla, İş-Kur tarafından düzenlenen UMEM kurslarına yönelik Kocaeli ili verileri aşağıda sunulmuştur.

Tablo.2.UMEM Kursu ve İstihdam Oranları

YIL	OTOMOTİV SEKTÖRÜ UMEM KURSİYER	OTOMOTİV SEKTÖRÜ UMEM İŞE YERLEŞTİRME	“TÜM SEKTÖRLERİN 2015 KURSİYER SAYISI”	TÜM SEKTÖRLERİN 2015 YILI İTİBARI İLE İSTİHDAM SAYISI
2015*	745	492	“4999”	“4661”
2014	912	693		
2013	1162	1273		
2012	590	586		
OTOMOTİV SEKTÖRÜ TOPLAMI	3409	3044		
OTOMOTİV SEKTÖRÜ İSTİHDAM ORANI	%89	TÜM SEKTÖRLER İSTİHDAM ORANI	%93”	

Kocaeli, İşkur Müdürlüğü Verileri, 2015.

UMEM kursiyerlerinin genel istihdam oranının %93, otomotiv sektörü tarafından düzenlenen UMEM kurslarından istihdam edilme oranının ise %89 gibi yüksek bir oran ile dikkat çektiğini söylemek mümkündür.

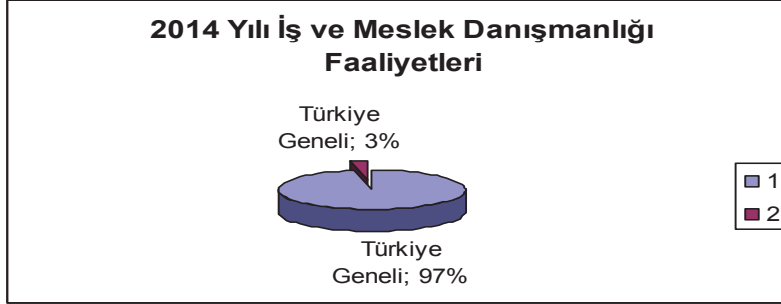

Şekil.23. Otomotiv sektörüne yönelik UMEM Kursiyer ve İstihdam Karşılaştırması (Kocaeli)

UMEM kursu düzenlemeye yönelik talepteki düşüş eğilimi, kursun etkinliği hakkında önemli sorunların olduğunu göstermektedir. Çalışmada, UMEM kursiyerleri ile yapılan derin görüşmeler ve anket çalışmasından elde edilen sonuçların yer aldığı bölümde bu konu ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

6.5.İş Ve Meslek Danışmanlığı Faaliyetleri

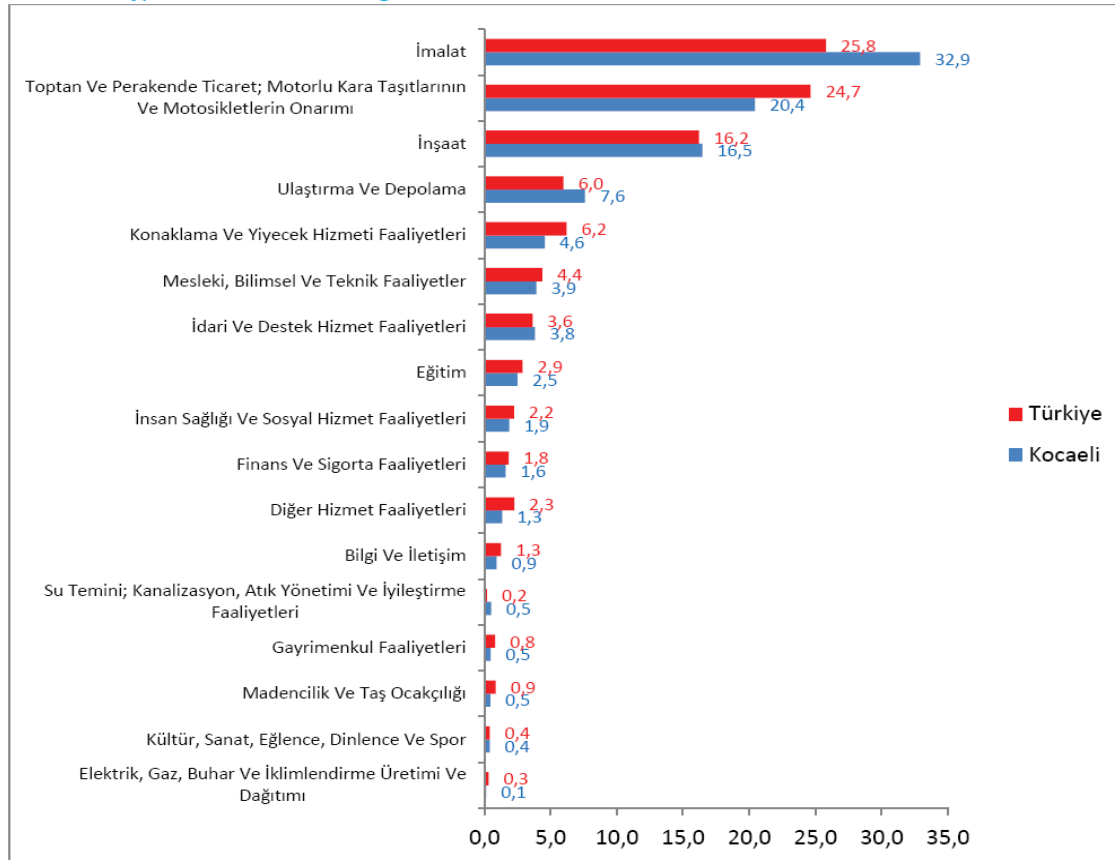
İş ve meslek danışmanlığı kapsamında 2014 yılında grup görüşmeleri, iş danışmanlığı, meslek danışmanlığı, meslek araştırması kapsamında yürütülen çalışmaların Türkiye geneli toplamı ve Kocaeli ilindeki toplamının oranı Şekil.26'da gösterilmiştir. Grafikten de anlaşılacağı üzere, Kocaeli ilinde yürütülmüş olan faaliyetler toplamının Türkiye geneline oranı %3 gibi çok düşük bir oranda gerçekleşmiştir.

Şekil.24. 2014 Yılı İş ve Meslek Danışmanlığı Faaliyetleri

6.6.Kocaeli İlinin İstihdam İhtiyacı ve Geleceğe Dönük Beklentiler

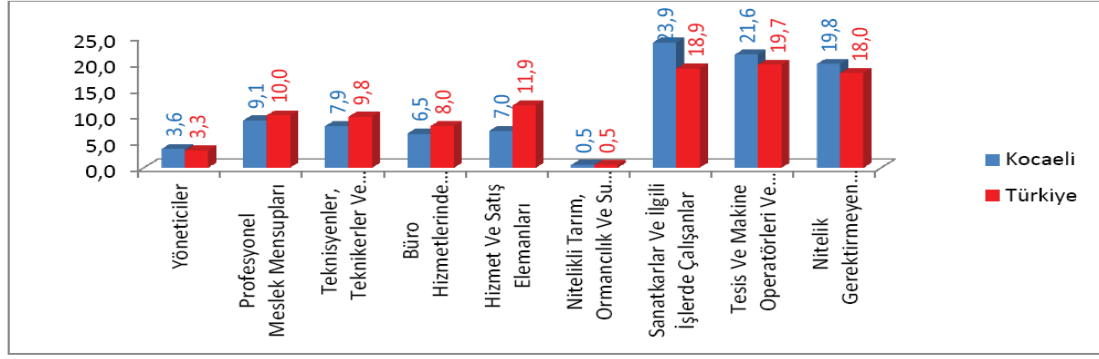
Ülkemiz sanayi sektörünün önemli bir bölümüne sahip olan sanayi kenti Kocaeli ilindeki işyerlerinin sektörlere göre dağılımının Türkiye geneli ile karşılaştırmasının yapıldığı grafik Şekil.25'de gösterilmiştir.

Kaynak: İPTA Kocaeli, İPTA Türkiye

Şekil.25. Kocaeli İlindeki İşyerlerinin Sektörlere Göre Dağılımı ve Türkiye Karşılaştırması

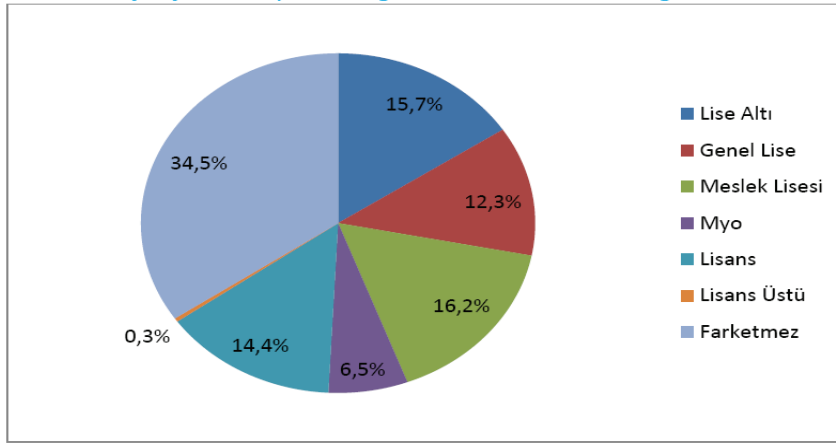
İmalat Sektörünü %20,4'lük oranı ile Toptan Ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının Ve Motosikletlerin Onarımı sektörü takip etmektedir. Üçüncü sırada ise %16,5' lik oran ile İnşaat sektörü gelmektedir.

Kaynak: İPTA Kocaeli, İPTA Türkiye

Şekil.26. Kocaeli İlindeki Meslek Gruplarının Türkiye Geneli İle Karşılaştırması

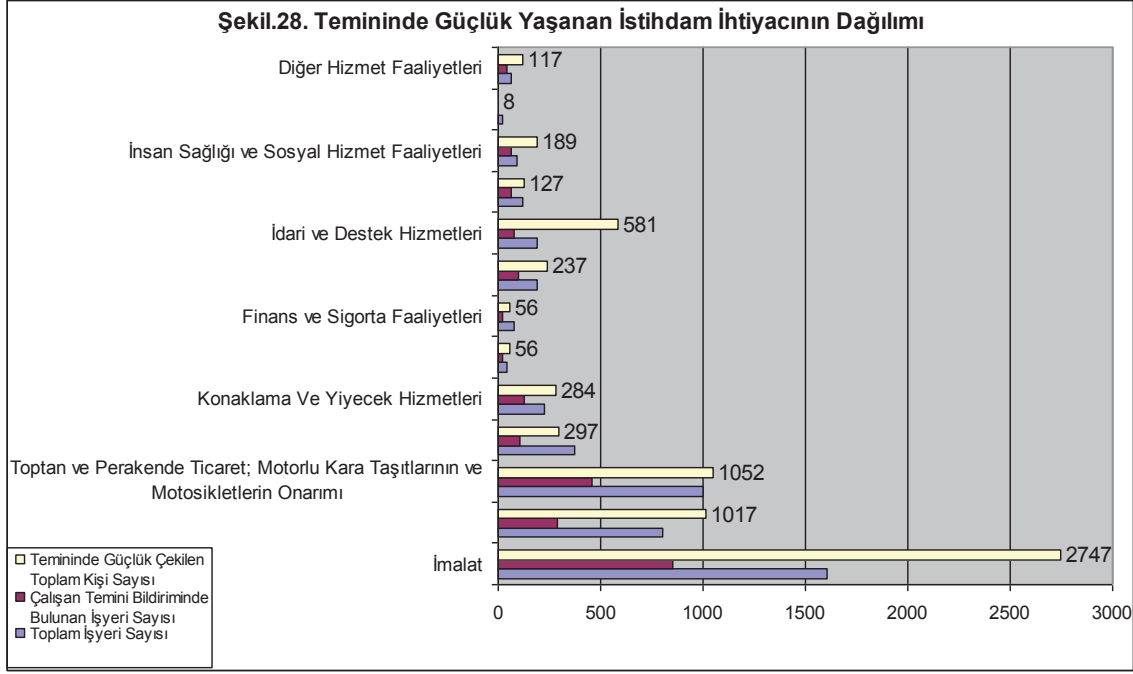
Çalışanların meslek gruplarına göre dağılımına baktığımızda %23,9' luk oranı ile Sanatkarlar Ve İlgili İşlerde Çalışanlar meslek grubu ilk sırayı almaktadır. Bu meslek grubunun Türkiye ortalaması %18,9 ile Türkiye de ikinci sıradadır. %21,6' lık oranı ile Tesis Ve Makine Operatörleri Ve Montajcılar meslek grubu ilimizde ikinci sıradadır. Türkiye ortalaması ise %19,7 ile ilk sıradadır.

Kaynak: İPTA Kocaeli

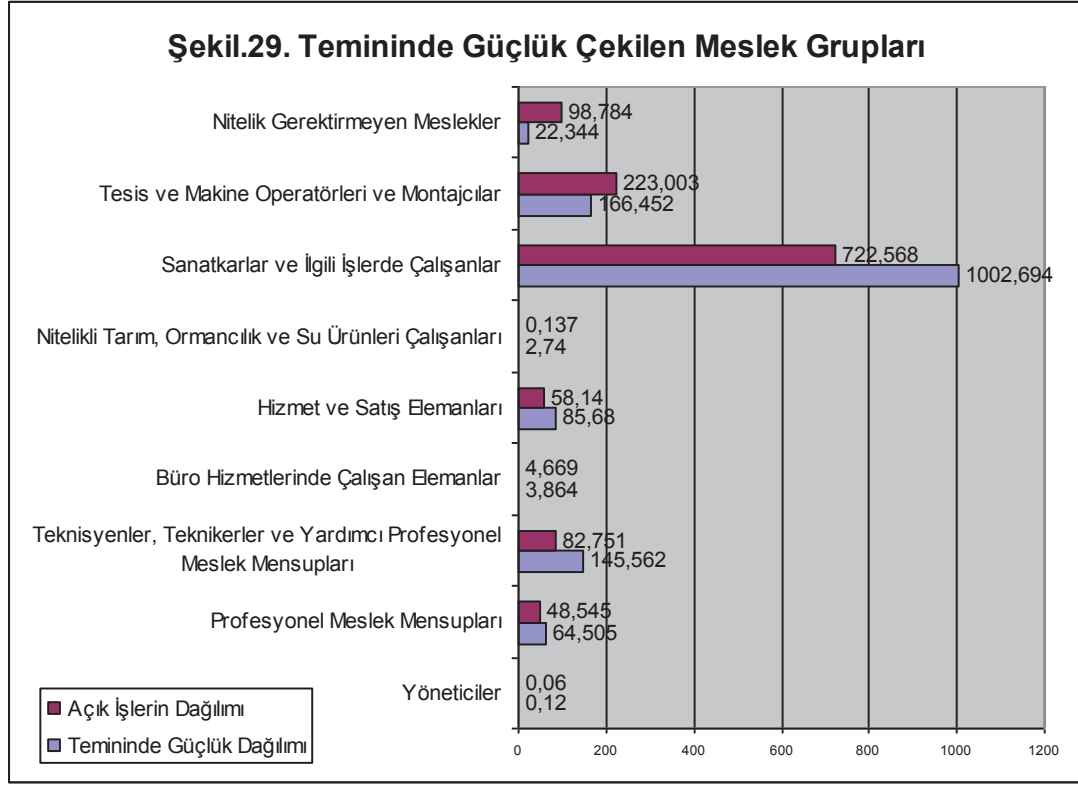
Şekil.27. Açık İşlerin Talep Edilen Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

İlimizde yaptığımız İşgücü Piyasası Talep Araştırması kapsamında işverenlere yönelttiğimiz açık işlerin karşılanmasında talep edilen eğitim durumlarında; lise altı %15,7, Genel lise ve Meslek Lisesi %28,5, Meslek Yüksek Okulu, Lisans ve Lisansüstü eğitimliler %20,8 olarak belirlenmiştir. %34,5 de eğitim durumu farketmez olarak ortaya çıkmıştır.

Kocaeli İşgücü Piyasası Talep Araştırması kapsamında 4.880 işyerinden 2.243 işyeri temininde güçlük çekilen meslekler bildirmiş olup, temininde güçlük çekilen toplam kişi sayısı da 6.833 adettir. Toplam işyeri içerisinde temininde güçlük bildiren işyeri sayısı oransal olarak en fazla olan sektör İnsan Sağlığı Ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri sektörüdür. İmalat sektöründeki işyerlerinden %50,0' si temininde güçlük çekilen meslekler olduğunu bildirmiştir. İmalat sektöründeki temininde güçlük çekilen toplam kişi sayısının toplama dağılımı ise %40,2' dir. İnşaat sektöründe temininde güçlük bildiren işyeri sayısı Toptan Ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının Ve Motosikletlerin Onarımı sektöründe bildiren işyeri sayısının yarısı kadar olmasına rağmen temininde güçlük çekilen toplam kişi sayısı iki sektörde de birbirine yakındır.

Temininde güçlük çekilen mesleklerin meslek gruplarına göre dağılımına baktığımızda; %38,3' lük oranı ile Sanatkârlar Ve İlgili İşlerde Çalışanlar meslek grubu ilk sıradadır. Bu meslek grubunun açık iş dağılımı %27,6 olmasında ki sebebinde meslekte yeterli kişinin olmamasıdır. %15,6 ile Tesis Ve Makine Operatörleri Ve Montajcılar meslek grubu temininde güçlük dağılımı yaşarken, açık iş dağılımı da %20,9' dur. Temininde en az güçlük çekilen meslek grubu %0,4 ile yöneticilerdir. Bu meslek grubunda güçlük çekilmemesinin nedeni yöneticiler iş hayatında alt kadrodan üst kadroya çekilmeleridir. Temininde güçlük çekilen meslek gruplarından ilk üç sırada olan meslek gruplarına dikkat ettiğimizde; bu meslek gruplarının iş hayatına yeni atılan ya da meslek becerileri isteyen gruplar olduğu dikkat çekmektedir.

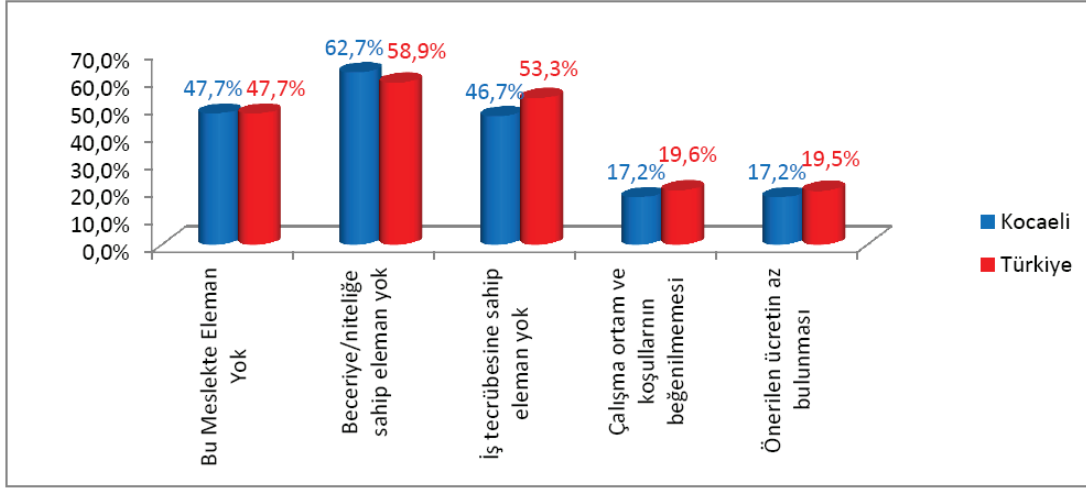

Tablo.3.Temininde Güçlük Çekilen İlk Yirmi Meslek

KOCAELİ		TÜRKİYE	
Meslek	Oran	Meslek	Oran
Gaz Altı Kaynakçısı	6,55	Makineci	6,95
Elektrik Teknisyeni	3,89	Güvenlik Görevlisi	2,79
Güvenlik Görevlisi	3,88	Garson	2,31
Makineci (Dikiş)	2,49	Beden İşçisi (Genel)	1,89
Bahçıvan	1,86	Gaz Altı Kaynakçısı	1,72
Beden İşçisi (Genel)	1,74	Satış Danışmanı	1,38
Forklift Operatörü	1,54	Ortacı	1,36
Argon Kaynakçısı	1,39	Temizlik Görevlisi	1,34
Garson	1,38	Pazarlamacı	1,3
CNC Torna Tezgahı Operatörü	1,24	Kaynakçı (Oksijen ve Elektrik)	1017
Temizlik Görevlisi	1,1	Aşçı	1,08
Satış Danışmanı	1,1	Çağrı Merkezi Görevlisi	1
NC/CNC Tezgah Operatörü	1,09	Şoför-Yük Taşıma	1
Teknik Ressam	1,06	Sıvacı	0,94
Elektrikçi (Genel)	0,98	CNC Torna Tezgahı Operatörü	0,93
Taş Taşlama İşçisi	0,98	Beden İşçisi (İnşaat)	0,91
Ambalajcı (Makine İle)	0,97	Ütücü	0,86
CNC Freze Tezgahı Operatörü	0,94	Hemşire	0,84
Şoför-Yük Taşıma	0,92	Muhasebeci	0,83
Akaryakıt Satış Elemanı (Pompacı)	0,91	Komi Garson Yardımcısı	0,82

İlimizde temininde güçlük çekilen ilk 20 mesleği Türkiye de temininde güçlük çekilen ilk 20 meslek ile karşılaştırdığımızda; ilimizde ilk 20 de bulunan mesleklerden yarısı Türkiye de ilk 20 de bulunan mesleklerin yarısıdır.

2013 yılında yapılan bir araştırmada, net istihdam değişim oranları incelenmiş, istihdamı artıracak meslek gruplarını sıraladığımızda Tesis Ve Makine Operatörleri ve Montajcılar meslek grubu kısa ve orta vadede ilk sırada yer almıştır. Net istihdam değişim oranlarını dikkate aldığımızda kısa vadede %14,5' lik artış, orta vadede %15,2' lik artış beklenmektedir. Kısa ve orta vade toplamında yöneticiler meslek grubunda artış değil azalış beklenmektedir. Bu sonuçlar, Kocaeli ilinin geleceğe dönük olarak imalat grubuna yönelik meslek gruplarındaki istihdam ihtiyacının artacağını göstermiştir.

Kaynak: İPTA Kocaeli, İPTA Türkiye

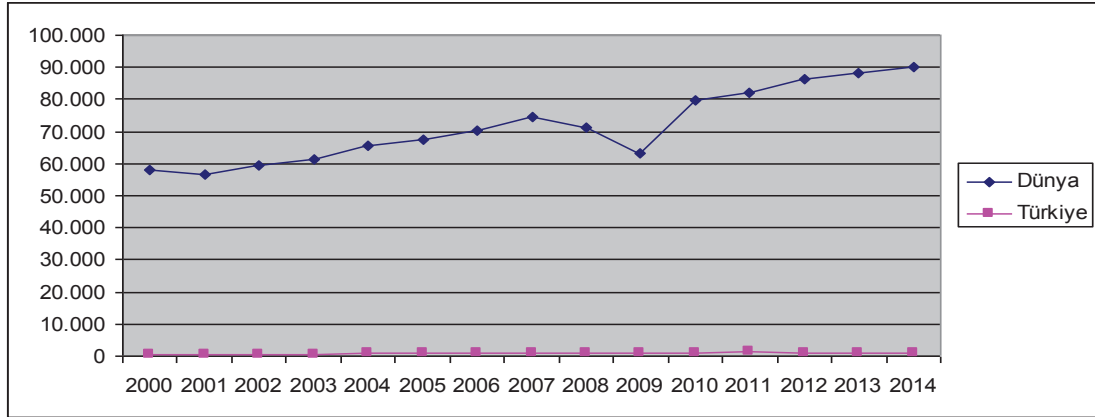
Şekil.30.İstihdam Temininde Güçlük Çekilme Nedenleri

Temininde güçlük çekilen mesleklerin güçlük çekilme nedenlerini incelediğimizde; %62,7' lik oranı ile Beceriye/Niteliğe Sahip Eleman Yok cevabı hem ilimiz de hem de Türkiye(%58,9) de ilk sıradadır. İlimizde ikinci sırada %47,7 oranı ile Bu Meslekte Eleman Yok cevabı alınmış olup yine bu oran ile Türkiye de üçüncü sırada yer bulmuştur. %46,7 ile İş Tecrübesine Sahip Eleman Yok cevabı ilimizde üçüncü sırada iken %53,3' lük oranı Türkiye de ikinci sıradadır. %17,2' lik orana sahip olan çalışma Ortamı Ve Koşullarının Beğenilmemesi ve Önerilen Ücretin Az Bulunması cevabı gelmiştir.

6.6.1.Otomotiv Sektörünün Mevcut Durumu

Ülkemiz ekonomisinde önemli bir paya sahip olan otomotiv sektörünün Kocaeli sanayisindeki payı da oldukça önemli bir ölçektir. Nitelikli mesleki istihdam temininde oldukça önemli sorunlar yaşayan sektörlerin başında gelmektedir. Genel olarak mevcut potansiyeli ve büyüme eğilimi verileri analiz edilerek geleceğe dönük olarak nitelikli mesleki istihdam ihtiyacı konusunda yorumlar yapılmıştır.

2000-2014 yılları arasında Dünya ve Türkiye üretimi incelendiğinde, son 15 yıllık süreçte Türkiye'nin Dünya motorlu araç üretiminde aldığı payın 2008 yılına kadar arttığı görülmektedir. 2008 yılından 2010 yılına kadar düşen pay 2011 yılında tekrar yükselerek %1,45 düzeyine ulaşmıştır. 2012 ve 2013 yıllarında tekrar azalan Dünya üretimindeki Türkiye'nin payının 2014 yılında %1,3'e gerilediği görülmektedir.

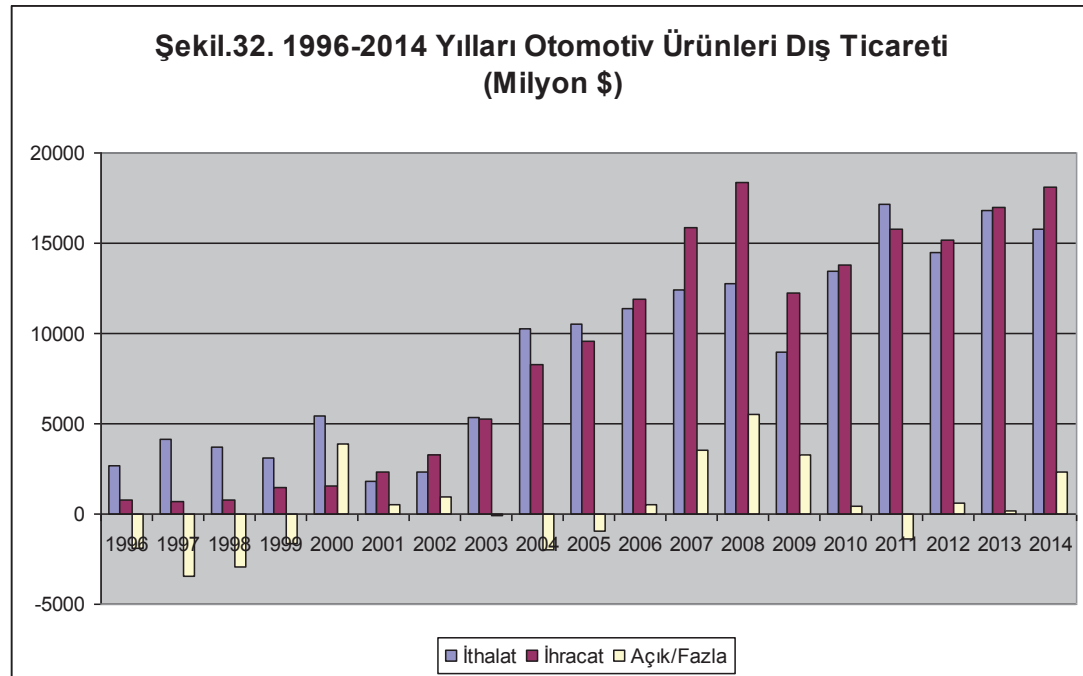
Şekil.31. Otomotiv Sektörünün Türkiye ve Dünya Üretimini Karşılaştırılması

Grafikten de görüldüğü üzere, 2008-2010 yılları arasında Dünya üretiminde önemli bir düşüş olmasına rağmen, Türkiye’de daha kararlı bir eğilim söz konusudur. Türkiye’de otomotiv sanayisinin ilk 500 firma içerisindeki payı Tablo.10.’da gösterilmiştir.

Tablo.4. Otomotiv Sanayii Firmalarının İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu İçindeki Payı

Konu	Üretimden Satışlar (Net)	Satış Hasılatı (Net)	Brüt Katma Değer (Üretici Fiyatlarıyla)	Özkaynak	Aktif Toplamı	Dönem Karı/Zararı (VÖ)	İhracat	İstihdam	Firma Sayısı
Otomotiv	14	14	4	5	5	7	24	11	7
Tekstil	4	4	2	4	4	3	5	10	10
Gıda	16	16	6	8	9	7	8	15	20
Diğer	67	66	88	84	82	83	63	64	63

Sınırlı firma sayısı ile ihracatın dörtte birini gerçekleştiren otomotiv firmaları, üretimden satışlar ve net satış hasılatının %14’üne sahiptir. Otomotiv ürünleri üretiminin 1996-2014 yılları arasında dış ticaretteki büyüme oranları Şekil.30’da gösterilmiştir.

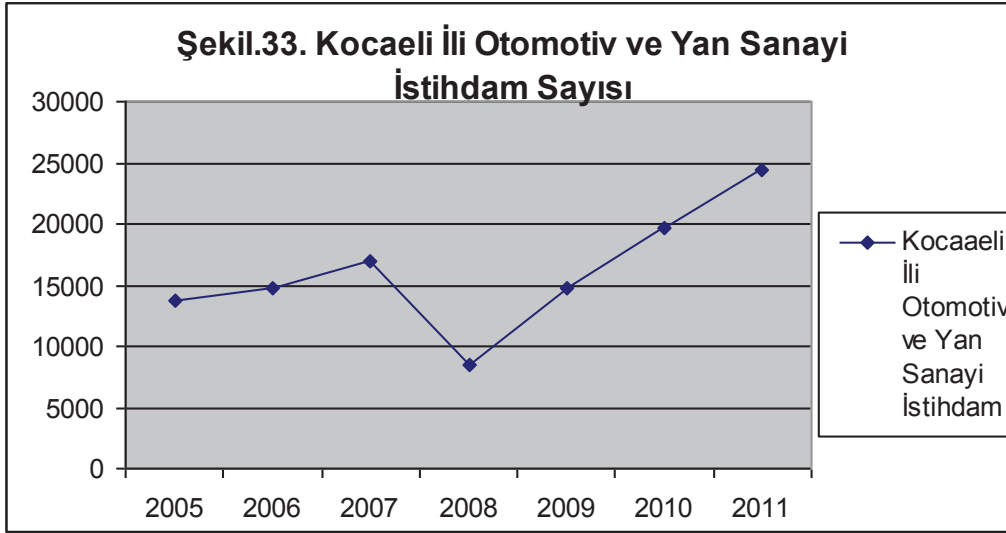

Dış Ticaret Bakanlığı, 2014.

2014 yılında daralan iç pazara rağmen yeni yatırımların ve projelerin devreye girmesi ile ihracat ve üretim adetlerinde artış kaydedildi. 2014 yılında bir önceki yıla göre üretimde %4 artış gerçekleşti ve üretim 1 milyon 170 bin adede ulaştı. Bu suretle 2011 yılındaki 1 milyon 190 binlik rekora çok yaklaşıldı. 2014 yılında yapılan otomobil üretimindeki yatırımların olumlu sonuçları hızla alınmış ve otomobil üretiminde bir önceki yıla oranla %16'lık bir artış gerçekleşmiştir. Otomotiv Sanayii, 2014 yılında ihracat bir önceki yıla göre %7 oranında arttı ve toplam 885 bin adet oldu. Küresel bazda otomotiv üretimi değerlendirildiğinde, toplam küresel üretim %2 oranında arttı. AB'de kriz sonrası 2014 yılında üretim artışı gözlemlendi. 2013 yılında toplam üretimde 17. Sırada bulunan ülkemiz 2014 yılında küresel üretimde 1.170 bin adet ile 2013 yılında olduğu gibi yine 15. Sırada yer aldı. AB üretiminde 2013 yılında 6. Sırada bulunan Türkiye ise 5. Sırada bulunmaktadır.

Diğer taraftan sanayimiz AR-GE merkezlerinde geliştirilen yeni ürün projeleri ile sürdürülebilir bir ihracat üretim tüm sektör ithalatını karşılayarak 2011 yılı hariç 2006 yılından bu yana sürekli dış ticaret fazlası vermeye devam etti. 2014 yılında dış ticaretimiz 2.4 milyar ½ \$ fazla vermiştir. 2014 yılı itibarıyla, otomotiv sanayi sahip olduğu 50 AR-GE merkezi sayısı ile Türkiye'de %30 pay ile birlikte sektörler arasında ilk sırada yer almaktadır. Buradan hareketle, otomotiv sektörünün geleceğe dönük olarak nitelikli istihdam ihtiyacının artarak devam edeceği açıktır.

Kocaeli ilinde otomotiv ve yan sanayinin çalışan artış sayıları Şekil. 31'de gösterilmiştir.

(Anlıpak vd., 2012:24), Kocaeli'nin Sektörel Görünümü, KOTO.

Şekil. 39'deki veriler incelendiğinde, 2008 yılındaki otomotiv sektöründe yaşanan sıkıntılı dönem dışında çalışan sayısında sürekli artış olduğu görülmektedir. Türkiye otomotiv sektörü

istihdamının %10'unun gerçekleştiği Kocaeli ilinin nitelikli mesleki istihdam kaynaklarının da bu oran göz önünde bulundurularak geliştirilmesi gerekmektedir. Çalışmadaki nitelikli mesleki eleman yetiştiren ortaöğretim okullarının nicelik ve nitelik olarak artış oranının maalesef bu oranın gerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Geleceğe dönük olarak yukarıda da bahsedildiği üzere AR-GE yatırımlarının sektörel büyümeyi de beraberinde getireceği göz önünde bulundurulduğunda nitelikli mesleki eğitimin hem sayı hem de nitelik açısından yapılandırılması, nitelikli istihdam sorunlarının çözülmesi bakımından Kocaeli ili otomotiv sektörü açısından oldukça büyük önem ve aciliyet arz etmektedir.

6.7.Öğrenciler ve Veliler Üzerine Yapılan Anket Çalışması

Projede yapılan odak grup toplantıları ve derin görüşmeler sonucunda oluşturulan anketler mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencileri ile velileri üzerine uygulanmıştır. Anket sonuçları bu bölümde sunulmuştur.

6.7.1.Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo.5. Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Gruplarına Göre Dağılımları

Gelir Düzeyi	Sayı	Oran (%)
2000 TL ve altı	173	34,6
2001- 4000 TL	239	47,8
4001 TL ve üzeri	118	17,6
Toplam	500	100

Gelir dağılımlarına göre değerlendirme yapıldığında; cevaplayıcıların yaklaşık %35'inin (173 kişi) ailesinin gelir düzeyinin 2000 TL ve altı, yaklaşık %48'inin (239 kişi) 2001-4000 TL arasında geriye kalan yaklaşık %18'lik dilimin ise 4001 TL ve üzeri gelir düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu verilere göre katılımcı ailelerinin (yaklaşık %82,5) 2000-4000 gelir düzeyiyle yaşamlarını sürdürdükleri söylenebilir.

Tablo.6. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları

Kardeş Sayısı	Sayı	Oran (%)
1	49	9,8
2	132	26,4
3	189	37,8
4	62	12,4
5	40	8
6	17	3,4
7	11	2,2
Toplam	500	100

Değerlendirme kardeş sayısına göre yapıldığında; cevaplayıcıların %36'sinin (181 kişi) 1 ve 2 kardeş, yaklaşık %38'inin ise (189 kişi) 3 kardeş, bunun dışında kalan %26'lık kesimin ise (130 kişi) 4 ve üzeri kardeş oldukları ortaya çıkmaktadır.

Tablo.7.Öğrencilerin Ailelerinde ya da Akrabalar Arasında Bu Mesleği Yapanların Sayısına Göre Dağılımları

Yakın Çevrede Mesleği Yapan Kişi Sayısı	Sayı	Oran (%)
1	71	14,2
2	43	8,6
3	47	9,4
5	45	9
7	6	1,2
8	35	7
10	39	7,8
Mesleği Yapan Yok	214	42,8
Toplam	500	100

Ailesinde ya da akrabalarında mesleği yapma durumuna ilişkin tablodaki sonuçlara bakıldığında 214 kişiyle yaklaşık %43'lük oranla katılımcıların çevresinde bu mesleği sürdüren yakın çevre bireyinin olmadığı görülmektedir. Bu sonucun dışında katılımcıların en fazla 71 kişiyle (%14,2) 1 yakının bulunduğu, 74 katılımcının (%14,8) 8 ve 10 yakınının aynı mesleği sürdürdükleri verilen cevaplardan anlaşılmaktadır.

Tablo.8. Öğrencilerin Mesleki ve Teknik Ortaöğretimdeki Okudukları Bölümlere Göre Dağılımları

Bölümünüz	Sayı	Oran (%)
İmalat vb	384	76,8
İmalat Dışı	116	23,2
Toplam	500	100

Cevaplayıcıların öğrenim gördükleri bölümlere ilişkin yapılan değerlendirmede 384 katılımcının (%76,8) ile makine bölümü, 116 katılımcının ise makine bölümü dışında öğrenim gördükleri gözlenmektedir. Bu verilere yoğunluk makine bölümünde toplanmaktadır.

6.7.2.Katılımcıların Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okuluna Yönelik Davranış Ortalamaları

Öğrencilerin ve velilerin mesleki ve teknik ortaöğretime yönelik davranışlarını belirlemek üzere değişkenleri 1:En önemli...7:En az önemli olmak üzere sıralamaları istenmiştir. Sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo.9. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercihlerinde Etkili Olan Nedenler

Etkili Olan Neden	Sayı	Ortalama
Ailenin istemesi	195	1,19
Kısa yoldan meslek sahibi olmak için	189	1,69
Puanın düşük olması	191	1,86
Mesleğin sevilmesi	261	2,49
Maddi imkânsızlıklardan dolayı	77	2,55
Bu mesleğe uygun yetenekler	152	3,33
Akrabaların ve yakınlarının mesleği yapması	105	5,57

Katılımcıların demografik özellikleriyle birlikte diğer bir konu, meslek lisesini tercih etmede etkili olan nedenlerdir. Bu nedenlerle ilişkin değerlendirmede katılımcılara en önemli olarak gördükleri nedeni -1- olmak üzere sıralamaları istenmiştir. Bu sıralamaya ilişkin veriler sıralandırıldığında en önemli nedenin “ailenin istemesi” (ort: 1,19) olarak belirlendiği anlaşılmaktadır. Bunu sırasıyla “kısa yoldan meslek sahibi olmak” (ort: 1,69), “puanın düşük olması” (ort: 1,86) ve “mesleğin sevilmesi” (ort: 2,49) izlemektedir. Katılımcılara göre bu mesleği seçmekteki en düşük ortalama bulunan neden “akrabaların ve yakınların bu mesleği yapmaları”dır (ort: 5,57).

Tablo.10. Velilerin Öğrenciler Meslek Lisesini Tercih Etmelerine Yönelik Davranışları

Etkili Olan Neden	Sayı	Ortalama
Ailenin istemesi	148	2,08
Kısa yoldan meslek sahibi olmak için	229	1,35
Puanın düşük olması	163	2,15
Mesleğin sevilmesi	134	3,66
Maddi imkânsızlıklardan dolayı	114	3,22
Bu mesleğe uygun yetenekler	101	4,87
Akrabaların ve yakınlarının mesleği yapması	94	5,62

Velilere de öğrencilerin meslek lisesini tercihlerinde etkili olan faktörler sorulmuş, sonuçlar öğrencilerin cevapları ile karşılaştırılmıştır. Veliler öğrencilerin tercihlerinde en önemli üç faktör; kısa yoldan meslek sahibi olmak (1.35), veli olarak kendilerinin etkili olduğu (2,08) ve puanı düşük olduğu için gitmek zorunda kaldığı (2,15) şeklinde gerçekleşmiştir. Öğrencilerin ortalama puanları incelendiğinde ilk iki faktörün yer değiştirdiği ancak genel anlamda benzer sonuçların gerçekleştiği görülmüştür.

6.7.3.Katılımcıların Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okullarına Yönelik Tutum Ortalamaları

Öğrencilerin ile velilerin mesleki ve teknik ortaöğretime yönelik birçok faktör açısından oluşturulan ifadelerle yönelik tutum ortalamalarını belirlemek üzere 5’li Likert ölçeğinde 1: Kesinlikle Katılmıyorum...5: Kesinlikle Katılıyorum şeklinde değerlendirmeleri istenmiştir. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo.11. Öğrencilerin Stajlara Yönelik Tutum Ortalamaları

Staj İfadeleri	Ortalama	Standart Sapma
1. Stajda mesleki eğitim verilmiyor	2,76	1,39
2.Stajda bana çok kötü davranıyorlar	2,58	1,31
3.Stajda ustalar bana hakaret ediyor	2,53	1,41
4.Stajda okulda öğrenmediğim çok şey öğrendim	2,91	1,4
5.Ustaların, öğretmenlerden daha bilgili olduğunu düşünüyorum	2,87	1,33
6.Stajda mesleğimin dışında temizlik gibi işler yaptırıyorlar	2,91	1,33
7.İstediğim yerde staj yapabilmem için öğretmenlerim yardımcı oldu	2,84	1,38
8.Staja gittikten sonra mesleğimi daha çok sevdim	2,92	1,2
9.Staj yerinde bu meslekte çok başarılı olmuş kişiler bana bu mesleği sevdirdi	2,87	1,31

Staj yapan katılımcıların stajlarını değerlendirmelerine ilişkin ifadelerde en yüksek ortalamalı ifade “staja gittikten sonra mesleğimi daha çok sevdim” ifadesidir (ort: 2,92). Bu ifadeyle birlikte benzer şekilde olumlu olarak “stajda okulda öğrenmediğim çok şey öğrendim” ifadesi (ort: 2,91) ikinci yüksek ortalamayı almıştır. Mesleği sevmek ve program kapsamında öğrenilen temel bilgilerin staj ile tamamlanması açısından olumlu bir bakış açısı olduğu söylenebilir. Diğer yandan, yine aynı puanda yer alan “stajda mesleğimin dışında temizlik gibi işler yaptırıyorlar” ifadesi (ort: 2,91) stajlarda ortaya çıkan en önemli sorunlardan birini doğrular niteliktedir. İfadeler arasından en düşük ortalamayı “stajda bana çok kötü davranıyorlar” ifadesi almıştır (ort: 2,58).

6.7.4. Katılımcıların Mesleki ve Teknik Ortaöğretime Yönelik Tutumlarının Faktörlere Göre Dağılımı

Bu kapsamda yapılan çalışmalardan bir diğeri katılımcıların genel olarak ifadelerde yer alan değişkenlere yönelik algılarıdır. Bu algılar açısından değerlendirildiğinde, 5’li likert sistemi ile hazırlanan formda katılımcıların “Kesinlikle Katılmıyorum” , “Kesinlikle Katılıyorum” arasında puanlanan şekilde ifadelerle katılım oranlarıyla aritmetik ortalamalar hesaplanmıştır. Bu puanlamada, “Kesinlikle Katılmıyorum” 1, “Kesinlikle Katılıyorum” ise 5 puan olarak kodlanmaktadır. Ortalamanın yüksekliği ifadeye katılımının arttığını göstermektedir.

Tablo.12 Öğrencilerin Mesleki ve Teknik Ortaöğretime Yönelik Tutumlarının Faktörlere Göre Dağılımı

Mesleki ve Teknik Eğitim Tutumları	Ortalama	Faktör yükleri	Özdeğer	Varyans yüzdesi
Faktör 1: Mesleki Farkındalık, Yetkinlik ve Yeterlilik Bazlı Eğitim Kalitesi ilişkisi			18,04	24,72
d25. Öğretmenlerimin anlattıklarıyla, fabrikalarda uygulananlar birbirine benziyor	3,05	0,8		
d12. Puanım yetseydi başka bir meslekte olmak için başka bir liseye giderdim	2,86	0,74		
d36. Öğretmenlerim bu okula geldiğim için beni başarısız olarak görüyor	2,67	0,73		
d26. Fabrikalardaki makine ve işleri gördüğümde, okulda hiçbir şey öğrenmediğimi anladım	3,05	0,71		
d41. Üniversiteyi kazanma şansım olmadığı için matematik gibi derslere çalışmıyorum	2,84	0,7		
d14. Bu meslekte kendimi yetiştirirsem saygın bir kişi olacağıma inanıyorum	2,97	0,68		
d3. Okulumuzun atölye donanımının yeterli olduğunu düşünüyorum	2,68	0,67		
d5. Atölye derslerimizde her birimizin uygulama yapabileceği yeterli sayıda makine ve ekipman vardır	2,72	0,67		
d46. Bu meslekte yükselme fırsatlarım olduğuna inanıyorum	3,01	0,66		
d7. Eğitimini aldığım meslek konusunda el becerisi ve kapasitem açısından yetenekli olduğumu düşünüyorum	3,19	0,65		
d40. Öğretmenlerim geleceğe dönük olarak, bana yol gösteriyor, beni yönlendiriyor	2,75	0,63		
d6. Gelecekte asla bu mesleği yapmayacağım	2,84	0,62		
d52. Ortaokulda öğretmenlerimiz meslek liseleri ile ilgili iyi şeyler söylüyordu	2,71	0,62		
d11. Bu mesleğin halk tarafından değerli bir meslek olarak kabul edildiğine, saygı duyulduğuna inanıyorum	3,19	0,62		
d44. El becerisi gerektiren konularda öğretmenlerim yakından ilgileniyor	2,96	0,61		
d32. Genç öğretmenler, yaşlı öğretmenlerden daha yeteneklidir	2,71	0,61		

d16. Atölye ortamında kir, pas içerisinde çalışılan bir meslek olduğu için sevmiyorum	2,99	0,61		
d37. Öğretmenlerimin bu okuldan üniversiteyi kazanamayacağını söylemesi moralimi bozuyor	3,08	0,61		
d42. Meslek derslerinde zorlanıyorum	2,99	0,61		
d34. Fabrikadaki ustalar, öğretmenlerimden daha iyi öğretiyor	2,73	0,59		
d15. Bu meslek benim hayalini kurduğum meslektir	2,76	0,58		
d27. Öğretmenlerim bana karşı sevgi ve saygı gösterir, bana değer verir.	3	0,57		
d39. Öğretmenlerimin bana karşı davranışlarından hoşlanıyorum	2,77	0,57		
d31. Genç öğretmenler, yaşlı öğretmenlerden daha bilgilidir.	2,77	0,57		
d23. Öğretmenlerim bu mesleğin bana gelecekte çok para kazandıracağını söylüyor	2,79	0,57		
d13. Toplumun bu mesleğin önemini bilmediğine inanıyorum	3,25	0,56		
d24. Öğretmenlerim bu mesleği bana sevdirmeye çalışıyor	2,83	0,56		
d4. Atölyelerimizdeki makine ve donanımın günümüzdeki fabrikaların teknolojisine uygun olduğunu düşünüyorum.	2,77	0,56		
d47. Bu mesleği yaptığım sürece toplumda bana hep işçi gözüyle bakılacağı için kendimi mutsuz hissediyorum	3,06	0,56		
d43. Meslek derslerinin dışındaki diğer derslerde zorlanıyorum	2,79	0,55		
d8. Bu meslek için beden gücümün yeterli olduğunu düşünüyorum	2,77	0,53		
d48. Diğer okullarda okuyanlara imreniyorum	2,86	0,52		
d45. Bu meslek ile toplumun çok önemli ihtiyaçlarını karşılayacağım için kendimi önemli hissediyorum	3,24	0,51		
d9. Bu meslekte gelecekte ne yapacağıma karar verdim	3,26	0,51		
d38. Meslek öğretmenlerimi, diğer derslerin öğretmenlerinden daha çok seviyorum	2,73	0,5		
d30. Okul yönetimi, müdür, müdür yardımcılarını anlayışlı ve naziktir	3	0,5		
d28. Öğretmenlerim okulda yaşadığım sorunlarımı çözer	3,13	0,5		
d33. Derslerimize sadece öğretmenler değil, fabrikalardan ustalar da gelip girmelidir	2,9	0,47		
d50. En çok başarısız olduğum dersler meslek dersi olmayan diğer derslerdir	2,8	0,45		
d64. Üniversite okuyan kişiler işsiz kalıyor, ben bu meslek ile işsiz kalmayacağıma inanıyorum	2,89	0,43		
d66. Seviyesi benim çok altımda, ya da çok üstümdeki kişilerle aynı sınıfta olduğum için, dersler verimsiz geçiyor	2,73	0,41		
Faktör 2: Mesleki Farkındalık ve İmaj Çatışması			9,36	12,82
d59. Bilgisayarlı programlar konusunda öğretmenlerimin konusunda bilgili olduğunu düşünüyorum	2,76	0,81		
d58. Bilgisayarlı çizim programları konusunda yeterli eğitim verildiğini düşünüyorum	2,61	0,8		
d57. Bazı konuları öğretmenlerimden daha iyi biliyorum	2,71	0,77		
d61. Okula sevmeyerek geldim ama sonradan meslek sahibi olacağım için çok sevdim	2,85	0,76		
d74. Kurslarda kısa sürede yetişenler (İşkur/Umem gibi) ile benim aynı değerlerde görülmemden rahatsızlık duyuyorum	2,86	0,73		
d60. Uygulama derslerinin yeterli olduğunu düşünüyorum	2,59	0,72		
d72. Ailem meslek lisesi okuduğum için bana değer vermiyor	2,61	0,7		
d71. Ailem ben meslek lisesi okuduğum için beni başarısız görüyor	2,74	0,66		
d69. Özellikle, yaşlı öğretmenler yeni teknolojiler konusunda eğitim almalılar	3,15	0,62		
d55. Fabrikalardaki ustalar, öğretmenlerimizden daha çok şey biliyor	2,42	0,58		

d62. Okulda üniversiteyi kazanmamız için seçmeli dersler konulmalı	2,86	0,57		
d75. Meslek lisesine gelmemin bir şanssızlık olduğunu düşünüyorum	3,15	0,57		
d56. Fabrikaya gittiğimde, öğretmenlerimizin anlattıklarının çoğunun yanlış olduğunu öğrendim.	2,4	0,53		
Faktör 3: Öğrenci Kapasite Yetersizliği ve Veli Otoritesi Otoritesi Döngüsü			5,53	7,58
d18. Ailem istediği için bu okulda okuyorum	2,95	0,66		
d2. Okulumuzun fiziki alanının eğitim için yeterli olduğunu düşünüyorum	2,98	0,62		
d17. Bu meslekte kendimi yetiştirmek istiyorum	3,18	0,56		
d51 Bazı dersleri neden aldığımızı anlamıyorum	2,61	0,53		
d1. Okulumuzun binasının modern ve çağdaş olduğunu düşünüyorum	2,59	0,45		
d49. Okuldaki bize derslerde anlatılan teknik terimler ile fabrikalarda ustaların kullandığı kelimeler aynı değil	3	0,44		
d76. Meslek lisesine geldiğim için pişmanım	2,73	0,42		
Faktör 4: Mesleki Farkındalık-Özdeşleşme ilişkisi			4,71	6,45
d63. Çalışırken üniversiteyi kazanıp, hem okuyup hem de çalışabilecek kadar başarılı olduğumu düşünüyorum	2,77	0,69		
d67. Bu okula girmek bu kadar kolay olmamalı diye düşünüyorum	2,95	0,55		
Faktör 5: Öğretmen Davranış Tutarsızlıkları			3,88	5,31
d21. Öğretmenlerim bu mesleği seçtiğim için bana saygı gösteriyor	3,07	0,42		
d73. Öğretmenler beni mesleğimden dolayı defalarca küçümsedi	3,13	0,5		
Faktör 6: Mesleki Farkındalık-Değer Yaratma Döngüsü			3,57	4,9
d53. Meslek liseliler toplumda kavgacı, kötü huylu olarak biliniyor, bu beni mutsuz ediyor	3	0,4		
d68. Bu okula öğrenci alınırken başka sınavlar da yapılmalı	2,85	0,41		
TOPLAM				61,77

Mesleki ve Teknik eğitime yönelik öğrenci tutumları üzerine yapılan faktör analizi sonucunda, tutumlara yönelik 76 ifadeden 8'i istatistiki tutarsızlık nedeniyle elenmiştir. Kalan değişkenler 6 faktör altında toplanmıştır. Değişkenlerin özelliklerine göre faktörler adlandırılmaya çalışılmıştır.

-Birinci sıradaki faktör; Mesleki Farkındalık, Yetkinlik ve Yeterlilik Bazlı Eğitim Kalitesi ilişkisi üzerine olup, eğitimin kalitesi, önemliliği ile ilgilidir.

-ikinci sıradaki faktör; Mesleki Farkındalık ve İmaj Çatışması üzerine olup, velilerdeki benzer değişkenlerden oluşmaktadır. Mesleğin öneminin farkındalığı ile imaja yönelik olumsuzluklar arasındaki çelişkiler üzerinedir.-

-Üçüncü faktör; Öğrenci Kapasite Yetersizliği ve Veli Otoritesi Otoritesi Döngüsü; Veliler ile benzer değişkenlerden oluşmaktadır. Ortak bir faktördür. Kapasite sorunlu öğrencide veliyi , velide öğrenciyi sorumlulandıran bir eğilim görülmektedir.

-Dördüncü faktör; Mesleki Farkındalık-Özdeşleşme ilişkisi; Mesleki farkındalık ile meslekle özdeşleşme ilişkisinin net olarak görüldüğü bir faktördür. Özdeşleşme ile imaj sorunun da aşıldığı görülmüştür.

-Beşinci faktör; Mesleki Farkındalık-Değer Yaratma Döngüsü; Mesleki farkındalığın oluşması ile birlikte, mesleğin hak ettiği değere ulaşp, toplum içerisinde prestij kazanması ile ilgili bir faktördür.

-Altıncı faktör; Öğretmen Davranış Tutarsızlıkları; Mesleki ya da temel alan öğretmenlerinin, odak grup toplantıları ve derin görüşmelerde de değinildiği tutarsız davranışlarının bir faktör olarak ortaya çıkması ilginç bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Yapılan değerlendirmede en yüksek ortalamalı beş ifade **“öğretmenlerim bana her konuda yardımcı olur”** (ort: 3,35), **“bu meslekte gelecekte ne yapacağıma karar verdim”** (ort: 3,26), **“toplumun bu mesleğin önemini bilmediğine inanıyorum”** (ort: 3,25), **“bu meslek ile toplumun çok önemli ihtiyaçlarını karşılayacağım için kendimi önemli hissediyorum** (ort: 3,24)”, **“yaşlı meslek öğretmenleri, atölyede çok yoruluyor bu yüzden faydalı olamıyorlar”** (ort: 3,23) şeklindedir. Bu ifadelerle bakıldığında katılımcı öğrencilerin öğretmenleriyle genel olarak iyi iletişimde bulundukları ancak genç yaştaki öğretmenlerle daha verimli oldukları, toplum tarafından öneminin fazla bilinmeyen mesleklerini sahiplendikleri, bu nedenle kendilerini önemli hissettikleri ve geleceğe ilişkin planlarının oluştuğu söylenebilir.

Değerlendirmede en düşük ortalamalı beş ifade ise **“fabrikaya gittiğimde, öğretmenlerimizin anlattıklarının çoğunun yanlış olduğunu öğrendim”** (ort: 2,40), **“fabrikalardaki ustalar, öğretmenlerimizden daha çok şey biliyor”** (ort: 2,42), **“uygulama derslerinin yeterli olduğunu düşünüyorum”** (ort: 2,59), **“öğretmenlerimin bana işe yaramaz adam gözüyle baktığını düşünüyorum, bu beni mutsuz ediyor”** (ort: 2,59), **“okulumuzun binasının modern ve çağdaş olduğunu düşünüyorum”** (ort: 2,59) ifadeleridir. Bu ifadeler göz önüne alındığında genel olarak ortalamalar çok yüksek ya da çok düşük puanda olmasa bile ifadelerdeki düşüncenin desteklendiği görülmektedir. Diğerlerine göre düşük ortalamalar öğrencilerce öğretmenlerinin desteklendiğini göstermektedir. Bu noktada tek farklılık okulun fiziksel imkanlarının yeterli ve modern olduğuna dair diğerlerine nazaran daha olumsuz bakış açısidir.

Tablo.13 Velilerin Mesleki ve Teknik Ortaöğretime Yönelik Tutumlarının Faktörlere Göre Dağılımı

Mesleki ve Teknik Eğitim Tutumları	Ortalama	Faktör yükleri	Özdeğer	Varyans yüzdesi
Faktör 1: İmaj ve Mesleki Avantaj Çatışması			4,94	15,94
s25. Çocuğum okulda öğretmenlerinden sert muamele görüyor	3,05	0,88		
s24. Öğretmenlerinden bilgi almak istiyorum, ilgilenmiyorlar	2,83	0,85		
s29. Eğer isterse, hem çalışıp hem de üniversite okuyabilir.	3,35	0,8		
s23. Çocuğum meslek lisesinde olduğu için çevremdeki yakınlarım çocuğuma değer vermiyor	2,79	0,75		
s26. Çocuğum meslek lisesinde okuduğu için yaz tatillerinde çalışıp, aile bütçesine katkıda bulunuyor	3,05	0,67		
s27. Öğretmenlerinin çocuğuma işe yaramaz gözüyle baktığı için rahatsız oluyorum	3	0,57		
s28. Çocuğum okulu sevsin diye sürekli ona iyi şeyler anlatıyoruz	3,13	0,56		
Faktör 2: Mesleki Değer Farkındalığı			4,04	13,04
s2. Çocuğumun yetenekli olduğunu düşünüyorum	3,59	0,84		
s3. Çocuğumun bu meslek için beden gücünün yeterli olduğunu düşünüyorum.	3,37	0,82		
s1. Çocuğumun bu mesleği gelecekte yapmasını istiyorum	3,35	0,79		
s5. Eğer bu mesleği yaparsa, gelirinin iyi olacağını düşünüyorum	3,95	0,67		
s6. Toplumda kabul gören bir meslek olduğunu düşünüyorum	3,46	0,67		
Faktör 3: Öğrenci Kapasite Yetersizliği ve Veli Otoritesi Döngüsü			3,67	11,85
s10. Üniversite okutacak maddi gücümüz olmadığından gönderdik	2,81	0,9		
s8. Üniversite okuyacak kadar başarılı değil, bu yüzden meslek lisesine gönderdik	2,98	0,87		

s12. Mesleği sevip sevmemesi önemli değil	3,15	0,72		
s13. Çocuğumuz meslek seçimi hakkında doğru karar veremez, bu yüzden biz istedik	3,17	0,57		
Faktör 4: Gelecek Kaygısı, Mesleki Farkındalık ve Kontrol İlişkisi			3,31	10,69
s7. Puanı yetseydi başka bir liseye gönderirdim	3,53	0,66		
s16. Bu okula gitmeyi çocuğumuz kendisi istedi	3,46	0,64		
s14. Düz lise okuyanlar iş bulamıyor, bu yüzden meslek lisesine gönderdik	3,1	0,64		
s11. Kendini geçindirecek kadar bir işi olsun yeter	3,38	0,63		
s30. Çocuğum başarılı olmasına rağmen, okul ortamı kötü olduğu için kendini gösteremiyor	3	0,61		
s9. Bu meslekte yükselebilir	3,39	0,59		
s15. Şimdiki gençler kendi başına bırakmamak lazım. Bu yüzden meslek lisesine gitmesine biz karar verdik	3,27	0,58		
Faktör 5: Mesleki Farkındalık Azlığı ve Karamsarlık Döngüsü			2,51	8,09
s21. Çocuğum yanlış tercih yüzünden bu liseye gitmek zorunda kaldı, aslında istemiyoruz	3,07	0,77		
s22. Meslek lisesinde ortam çok kötü, bilseydik bu okula göndermezdik	2,77	0,67		
s19. Kısa zamanda işe girip para kazanarak bize destek olacağı için meslek lisesine gönderdik	2,84	0,56		
Faktör 6: Mesleki Farkındalık Azlığı ve Yönlendirmeye Açıklık			2,19	7,07
s17. Ortaokuldaki öğretmenleri meslek lisesine göndermemizi söyledi	3,62	0,79		
s18. Disiplinli yetişsin diye meslek lisesine gönderdik	3,46	0,74		
TOPLAM				66,68

Mesleki ve Teknik eğitime yönelik veli tutumları üzerine yapılan faktör analizi sonucunda, velilerin tutumlarına yönelik 31 ifadeden 3'ü istatistiki tutarsızlık nedeniyle elenmiştir. Kalan 28 değişken 6 faktör altında toplanmıştır. Değişkenlerin özelliklerine göre faktörler adlandırılmaya çalışılmıştır.

-En yüksek faktör, velinin mesleğin öneminin farkındalığında olup, mesleki ve teknik ortaöğretim okullarının imaj sorunu nedeniyle çelişkiler yaşanması ile ilgilidir.

-İkinci sıradaki faktör mesleğin değerinin ve öneminin farkında olmanın, herhangi bir şekilde olumsuzluklardan etkilenmediği ya da mesleğin öneminin ve değerinin farkında olunmadığı sürece tüm olumsuzluklardan etkilenme durumu ile ilgilidir.

-Üçüncü sıradaki faktör, başarı kapasitesi düşük olması durumunda, bilinçsiz velinin yalnızca iş sahibi olması için kendi kontrollerinde çocukları adına karar verme eğilimine ilişkin bir faktördür.

-Dördüncü sıradaki faktör, gelecek endişesi ile çocuklarının meslek sahibi yapıp, hayatını kendi kontrolünde güvence altına almak eğilimine ilişkin bir faktördür.

-Beşinci faktör, mesleki farkındalığın hemen hiç olmadığı, karamsar, mesleğe kısa yoldan para kazanmak aracı olarak görme eğiliminden kaynaklanmaktadır.

-Altıncı faktör, mesleki farkındalık düzeyi zayıf ancak uzman yönlendirmesine açık olmak eğilimini gösteren bir faktördür. Bu bağlamda, akrabalar, yakınlar, öğretmenler önemli rol oynarlar.

Bu kapsamdaki diğer çalışma öğrenci velilerinin ifadelerine katılım oranlarını belirlemeye yöneliktir. Formda yer alan ifadelerden en yüksek ortalamalı olanlar; **“eğer bu mesleği yaparsa, gelirinin iyi olacağını düşünüyorum”** (ort: 3,95), **“ortaokuldaki öğretmenleri meslek lisesine göndermemizi söyledi”** (ort: 3,62), **“çocuğumun yetenekli olduğunu düşünüyorum”** (ort: 3,59), **“puanı yetseydi başka bir liseye gönderirdim”** (ort: 3,53), **“toplumda kabul gören bir meslek olduğunu düşünüyorum”** (ort: 3,46) ifadeleridir. Bu ifadelerine katılım oranlarına göre, velilerin meslekle ilgili görüşlerinin olumlu olduğu, kararları yalnızca aile olarak almadıkları aynı zamanda öğretmenlerine danıştıkları, çocuklarının yetenekli gördükleri ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan puanla ilgili bir farklılık olsa çocuklarını başka bir liseye de gönderebilecekleri de ifadelerden anlaşılmaktadır.

Diğeryandan en düşük ortalamalı ifadeler; **“meslek lisesinde ortam çok kötü, bilseydik bu okula göndermezdik”** (ort: 2,77), **“çocuğum meslek lisesinde olduğu için çevremdeki yakınlarım çocuğuma değer vermiyor”** (ort: 2,79), **“üniversite okutacak maddi gücümüz olmadığından gönderdik”** (ort: 2,81), **“öğretmenlerinden bilgi almak istiyorum, ilgilenmiyorlar”** (ort: 2,83), **“kısa zamanda işe girip para kazanarak bize destek olacağı için meslek lisesine gönderdik”** (ort: 2,84) olarak sıralanmaktadır. Olumsuz ifadelerle ilgili genel bir değerlendirmede, velilerin meslek lisesindeki ortamı kötü olarak tanımlamadıkları, çevrenin bu konudaki tutumlarının olumsuz olmadığını, okulun seçiminde maddi güçle ilgili faktörlerin düşük düzeyde kaldığı anlaşılmaktadır.

Tablo.14. UMEM Kursiyerlerinin Mesleğe Yönelik Tutum Ortalamaları

İfadeler	Ortalama	Standart Sapma
Modern ve çağdaş bir eğitim aldığımı düşünüyorum.	4,2	1,11
Eğitim aldığım okulun fiziki imkanlarının yeterli olduğunu düşünüyorum.	3,5	1,23
Okulumuzun atölye donanımının yeterli olduğunu düşünüyorum.	3,2	1,01
Atölyelerimizdeki makine ve donanımın günümüzdeki fabrikaların teknolojisine uygun olduğunu düşünüyorum.	3,1	1,02
Atölye derslerimizde her birimizin uygulama imkanı bulacak kadar makine ve ekipman vardı.	3,1	1,08
İş sahibi olabilmek için bu mesleği tercih ettim	4,5	1,03
Eğitimi aldığım meslek konusunda el becerisi ve kapasitem açısından yetenekli olduğumu düşünüyorum	4,1	1,22
Bu meslek için beden gücümün yeterli olduğunu düşünüyorum.	3,7	1
Bu meslekte gelecekte ne yapacağıma karar verdim.	3,2	1,1
Bu meslekte kendimi yetiştirirsem, gelecekte istediğim parayı kazanacağıma inanıyorum	4	1,21
Bu mesleğin halk tarafından değerli bir meslek olarak kabul edildiğine, saygı duyulduğuna inanıyorum	2,7	1,23
İmkanım olsaydı başka bir meslek seçerdim	4,1	1,12
Toplumun bu mesleğin önemini bilmediğine inanıyorum	3,1	1,1
Bu meslekte kendimi yetiştirirsem saygın bir kişi olacağıma inanıyorum	3,5	1
Bu meslek benim hayalini kurduğum meslektir.	2,5	1,15
İşletmelerin bana hak ettiğim ücreti vermediğini düşünüyorum	4,5	1,13
Kurs beklentilerimin çok altındaydı	2,1	1,03
Kurs boyunca aldığım eğitimin bu mesleği yapmak için yeterli olduğunu düşünüyorum	4,4	1,22
İşletmelerin benim bu meslekteki sahip olduğum yeteneği ve beceriyi anlamadığını düşünüyorum	3,6	1,01
Kursta verilen eğitimin meslek lisesinde okuyanlara verilen eğitimden daha kaliteli olduğunu düşünüyorum	4,2	1,03
Kurstaki öğretmenlerin tavsiyeleri doğrultusunda düşük ücret veren işletmelerle anlaşmama kararı verdim	4,2	1
Mesleği iyi öğrendiğim için, düşük ücretli işletmelerde çalışmam	4,1	1
Daha yüksek ücret veren işletme olursa çalıştığım işletmeden hemen ayrılıyorum	3,9	1,02

Çok iyi bir eğitim aldığım için, ek bir eğitime ihtiyacım olmadığını düşünüyorum	3,5	1
Kurs alırken iş hayatına yönelik sahip olduğum beklentilerim, kurs sonrası tükendi, hayal kırıklığına uğradım	3,6	1,01
İşletmelerde bana acemiymişim gibi davranmalarından hoşlanmıyorum	4,2	1,01
Mesleğe ilişkin her şeyi bildiğim halde, işyerimde bana bir şey bilmiyormuşum gibi davranmalarından rahatsız oluyorum	4,4	1
Kursu açan işletme iş anlaşması esnasında beklediğim değeri vermedi	3,8	1,01
Mesleği çok iyi bildiğim için kursu açan işletmenin bana iyi bir teklif yapmamasını önemsemiyorum.	3,9	1,01
Kursu açan işletmede çalışmak zorunda olmadığımı düşünüyorum	4,1	1,01
Kurstaki öğretmenleri çok bilgili buldum	4	1,02
Kurstaki öğretmenler bana çok iyi davrandılar	4,1	1,01
Kurstaki sınıf arkadaşlarım ile çok iyi zaman geçirdim	4,5	1,24
Kurs süresi uzun olduğu için sıkıldım	3,2	1
Kursta gereksiz şeyler öğretiyorlar	2,5	1,01
Kursun benim gibi meslek sahibi olmayanlar için bir fırsat olduğunu düşünüyorum	4,5	1,02
Kursta öğretilenleri başka bir işyerinde çalışarak da öğrenebilirdim	3,2	1

Anket çalışması Umem katılımcılarından 32 kişi üzerine uygulanmıştır. Tablodan da görüldüğü üzere, katılımcıların mesleğe yönelik tutumlarının olumlu olduğu görülmektedir. Ortalamalar incelendiğinde, Umem katılımcılarının kurstan almış oldukları eğitimden memnun oldukları, eğitim kalitesi, fiziki donanım, öğretmenlerin ilgisi, eğitimin içeriği konusunda olumlu tutuma sahiptirler. Ancak, kursu düzenleyen işletmelerine karşı bağlılık duymadıkları, ücret faktörünü mesleği öğrenmeden daha fazla önemsedikleri görülmüştür. Mesleki yetenek ve tecrübeye dönük algılarında yüksek bir özgüvene sahip oldukları, almış oldukları eğitim ile birlikte mesleği tamamen öğrendikleri algısı oluşmuştur. Dolayısıyla, yüksek bir ücret beklentisine sahiptirler. Bu tutumları nedeniyle, çalıştıkları işletmeye çok fazla aidiyet hissetmedikleri görülmüştür. Yöneltilen sorular ve yapılan derin görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda, aldıkları kurslar esnasında öğretmenler tarafından fazla cesaretlendirildikleri anlaşılmıştır.

Öte yandan, mesleği mecburiyetten seçmek zorunda kaldıkları, kurs esnasında harcamış oldukları çabadan hareketle mesleğe karşı olumlu tutum sergiledikleri belirlenmiştir. Özellikle yaşlarının da yüksek olması nedeniyle, kendilerini bilgili ve tecrübeli olarak gördükleri, bu yüzden mesleki tatmin yönünde sıkıntı yaşadıkları tahmin edilmektedir. Tutumları bakımından en önemli avantajları, mesleğin bilincinde olarak eğitim almaları, daha kısa sürede kendilerini geliştirebildikleri düşünülmektedir. Bu hızlı gelişim de işletmelerden daha yüksek ücret beklentisini beraberinde getirmiştir.

Diğer yandan, bu kişiler uzun süreli işsiz kalmak ya da daha önce iş deneyimi yaşayarak kurumsal firma farkındalığına sahip olduklarından, büyük firmalarda istihdam edilmeyi önemsemekte, küçük ve orta büyüklükteki firmalar kursu düzenlemiş olsa bile, ücret faktörünü kullanarak büyük firmalara geçmek eğilimi göstermektedirler. Daha önemlisi bu nedenden dolayı, küçük ve orta ölçekli işletmeler kursiyer bulmakta da güçlük çekmektedirler. Sonuç olarak, şirketlerin UMEM kursu açma isteklilikleri de ciddi ölçüde azalmıştır. Bu durum, kursiyer alımlarında mevzuatta düzenlemeler yapılması ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

Firmaların UMEM kurslarına yönelik taleplerindeki azalış ile ilgili olarak önemli bir faktör de; daha önce kurs almış ancak istihdam edilememiş kişilere yönelik bir zorunluluktur. Bu kişilerin yetenek, nitelik, davranış bakımından yeterlilikleri dikkate alınmaksızın işletmelerin zorlanması, UMEM'e yönelik talebi de doğal olarak düşürmüştür. Bu bağlamda, mevzuatta yeni düzenlemeler yapılmasında bu durumun da dikkate alınmasını gerektirmektedir.

Nitelikli mesleki ve teknik istihdamdaki eksikliğin, ihtiyacın farkında oldukları için özellikle iş anlaşması esnasında oldukça bilinçli, kararlı hareket ettikleri, bu yüzden işletmelerin bekledikleri çalışma koşullarını sağlayamadığı anlaşılmıştır.

Çalışmanın daha önceki bölümünde de değinildiği üzere, UMEM'in istihdam oranı yüksek olup, işletmelerin bu kurslar aracılığıyla eleman teminine yönelmesinin yararlı olacağı söylenebilir. Ancak, yukarıda bahsedilen, işletmeye bağlılık duygusu, öğrenmeye isteklilik gibi konularda kurs sırasında farklı eğitimler de uygulanarak, aşırı özgüven nedeniyle gerçekleşen olumsuzlukların önlenmesi gerekmektedir. Sektörün gerçekleri konusunda bilinçlendirici eğitimler verilerek, ücret ve çalışma koşulları konusunda daha disipline bir yapı kazandırılmasına ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır.

Tablo.15. Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Mesleğe Yönelik Tutum Ortalamaları

İfadeler	Ortalama	Standart Sapma
Okulumuzun binasının modern ve çağdaş olduğunu düşünüyorum.	3,7	1,01
Okulumuzun fiziki alanının eğitim için yeterli olduğunu düşünüyorum.	3,5	1,03
Okulumuzun atölye donanımının yeterli olduğunu düşünüyorum.	3,2	1,05
Atölyelerimizdeki makine ve donanımın günümüzdeki fabrikaların teknolojisine uygun olduğunu düşünüyorum.	3,1	1,03
Atölye derslerimizde her birimizin uygulama yapabileceği yeterli sayıda makine ve ekipman vardır.	3,4	1,12
Gelecekte asla bu mesleği yapmayacağım	3,8	1,02
Eğitimini aldığım meslek konusunda el becerisi ve kapasitem açısından yetenekli olduğumu düşünüyorum	2,8	1,02
Bu meslek için beden gücümün yeterli olduğunu düşünüyorum.	3,1	1,21
Bu meslekte kendimi yetiştirirsem, gelecekte istediğim parayı kazanacağıma inanıyorum	3,4	1,15
Bu mesleğin halk tarafından değerli bir meslek olarak kabul edildiğine, saygı duyulduğuna inanıyorum	2,5	1,04
Puanım yetseydi başka bir meslekte olmak için başka bir bölüme giderdim	3,7	1,08
Atölye ortamında kir, pas içerisinde çalışılan bir meslek olduğu için sevmiyorum	2,9	1,01
Hocalarım bu mesleği seçtiğim için bana saygı gösteriyor	2,5	1,31
Hocalarımla alanlarında çok bilgili olduğunu düşünüyorum	3,5	1
Hocalarım bu mesleği bana sevdirmeye çalışıyor	2,8	1,03
Fabrikalardaki makine ve işleri gördüğümde, okulda hiçbirşey öğrenmediğimi anladım	2,1	1,09
Derslerimize sadece hocalar değil, fabrikalardan ustalar da gelip girmelidir	2,9	1,03
Fabrikadaki ustalar, hocalarımdan daha iyi öğretiyor	2,5	1,02
Hocalarımla bu okuldan sonra mühendisliği kazanamayacağımı söylemesi moralimi bozuyor	3,2	1
Hocalarım geleceğe dönük olarak, bana yol gösteriyor, beni yönlendiriyor	3,1	1,02
Bu meslek ile toplumun çok önemli ihtiyaçlarını karşılayacağım için kendimi önemli hissediyorum	3,2	1,04
Bu meslekte yükselme fırsatlarım olduğuna inanıyorum	3,7	1,01
Bazı konuları hocalarımdan daha iyi biliyorum	2,5	1,06
Bilgisayarlı çizim programları konusunda yeterli eğitim verildiğini düşünüyorum	2,9	1,33
Çalışırken üniversiteye devam edip, hem okuyup hem de çalışabilecek kadar başarılı olduğumu düşünüyorum	3,5	1,02
Üniversitelerin birçok bölümünde okuyan kişiler işsiz kalıyor, ben bu meslek ile işsiz kalmayacağıma inanıyorum	3,8	1,05
Meslek lisesindeki eğitim M.Y.O'dan daha kaliteliydi	3,2	1,07

Ailem ben bu bölümü okuduğum için beni başarısız görüyor	2,8	1,01
Ailem 2 yıllık okuduğum için bana değer vermiyor	2,7	1,04
Kurslarda kısa sürede yetişenler (İşkur/Umem gibi) ile benim aynı değerde görülmemden rahatsızlık duyuyorum	3,4	1,02
Meslek Yüksek Okuluna geldiğim için pişmanım	2,2	1,01

Araştırmada, meslek yüksek okulunda öğrenim gören 100 öğrenci üzerine anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Tabladan görüldüğü üzere, meslek yüksek okulu öğrencilerinin mesleğin farkında ve bilincinde oldukları, geleceğe dönük olarak planlı oldukları, meslek lisesi döneminde farkına varamadıkları avantajları üniversitede keşfettikleri görülmüştür. Meslek yüksek okulu öğrencilerinin, üniversite ile kimlik kazandıklarını düşündükleri, lise öğrencilerinin anket sonuçlarından farklı olarak aileleri ve yakınları tarafından daha çok değer gördükleri anlaşılmaktadır. Mesleki ve teknik eğitimin kalitesi bakımından lisedeki eğitimin daha kaliteli olduğunu ifade etmişlerdir. Üniversitedeki okulun fiziki alt yapısı, teknolojik özellikleri, uygulama dersleri için sunulan atölye imkanları bakımından memnun oldukları görülmektedir.

Meslek yüksek okulu öğrencilerinin mevcut mesleki eğitimlerinden memnun oldukları ama imkanları olması durumunda başka bir mesleği tercih etme eğiliminde oldukları görülmektedir. Öğrencilerin hocalara yönelik tutumlarının, lise öğrencilerine oranla daha olumlu olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin her ne kadar mesleki farkındalıkları yüksek olsa da üniversiteye devam etmek ve mühendislik okuma eğilimleri görülmüştür. Yapılan odak grup toplantıları ve derin görüşmelerde beyaz yaka çalışan olmak yönünde güçlü arzuları bulunmaktadır. Bu durumun, meslek lisesi ve devamında meslek yüksek okulunda atölye çalışmalarından kaynaklanan bıkkınlık, staj esnasında işyerinde ustalardan gördükleri disiplinli çalışma, kendi düzeylerindeki çalışanların ücretlerinin düşük olmasından kaynaklandığını ifade etmişlerdir.

7. SONUÇ

7.1.Genel Sonuçlar

Çalışma iki ana bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde Türkiye, Dünya ve Kocaeli’ndeki Mesleki ve Teknik Öğretime ilişkin mevcut veriler araştırılmış, mesleki ve teknik eğitimin bugünü ve geleceğine yönelik yorumlar yapılmıştır. Projede, Kocaeli ilinin ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik öğretiminde Makine Teknolojisi, Elektrik-Elektronik Teknolojisi, Gemi Yapımı, Kimya Teknolojisi, Metal Teknolojisi, Motorlu Araçlar Teknolojisi, Plastik Teknolojisi, Endüstriyel Otomasyon Teknolojisi alanları imalat ile doğrudan ilişkili olan bölümler olarak ele alınmıştır. Ayrıca, imalat sektöründe istihdam edilen Bilişim Teknolojileri, Büro Yönetimi/ Sekreterlik, Muhasebe Finansman, Pazarlama ve Perakende bölümlerinin de verileri incelenmiştir. Araştırmanın ikinci bölümü alan araştırmasıdır. Mesleki ve Teknik Ortaöğretim öğretmenleri, yöneticileri, öğrencileri, velileri, meslek yüksekokulu öğrencileri, Umem kursiyerleri, sektör temsilcileri ile yapılan odak grup toplantıları, derin görüşmeler ve anket çalışması sonuçlarından oluşmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlar ve öneriler aşağıdaki gibi özetlenmiştir;

1. Kocaeli sanayisinin mevcut ve geleceğe dönük istihdam ihtiyacı ile Mesleki ve Teknik Ortaöğretimdeki öğrenci sayısındaki artış oranlarında uyumsuzluk bulunmaktadır. Hedef alınan OECD ülkeleri, Avrupa Ülkeleri ortalaması ile Kocaeli ilinin öğrenci sayıları karşılaştırıldığında, öğrenci sayısının çok düşük olduğu görülmüştür. Kocaeli ilinin imalat yapısına benzer ülkelerin ortaöğretim mesleki ve teknik ortalaması 51,24, OECD ülkeleri ortalaması 44,0, EU ortalaması 50,4 olup, Kocaeli ilinin imalata dönük mesleki ve teknik eğitim ortalaması 21,2 olduğu görülmüştür. Aynı şekilde, Türkiye’de Kocaeli ilinin imalat kapasitesine benzer illerin imalata yönelik alan öğrenci sayıları ile karşılaştırma yapılmış, Kocaeli ilinin öğrenci sayılarının açık bir şekilde düşük olduğu görülmüştür. Avrupa’da Kocaeli iline benzer özelliğe sahip Torino kentinin imalata yönelik %44.8’lik öğrenci oranı da Kocaeli ilinin öğrenci sayısının yetersiz olduğu yönünde bir gösterge olarak değerlendirilmiştir. Diğer bir ifadeyle, Türkiye sanayisindeki yaklaşık %15’lik payı dikkate alındığında öğrenci sayılarının olumsuz yönde orantısız olduğu belirlenmiştir. Öğrenci kapasitesi artırılmazsa gelecek 5 yıl içerisinde, imalata dönük istihdam ihtiyacında ciddi sorunlar olacağı tahmin edilmektedir. Kocaeli’nin imalat sanayinin istihdam ihtiyacındaki artış ile orantılı olarak, en çok ihtiyaç duyulan makine teknolojileri, kaynakçılık, otomotiv, kimya teknolojileri gibi imalata dönük mesleki alanlardaki öğrenci sayılarının artırılmasına yönelik stratejiler geliştirilmelidir.

Kocaeli Üniversitesi’nin imalata yönelik meslek yüksek okullarının kapasitesi incelenmiş, nicelik olarak Türkiye ortalamasının üzerinde, Kocaeli ilinin bir sanayi kenti olmasına paralel uyumlu bir düzeyde olduğu görülmüştür. Ortaöğretimdeki öğrencilerin, meslek yüksek okullarına gitme yönündeki eğilimleri pozitif olarak değerlendirilmiştir.

2. Kocaeli ilindeki mesleki ve teknik öğretim okullarının derslik ve atölye başına düşen öğrenci sayıları incelenmiştir. Son yıllarda yapılan derslik ve atölye sayısındaki artış, toplam öğrenci sayısındaki azalış ile birlikte koşullarda bir iyileşme olduğu görülmüştür. Ancak, halen daha öğrencilerin uygulamalı derslerindeki eğitim kalitesinin iyileştirilmesi için yeterli düzeye ulaşamamıştır. Ayrıca, geleceğe dönük olarak öğrenci kapasitesinin artırılması durumunda atölye ve derslik sayılarının da artırılması eğitim kalitesi açısından önem taşımaktadır. Uygulamalı derslerin nitelikli mesleki eğitim için önemli olduğu bu alanda, özellikle öğrenci başına düşen atölye sayılarının artırılması stratejik olarak ayrıca bir öneme sahiptir.

3. Son yıllarda, okullulaşma oranlarının önemli oranda artmış olması, ortaöğretimin zorunlu eğitime dahil edilmesi ile açıklanabilir. Ancak önemli olan, ortaöğretime kayıt olan öğrencilerin sayısındaki bu artışın liseye devam eden ve liseyi tamamlayan, yani gerçek anlamda ortaöğretime

erişebilen öğrencilerin sayısına yansıyor yansımadığıdır. Bu bağlamda, okullulaşma oranlarını devamsızlık ve okulu terk verileri ile birlikte okumak anlamlı olacaktır. 2012-13 öğretim yılı ilk döneminde, Türkiye genelinde 10 gün ve üzeri devamsızlık yapan öğrenci oranı % 32,7'dir. Bu oran, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı kurumlarda % 39,1'e çıkmaktadır. Devamsızlık oranı, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı kurumlarda % 27,4, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı kurumlarda ise % 31,1 olarak açıklanmıştır. 29 Devamsızlık oranları da bölgeler arasında farklılıklar göstermektedir. Ege bölgesi, devamsızlık yapan öğrenci oranının en fazla olduğu bölgedir (% 37,1). Bununla birlikte, mesleki ve teknik ortaöğretimde **devamsızlık oranının en yüksek olduğu bölge Batı Anadolu'dur (% 43,5). Bu durum, özellikle Kocaeli bölgesindeki nitelikli istihdam ihtiyacının önünde ciddi bir problem olarak ele alınarak değerlendirilmelidir.** 2014 yılı verilerine göre, Mesleki ve Teknik ortaöğretimde Kocaeli ili için imalata yönelik olarak incelenen alanlardaki mezun öğrencilerin toplam öğrencilere oranının yaklaşık 1/5 oranında olduğu görülmüştür. Bu oran olması gerekenin altında olup, lise terk sayılarının ve devamsızlığın yüksek olduğunu söylemek mümkündür. İmalata destek olabilecek proje kapsamında ele alınan yan alanlarda da mezun öğrenci oranı beklenenin altında seyretmiştir. Genel anlamda, mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencilerinin mezun oranlarında son yıllarda önemli bir düşüş olduğu belirlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin okula bağlılığı ile ilgili ciddi sorunlar olduğunu göstermektedir. Mesleki ve Teknik Ortaöğretim okullarının cazip hale getirilmesi, öğrencilerin devamlılığının sağlanması konusunda önlemler alınması gerektiği görülmektedir.

4.Öğretmenler ile yapılan odak grup görüşmelerinde, mesleki ve teknik eğitime yönelik sorunlar 4 ana başlık altında toplanmıştır. En önemli sorunun öğrencilerin yetenek, yeterlilik ve kapasiteleri ile ilgili olandır. Bu okullara gelen öğrencilerin genel ortaöğretime yerleşebilecek puanı alamayanlardır. Dolayısıyla, mesleki ve teknik ortaöğretime gelen öğrencilerin yetkinlik, yeterlilik ile ilgili kapasite sorunu bulunmaktadır. Bu durum, başarısız öğrenci sayısını artırdığı gibi, başarılı öğrenciler için de kaliteli eğitimin önünde bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. Mesleki ve teknik ortaöğretime öğrenci alımlarında nitelikli öğrencilerin alınması yönünde stratejik önlemler alınması gerekliliği söz konusudur. Ortaokuldan liseye geçişte mesleki ve teknik eğitime yüksek yetkinlik ve yeterlilikte öğrenci alınmasına yönelik olarak TEOG sınavlarında düzenleme yapılması stratejik önem taşımaktadır.

İkinci önemli konu fiziki altyapı yetersizlikleridir. Burada en önemli konu öğrenci başına düşen atölye sayıları ve kapasitesi ile öne çıkmaktadır. Bu konuya yukarıda da değinilmiştir. Ayrıca, bu atölyelerde kullanılan makine, araç, gereç ve ekipmanların günümüz teknolojisine uygunlaştırılması, sektöre paralel bir güncellemeye ihtiyaç olduğu da vurgulanmıştır.

Özellikle, sektöre yönelik nitelikli mesleki istihdamın geliştirilmesi bakımından bu konu önem taşımaktadır.

Üçüncü konu, öğretmenlerin kendi eğitim ve gelişimlerine yönelik sorunlardır. Öğretmenlerin gelişen ve değişen teknolojiye uyum sağlaması bakımından mesleki eğitimlerinin güncellenmesi konusu vurgulanmıştır. İmalata yönelik mesleki ve teknik eğitim düzeyinde hizmet içi eğitimlere ilişkin bu yönde düzenlemelere ihtiyaç olduğu açıktır.

Dördüncü konu, sektör ile işbirliği konusudur. Gerek öğrencilerin staj ve eğitimlerinde birlikte hareket etme ve gerekse öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerine destek sağlanması bakımından sektör ile mesleki eğitimin ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi durumuna vurgu yapılmıştır. Sektör ve odalar düzeyinde ortak organizasyon ve etkinlikler, öğretim döneminde çeşitli rotasyonlara ile birtakım düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır. Bu tarz uygulamalar ile mesleki ve teknik eğitimin cazibesinin artırılmasına, tercih edilebilir konuma geçirilmesine katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Beşinci konu ise, öğretmenlerin ekonomik ve özlük hakları ile ilgili beklentileridir. İş-Kur gibi çeşitli kuruluşlar tarafından düzenlenen eğitim programları da kapsama alınarak ekonomik düzenlemeler yapılması beklentisi bulunmaktadır.

5.Öğrenciler ile yapılan odak grup toplantıları ve derin görüşmeler sonucunda 3 ana konu belirlenmiştir. Birinci ve en önemli konu, mesleki ve teknik eğitime yönelik imaj sorunu, mesleki farkındalıktaki sorunlardır. Öğrencilerin, mesleki ve teknik eğitime yönelik algıları, puanı düşük, başarısız, kendisine genel ortaöğretimde yer bulamamış kişilerin geldiği son adres yönündedir. Mesleğin geleceği, kariyer imkanları, fırsatları konusunda farkındalıklarının ve okula bağlılıklarının düşük olduğu görülmüştür. Toplum içerisindeki olumsuz algılardan rahatsız oldukları gözlenmiştir. Devlet, sektör ve odalar bünyesinde çeşitli organizasyonlar, etkinlikler, etkili farkındalık çalışmaları ile bu sorunun çözümü yönünde önemli işbirlikleri yapılması ihtiyacı görülmüştür.

Öğrencilerin üzerinde durduğu ikinci temel konu öğretmenler ve okul yönetimine yönelik sorunlardır. Yetkinlik ve yeterlilik kapasitesi düşük olan öğrencilerin temel bilimler alanındaki derslerde çok zorlandıkları, mesleki ve teknik eğitime yönelik derslerine odaklanamadıkları görülmüştür. Öte yandan, özellikle staja giden öğrencilerin farkına vardıkları, mesleki ve teknik eğitim derslerine giren öğretmenlerin güncel teknolojiye yönelik eğitimlere ağırlık vermedikleri konusudur. Bu konu öğretmenler ile yapılan görüşmelerde de ortaya çıkmıştır. Her iki grubun da vurgulamış olması dikkat çekicidir. Okullardaki disiplin sorunu öğrenme istekli farkındalığı yüksek öğrenciler için sorun teşkil etmektedir. Bu sorun da yine mesleki ve teknik ortaöğretime gelen öğrenci profilinin iyileştirilmesi ile çözülebilecektir.

Öğrencilerin üzerinde durduğu üçüncü önemli konu, staj yaptıkları işletmelere yönelik sorunlardır. Staja gittikleri yerlerde işyerine uyum sorunları, kurallara uyma konusunda problemler yaşamaktadırlar. Bu durumun, müfredatta iş hayatına yönelik dersler ya da seminerler ile az da olsa çözümlenebileceği düşünülmektedir. Bu konu, sektör temsilcileri ve yöneticileri tarafından, yalnızca stajda değil, istihdamda da yeni mezun öğrencilerin uyum sorunları dile getirilmiştir. Öğrencilerin staj ile ilgili olarak üzerinde durdukları diğer bir konu da staja gittikleri işletmelerde mesleğe yönelik değil, daha basit işlerde çalıştırılmaları konusudur. Bu noktada, işletmeler ve okul yönetimlerinin işbirliği ile staj kapsamının yeniden tanımlanarak daha verimli hale getirilebileceği düşünülmektedir.

6.Proje kapsamında, UMEM kursları nicelik ve nitelik olarak incelenmiştir. Kocaeli ilinde düzenlenen kurslar kapsamındaki kursiyerlerin istihdam oranının yaklaşık %90 olduğu görülmüştür. Ancak, son yıllarda talepte ciddi bir düşüş olduğu tespit edilmiştir. İstihdam oranının yüksek olmasına rağmen talebindeki düşüşün nedenleri araştırılmıştır. UMEM kursiyerlerinden 32 kişi üzerine anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, öne çıkan birkaç konu şu şekildedir. Kursiyerlerin mesleki farkındalıklarının diğer eğitim alanlara göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Ancak, katılımcılar ile yapılan görüşmelerde, kurs sonrası kendilerinin yüksek nitelikli meslek elemanı algısına sahip oldukları görülmüştür. Kurs esnasında edindikleri yüksek özgüven ile birlikte işletmelerden ücret ve iş koşullarına yönelik beklentilerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Kursu düzenleyen işletmeye bağlılıklarının düşük olduğu, amaçlarının meslek edinip herhangi bir yerde nasıl olsa iş bulabilirim özgüveniyle hareket ettikleri görülmüştür. Ücret duyarlılıklarının çok yüksek olduğu, bu durumun da uzun zaman mesleki nitelikleri olmaksızın işsiz kalmalarından ya da kurumsal şirket farkındalıklarının yüksek oluşundan kaynaklandığı belirlenmiştir. Kursiyerlerin, büyük, kurumsal firmalara geçme eğilimleri yüksek olup, küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri önemsemedikleri görülmüştür. Kursiyerlerin, daha sonraki iş hayatlarında da gittikleri işletmelerde iş öğrenip, başka yerlere geçme eğilimlerinin çok yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum küçük ve orta büyüklükteki

işletmelerin açtığı kurslarına da talep düşmektedir. Öte yandan, istihdam edilememiş, uzun süre işsiz kalmış UMEM havuzundaki kursiyerlerin öncelikli olarak istihdam koşulunun firmalara sunulması da firmaların UMEM'e yönelik talebini düşürmüştür. Bu bağlamda, UMEM kurslarının yeniden canlandırılması, kurs kapsamında gelen kitlenin ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerden farklı olarak değerlendirilmesi ve bu yönde ek eğitimlerin verilmesi gerektiği düşünülmektedir. İş hukuku, iş etiği, mesleki etik, meslek jargonuna yönelik eğitimlere ağırlık verilmesi yararlı olacaktır. Öte yandan, kursu düzenleyen işletmeye bağlılık kapsamında sektörel düzeyde birtakım düzenlemeler yapılması stratejik önem arz etmektedir. Kursiyer alımlarında, UMEM havuzuna yönelik mevzuat ile kursiyer alımları konusundaki mevzuatta yeniden düzenlemelere ihtiyaç olduğu görülmüştür. Bu konu ile ilgili olarak ÖNERİLER bölümünde tavsiyelerde bulunulmuştur.

7.Proje kapsamında, ortaöğretim öğrencileri ve velileri üzerine anket çalışması yapılmıştır. Bu araştırmaya 100 kişilik katılım ile mesleki yüksek okulu öğrencileri de dahil edilmiştir. Araştırmaya 500 veli ve 500 ortaöğretim öğrencisi, 100 meslek yüksek okulu öğrencisi katılmıştır. Anketlerde kullanılan mesleki ve teknik eğitime yönelik ifadeler daha önce yapılan odak grup görüşmeleri ve derin görüşmelerden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Katılımcıların, 5'li likert ölçeğinde bu ifadelerle katılım dereceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Genel ortalamalar incelendiğinde mesleki ve teknik ortaöğretime yönelik öğrencilerin ve velilerin tutum ortalamalarının düşük olduğu görülmüştür. Ortaöğretim öğrencileri ve velileri için çoklu ifadeler kullanıldığından daha net sonuçlara ulaşmak üzere araştırma verileri için faktör analizi yapılmış, tutumlar belli faktörler altında toplanmıştır. Sonuçları değerlendirildiğinde, hem öğrenciler hem de velilerin tutumları 6'şar faktörde toplanmıştır. Öğrenciler ve velilerin benzer tutuma sahip oldukları faktörlerin çıkması da mesleki ve teknik eğitimin hem öğrenciler hem de veliler açısından acilen çözüme ulaştırılması gereken sorunları olduğunu göstermiştir. Öğrencilerin faktörleri şu şekildedir.

Mesleki Farkındalık, Yetkinlik ve Yeterlilik Bazlı Eğitim Kalitesi İlişkisi: Öğrencilerin mesleki farkındalıklarının düşük olduğu, geleceğe dönük mesleki kariyer planlarının olmadığı, motivasyonlarının düşük olduğu, yetkinlik ve yeterlilik eksenli eğitim açısından sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Yetkinliği ve yeterliliği yüksek olan öğrencilerin, mesleki farkındalıklarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Yetkinlik ve yeterliliğin mesleki farkındalık ve eğitim kalitesine ilişkin algıları ile ilişkisi dikkate alındığında, bu konuda stratejik önlemler alınması gerekliliği görülmüştür.

Mesleki Farkındalık ve İmaj Çatışması: Öğrencilerin mesleki farkındalıkları düştükçe, mesleğe yönelik imaj algılarında da olumsuz bir artış olduğu görülmüştür. Bu bakımdan, mesleki farkındalığın artırılması, mesleki imaja olumlu katkı yapacağı açıktır.

Öğrenci Kapasite Yetersizliği ve Veli Otoritesi Döngüsü: Öğrencilerin yetkinlik ve yeterlilik kapasitelerindeki yetersizlik arttıkça, velilerin olumsuz yöndeki otoritesinin de arttığı görülmüştür. Bu bakımdan, öğrencilerin yetkinliklerinin belirlenerek gelişim gösterebilecekleri alanlara yönlendirilip, başarılı olmaları sağlandığı takdirde, veli otoritesinin olumsuz etkisi azaltılabilecektir.

Mesleki Farkındalık-Özdeşleşme İlişkisi: Mesleki farkındalık düştükçe, meslek ile özdeşleşme oranı da düşmektedir. Öğrencilerin mesleki farkındalıklarını artıracak stratejilerin geliştirilmesinin, meslek ile özdeşleşme konusunda çok önemli etkisi olacağı beklenmektedir. **Öğretmen Davranış Tutarsızlıkları:** Mesleki ve teknik alanlardaki öğretmenler ile temel bilimler alanlarındaki öğretmenlerin mesleki farkındalık oluşturma yönünde birlikte hareket etmeleri oldukça önemlidir. Bu bağlamda, temel bilimler alanlarındaki müfredatların gözden geçirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Mesleki Farkındalık-Değer Yaratma Döngüsü: Mesleki farkındalık arttıkça, hem öğrenciler hem de toplum açısından mesleki ve teknik eğitimin değer algısının arttığı görülmüştür. Dolayısıyla, farkındalığın artırılmasına yönelik strateji geliştirme mesleki değer algısının oluşturulabileceğini göstermektedir.

Velilerin mesleki ve teknik ortaöğretime yönelik algıları da 6 faktör altında toplanmıştır. Bu faktörler şu şekilde belirlenmiştir;

İmaj ve Mesleki Avantaj Çatışması: Velilerin mesleki ve teknik eğitimin avantajlarının farkında olmalarına rağmen, toplumdaki olumsuz imajı açısından çelişkiler yaşadıkları görülmüştür. Bu bağlamda, veliler açısından en önemli problemin mesleki ve teknik eğitime yönelik toplumsal imaj algısı ile ilgili yaşanan sorunlar olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, toplumsal alanda mesleki ve teknik eğitimin imajını olumlu yönde etkileyecek farkındalık çalışmalarının yapılması önem arz etmektedir.

Mesleki Değer Farkındalığı: Mesleki farkındalığı yüksek olan velilerin, mesleki ve teknik eğitimin değerini de yüksek algıladığı görülmüştür. Bu velilerin çocuklarının da aynı yönlü bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Bu bağlamda, veli farkındalığını artıracak stratejilerin geliştirilmesi yararlı olacaktır.

Öğrenci Kapasite Yetersizliği ve Veli Otoritesi Döngüsü: Öğrencilerde de çıkan bu faktör, velilerde de aynı yönlü çıkmıştır. Yetkinlik ve yeterliliği zayıf olan öğrencilerin velilerinin mesleki ve teknik eğitime yönelik tutumu da aynı yönde olumsuz çıkmıştır. Yukarıda da değinildiği üzere, yetkinlik ve yeterlilik ölçümleri yapılarak öğrencilerin kariyer planlaması için stratejik çalışmalar yapılarak, bu olumsuzluğun hem veli hem de öğrenci yönlü giderilmesinin mümkün olacağı düşünülmektedir.

Gelecek Kaygısı, Mesleki Farkındalık ve Kontrol İlişkisi: Geleceğe dönük olarak ülkemizdeki istihdam sorununun ve nitelikli meslek istihdamının öneminin farkında olan velilerin, mesleğe yönelik tutumları arasında da olumlu bir ilişki bulunmaktadır. Ülkemizdeki imalat sektörüne yönelik istihdamın gelecek yıllar için öneminin vurgusunun yapılacağı farkındalık çalışmaları oldukça önem arz etmektedir.

Mesleki Farkındalık Azlığı ve Karamsarlık Döngüsü: Mesleki farkındalığı düşük olan velilerin geleceğe dönük olarak çocukları ile ilgili beklentilerinin de karamsar olduğu görülmektedir. Bu durumun çocuklarına da aynı yönde etki ettiği görülmüştür. Bu bağlamda, mesleki farkındalığın oluşturulmasının veliler açısından önemli olduğu görülmektedir.

Mesleki Farkındalık Azlığı ve Yönlendirmeye Açıklık: Mesleki farkındalığı düşük olan velilerin, çocuklarının eğitime yönelik tercihlerinde ortaokul öğretmenlerinin yönlendirmelerinden etkilendikleri görülmüştür. Ancak, bu yönlendirmede mesleki eğitimin öneminin farkındalığı değil, çocuklarının yeterlilik ve yetkinlikleri bakımından kapasitesinin olmadığı duygusuyla hareket ettikleri görülmüştür. Bu durum, ortaokullardan meslek liselerine öğrencilerin yönlendirilmesinde mesleki farkındalığın olumlu yönünün vurgulanması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Meslek Yüksek Okullarındaki öğrenciler üzerine yapılan anketlerde, bu düzeydeki öğrencilerin ortaöğretime göre oldukça yüksek bir mesleki farkındalıklarının olduğu görülmüştür. Yüksek Okullara gelen öğrencilerin tercihlerindeki en önemli nedenin toplum içerisinde kimlik kazanabilmek olduğu görülmüştür. Meslek liselerinden, meslek yüksek okullarına giden öğrencilerin, hem kimlik imajı sorununa çözüm buldukları hem de mesleki farkındalıkları yükselerek, mesleğe motive oldukları görülmüştür. Ancak, meslek lisesinde aldıkları uygulamalı

eğitim ile üniversitedeki eğitim imkanlarını karşılaştırdıklarında, lisedeki teknik eğitim kalitesinin daha yüksek olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Derin görüşmelerde meslek lisesi sonrası meslek yüksek okulundan mezun olan, daha sonra UMEM kursuna katılan kişilerin hem mesleki farkındalığının, hem kimlik imajına yönelik motivasyonunun yüksek olduğu, hem de kurs aracılığıyla mesleğe yönelik kısmen de olsa iş garantili somut belge sahibi olmalarının sağlamış olduğu psikolojik özgüvenlerinin ve rahatlıklarının olması dikkat çekmiştir. Buradan hareketle, mesleki ve teknik eğitimde istihdam edilmiş kişilerin eğitimlerinin sürdürülmesi yönünde çeşitli kurslar ve sertifikasyon ile desteklenebilecek düzenlemelerin faydalı olacağı düşünülmektedir.

7.2. Araştırma Sonuçlarının Geçmişte Mesleki ve Teknik Eğitim Üzerine Yapılan Çalışmalar İle Uyumluluğu

İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Avrupa Meslek Yüksek Okulu tarafından 2012 yılında yayınlanan “Meslek Liselerinin Sorunları” isimli çalışmada meslek liselerinin sorunları Meslek Liselerinde Fiziki Yapı Sorunları; Meslek Liselerinde Öğretmen ve Yönetici Yetiştirme, Nitelikleri Arttırma ve Özlük Sorunları; Meslek Liselerinin Program ve Uygulama Sorunları; Meslek Liselerinde Okul-Sanayi İş Birliği Sorunları olmak üzere 5 ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Proje kapsamındaki çalışma sonuçları da paralel özelliktedir.

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyelerinden Doç.Dr.Oktay Adıgüzel’in 2014 yılında yayınladığı “Mesleki ve Teknik Eğitim: Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri” isimli çalışmasındaki araştırma sonuçları ile bu projedeki araştırma sonuçları birbirini desteklemiştir.

7.3.Öneriler

Araştırma sonuçları ışığında mesleki ve teknik öğretime yönelik aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir;

1.Mesleki farkındalığın hem toplum hem de öğrenciler açısından artırılması yönünde, devlet, meslek odaları, sektör yöneticileri tarafından ortaklaşa etkinlikler ve organizasyonlar düzenlenmesi yararlı olabilecektir. İş garantili, burs ödüllü çeşitli yarışmalar düzenlenerek, kent düzeyinde duyurumu sağlanması durumunda öğrenciler ve veliler için mesleki ve teknik ortaöğretimin tercih edirliliği, cazibesi ve imajının iyileştirilmesi yönünde olumlu katkı sağlanabilecektir. Toplantılar, kamu spotları, basılı ve görsel medya aracılığıyla aileler, öğrenciler ve toplum bilgilendirilmelidir. Bu çalışmaların Kocaeli ilinde başlatılması Türkiye’de yaygınlaştırılmasında öncülük etmek açısından oldukça önemlidir.

2.Mesleki ve Teknik alan Öğretmenleri için sektör işbirliği kapsamında hizmet içi eğitimler ile teknolojik ve mesleki açıdan gelişimlerine olumlu katkı sağlanabilecektir. Hem öğretmenlerin iş tatmini sağlanabilecek hem de öğrencilerin öğretmenlerin donanımı yönünde olumlu tutum geliştirmelerine katkı sağlayabilecektir. Bu çalışmaların da sektör, odalar işbirliğinde duyurumu yapılacak çeşitli etkinlikler ile yurtdışı mesleki seyahatler gibi ödüllü organizasyonlar ile desteklenmesi motive edici olabilecektir.

3.Mesleki ve Teknik ortaöğretimde Kocaeli ili gibi imalat sektöründe nitelikli mesleki istihdam ihtiyacı yüksek olan illerde imalata yönelik alanlardaki öğrenci sayısının artırılması ve öğrenci sayısındaki artışa paralel olarak uygulamalı eğitimlerin yapılacağı atölye sayılarının da artırılması yönünde çalışmaların planlanmasının yararlı olacağı öngörülmektedir. Fiziki ve teknolojik alt yapının çağın gereklerine uygun bir şekilde yenilenmesine yönelik çalışmaların planlanması, mesleki istihdama nitelikli eleman yetiştirilmesi bakımından oldukça önem arz etmektedir.

4. Özellikle imalata yönelik Mesleki ve Teknik ortaöğretime öğrenci alımlarında, yeterliliği ve yetkinlik kapasitesi yüksek öğrencilerin kazandırılması yönünde, ortaokul düzeyinde stratejik olarak yönlendirme çalışmalarının sektör, odalar işbirliğinde çeşitli seminerlerle planlanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Ortaokul düzeyindeki rehberlik ve yönlendirme çalışmalarında mesleki ve teknik eğitimin cazibesini arttırmak için planlı ve programlı çalışmaların başlatılması geleceğe dönük olarak, bu okulların imajına olumlu katkı sağlayabilecektir.

5. Bilgiye dayalı puanlama ile TEOG sınavı ile Mesleki ve Teknik Öğretime alınan öğrencilerin, en azından imalata dönük alanlar için el becerisi, yetenek, fiziki dayanıklılık gibi ölçümlerinin de yapılabileceği sınav aracılığıyla alınmaları, imalata yönelik nitelikli istihdam yetiştirmenin başarısına ve kaynak israfını önlemeye katkı sağlayabilecektir. Bu nedenle, milli eğitim’de bu alana yönelik düzenleme çalışmalarının faydalı olacağı düşünülmektedir.

6. Mesleki ve Teknik eğitimde staja yönelik çalışmaların, okul yönetimleri, sektör temsilcileri ve odalar işbirliğinde protokoller ile tanımlanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

7. Mesleki ve Teknik eğitimde, müfredat kapsamına iş hukuku, meslek etiği, örgüt kültürü, takım çalışması, liderlik, girişimcilik, muhasebe, örgütsel davranış, yönetim psikolojisi gibi iş hayatına dönük derslerin ya da seminerlerin artırılması yararlı olacaktır. Mesleki ve teknik eğitim programları 21 yüzyıl becerileri olarak adlandırılan; öğrenme ve yenilenme becerilerini (yaratıcılık, eleştirel düşünme ve problem çözme, iletişim ve işbirliği); bilgi, medya ve teknoloji becerilerini (bilgi okuryazarlığı, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı); yaşam ve meslek becerilerini (girişimcilik ve öz-yönelim, sosyal ve kültürlerarası beceriler, üretkenlik, liderlik) (Milli Eğitim Bakanlığı, 2007) kapsayacak nitelikte yeniden gözden geçirilmesi yararlı olacaktır. Sözkonusu eğitim seminerleri, müfredat çalışmaları ile ilgili olarak, sektör-odalar-üniversite-milli eğitim işbirliğinin sağlanabileceği protokoller ile resmileştirilmesinin sürdürülebilirlik açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

8. Mesleki ve teknik eğitimde istihdam edilmiş kişilerin eğitimlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında, çeşitli kurslar, sertifikasyon ve motive edici ödüllü organizasyonlar ile desteklenmesi, bu organizasyonların sektör-odalar-okul yönetimleri işbirliği ile düzenlenmesi ve kamuoyunda prestijli, hedefli, ödüllü olarak duyurulmasının mesleki farkındalık yönünden yararlı olacağı düşünülmektedir. Aynı şekilde, meslek edindirmeye yönelik kurslar için de benzer uygulamalar gerçekleştirilmelidir. Billboard reklamları, yerel basında duyurulması, gelenekselleşmiş, klasik kurs duyurularından farklılaştırılması, duyurularda, sektörün önde gelen lider yöneticileri, oda yöneticileri, gibi prestijli yüzlerden yararlanılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

9. Mesleki ve teknik ortaöğretimde üniversiteye geçiş eğilimi, eğitimin sürdürülebilirliği açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir. Ancak, meslek liselerinden meslek yüksek okullarına geçişte en azından imalata dönük alanlarda, Beden Eğitimi, Güzel Sanatlar gibi yetenek, yetkinlik ve yeterlilik sınavı uygulanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Böylece, öğrencilerin Meslek yüksek okullarını tercih etmelerindeki öncelikli amacı kimlik edinmek değil, mesleki niteliklerini geliştirmek algısının yaygınlaştırılması sağlanabilecektir.

10. UMEM kurslarının canlandırılması için, farklı medya araçları ve farklı mesajlar kullanılmalıdır. Mesleki ve teknik eğitim ile ilgili önerilen yöntemlerin izlenmesinde yarar bulunmaktadır. Öte yandan, mevzuat ile ilgili çeşitli düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır. Kursiyer alımlarında kişisel gelişime yönelik testler yapılarak, kurs süresindeki eğitimlerde kursiyerlerin özelliklerine göre bu konuda seminerler, dersler verilmelidir. Öte yandan, UMEM havuzundaki istihdam

edilememiş kursiyerlerin istihdamının firmalara öncelik olarak sunulmasında esneklikler yapılması firmaların UMEM kursu açmaya yönelik eğilimlerine olumlu katkı sağlayabilecektir. Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin, kurumsallaşmış işletmeler kadar talep alamayışını önleyebilmek için havuz sistemine yönelik mevzuatta düzenlemeler yapılması bu problemin çözülmesine katkı sağlayabilecektir. Kurs esnasındaki eğitimlerde, iş ahlakı, meslek etiği, kariyer yönetimi, kişisel gelişim eğitimlerine ağırlık vermek, işletme bağlılığı yönünde fayda sağlayabilecektir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, O., 2014. Mesleki ve Teknik Eğitim: Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Akkaya, E., Özçatalbaş, Y., Arabacı, U., 2013. Endüstri Meslek Liselerine Öğrenci Yönelimi, Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı: 32, s.127-145.
- Akyüz, Y. (1982), Türk Eğitim Tarihi, Ankara.
- Alkan, C., Doğan, H. Ve Sezgin, İ. (1994), “Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları”, Gazi Üniv. İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara.
- Anlıpak, M., Dilaver, F., Taşkı, Ö., Diler, Ö. (2012). “Kocaeli’nin Sektörel Görünümü”, Kocaeli Ticaret Odası.
- Avrupa Meslek Yüksek Okulu (2012), “Meslek Liselerinin Sorunları”, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- Dış Ticaret Bakanlığı, (2015), Dış Ticaret Bakanlığı İstatistikleri.
- Eğitim Reformu Girişimi, (2013), “Eğitim İzleme Raporu”
- Eşme, İ. (2007), “Mesleki ve Teknik Eğitimin Bugünkü Durumu ve Sorunlar”, T.C. YÖK Uluslararası Mesleki ve Teknik Eğitim Konferansı, Ankara.
- Gülerman, A., Taştekel, S. “Ahi Teşkilatının Türk Toplumunun Sosyal Ve Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkileri”, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma Ve Geliştirme Genel Müdürlüğü :194-16, Ankara, 45 (1993)
- http://mtegm.meb.gov.tr/okullar.asp?PAGE=kurum_detay&konu=alan_ogrenci&kurum_kodu=395240 (15.07.2015)
- İşkur, (2014), “2014 Yılı Türkiye İşgücü Piyasası Araştırması Sonuç Raporu”
- İşkur, (2013), “Kocaeli İşgücü Piyasası Analizi”.
- Kazu Y. ve Demirli, C. (2002), “Mesleki ve Teknik Orta Öğretim Kurumlarındaki Gelişmeler”, Milli Eğitim Dergisi, 155-156, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/155-156/kazu.htm>.
- Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Mesleki ve Teknik Eğitim Müdürlüğü İstatistikleri, 2011-2015.
- Kocaeli İşkur Müdürlüğü Verileri, 2015.
- MEB, (2008/2009/2010/2011/2012/2013/ 2014/2015), “Milli Eğitim Bakanlığı İstatistikleri, Örgün Eğitim”.
- OECD, (2014) “Education At A Glance”.
- Öçal, H. (2008), “Mesleki Eğitim ve Mesleki Yönlendirme”, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, 99, 12-19.
- Semiz, Y. ve Kuş, R. (2004), “Osmanlı’da Mesleki Teknik Eğitim (İstanbul Sanayi Mektebi 1869-1930)”, SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 15, 272-295.
- Şahin, İ. Okay, Ş. ve Özdemir, S. (2007), “Türkiye’de Mesleki Teknik Eğitimin Durumu ve Karşılaşılan Sorunlar”, Ulusal Teknik Eğitim, Mühendislik ve Eğitim Bilimleri Genç Araştırmacılar Sempozyumu (UMES’07), Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, 1018-1021.
- Şahin, İ., Fındık, T. (2008), “Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitim: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, TSA/Yıl:12, S:3, Aralık.
- TÜİK, İşgücü İstatistikleri, (2013).
- Uçar, C., Özerbaş, M.A., (2013), “Mesleki ve Teknik Eğitimin Dünyadaki ve Türkiye’deki Konumu”, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Mayıs, 2013, C:2, S:2.